

Hjem kjære hjem

En empirisk studie av drømmen om det norske hjem

Anne Guro Høeg Lorentzen

Masteroppgave

Samfunnsvitenskapelig fakultet

Institutt for sosiologi og samfunnsgeografi

UNIVERSITETET I OSLO

Mai 2008

Forord

Oppgaven er ferdig, og en ny fase av mitt liv kan nå starte. Jeg vil takke alle de som har bidratt til å gjøre dette til en lærerik, utfordrende og minneverdig prosess.

Først vil jeg takke min fantastiske veileder, Elling Martin Borgeraas. Han har gitt mye av sin tid og sin kunnskap for å hjelpe meg gjennom tåke og på til tider kronglete veier. Han har utvist en stor tålmodighet ettersom oppgaven har blitt utsatt to ganger på grunn av barnefødsler. Han har vært en klippe. Tusen takk!

En stor takk til alle de kvinnene som åpnet opp hjemmene sine og inviterte meg inn, og delte sine historier med meg.

En stor takk til alle som jeg har tilbrakt lunsjpausene med på pauserommet i 4.etg i Harriet Holters Hus. Takk for alle konstruktive samtaler, og kreativ adspredelse.

Takk til Ingvild Haugland og Charlotte Lockert for gjennomlesing av oppgaven. Og takk til Sigveig Råheim for å ha støttet meg og hørt på meg når jeg har klaget som verst.

Men jeg har fått mer en bare faglig hjelp. Jeg vil få takke alle de som har bidratt til å passe mine barn. Brit Sandnes, uten henne hadde det garantert ikke blitt noe av denne oppgaven. Knut Vegard, min kjære bror som aldri er lenger enn en liten oppringing unna – alltid klar for å stille opp som barnevakt.

Takk til min mamma for all økonomisk hjelp, og de støttende ord gjennom hele studietiden.

Takk til Henrik, Tille Andrea og lille Ira for deres *utålmodighet*, for å motivere meg til å bli ferdig, slik at jeg nå kan komme hjem.

Oslo, 2008

Anne Guro Høeg Lorentzen

Sammendrag

Hjemmets betydning har en sterk posisjon i den norske hverdagen. En posisjon som har ført til at nordmenn bruker mer penger og tid på sine hjem enn hva som er blitt gjort av generasjoner tidligere (Gullestad 1998, Kjølrsrud 1981). Det er blant annet gjennom hjemmet en legger grunnlaget for sin kulturelle identitet og skaper integrasjon. Det kan være en av de deler som er med å gi livet både mening og retning.

Jeg har foretatt samtaleintervjuer med syv kvinner om deres forhold, tanker og visjoner omkring deres hjem. I denne oppgaven har jeg tatt utgangspunkt i kvinner som lever i et samboerforhold. De var alle ferdig utdannet og hadde vært i arbeid en stund. Alle befinner seg i kategorien nyetablerte par som står i starten av å bygge opp, sammen med sin samboer, deres første felles hjem. Et av utgangspunktene for oppgaven var å gripe fatt i de enkeltgjenstander, og sammensetninger av gjenstander, som informantene fremhevet som viktig i etableringen av deres hjem. Jeg har sett på hvordan en aktivt bruker gjenstander i hjemmet til å uttrykke noe om sin egen livsstil, og hjemmets funksjon som bærer av verdier og identitet i lys av etableringsprosessen.

Det teoretiske rammeverket for oppgaven, som er et utgangspunkt for å forstå og forklare det materialet som jeg har samlet, er først og fremst Mary Douglas og Erving Goffman. Douglas har med sin kulturteori gitt forbruksteori en større plattform. Hun velger å se et økende forbruk ikke kun som en rasjonell, individuell handling, hvor det er aktørens eget ønske om forbruk og til eksempel glede over gode tilbud som ligger til grunn, men heller som et resultat av dypereliggende preferanser, et resultat ut fra et ønske om å tilhøre en kultur. Gjennom ens forbruk og måte å leve på viser en tilhørighet, samtidig viser også avstand til andre som har valgt andre måter å leve på. Den andre teoretikeren jeg her tar utgangspunkt i er Erving Goffman. Hans rolleteori gir et grunnlag for bedre å forstå mine informanters handlinger og forestillinger.

Det er en spenning i materialet. En spenning mellom det individuelle og det kollektive, og i mitt materiale viser den seg blant annet i

informantens forestillinger

om hva et hjem skal være. En spenning hvor informantene dras mellom det etablerte, slik en kjenner fra sine foreldre, og det unge, som representeres med den livsstilen de har hatt og som kjennetegnes ofte som ung og urban. Jeg har sett på hvordan en gjennom de materielle tingene en fyller sitt hjem med skaper seg et hjem utfra de kollektive og individuelle forventningene om hvordan et hjem skal være, og burde være.

Noe av funnene jeg har gjort i denne oppgaven viser at kvinnene i materialet er i stor grad preget av at etableringen av et hjem er noe en gjør utfra tradisjon og ikke noe en har tenkt direkte over. En del av tingene som måltid, turer ut i naturen med familie og hva en anser som viktig å ha i hjemmet av ting er noe som skjer naturlig, noe de bare gjør. Det blir en vane, en rutine, og basert på et ønske om å videreføre erfaringer fra sin egen oppvekst og lignende. Vanemessige handlinger blir ofte beskrevet som motstykket til rasjonelle og intensjonale handlinger, idet en ikke reflekterer lenger over motivene for denne typen av handlinger. Målene for disse vanehandlingene blir ofte tatt for gitt, og en reflekterer ikke over midlene i veldig stor grad (Bugge 2006). Det viser seg i samtale med kvinnene at selv om en ikke gir et inntrykk av å ha tenkt over i stor grad hvordan forestillinger en har, er en likevel klar over hvordan en ikke ønsker å ha det. Dette faller tilbake på Douglas som viser til hvordan en handler ikke bare utfra et individuelt ønske og behov, og gode tilbud i butikken, men i større grad utfra et ønske om å skape tilhørighet og vise avstand fra andre livsstiler.

Jeg har i denne masteroppgaven grepet fatt i hvorfor hjemmet spiller en så sentral rolle i vår hverdag, og slik er en viktig del i det å skape ens identitet og tilhørighet i vårt samfunn.

Innhold

FORORD	I
SAMMENDRAG	II
INNHold	IV
1. DET NORSKE HJEM.....	1
1.1 HJEMMET SOM HVERDAGSLIV	2
1.2 HJEMMET – ET STED FOR ORGANISERING OG ERFARING	2
1.3 LIVSFASER	3
1.4 ETABLERINGSFASENS INDIVIDUELLE OG KOLLEKTIVE DIMENSJON.....	5
1.5 PROBLEMSTILLINGER.....	7
2. FELTET	9
3. TEORI.....	14
3.1 KULTURTEORI.....	14
3.1.1 Kulturteori og mitt materiale.....	20
3.2 ROLLETEORI	23
3.2.1 Rolleteori og mitt materiale.....	26
3.3 KJØNN	27
4. METODE.....	30
4.1 DESIGN	30
4.1.1 Hensiktsmessige valg.....	31
4.2 UTVALG.....	33
4.3 GUIDEN.....	36
4.4 INTERVJUENE.....	37

4.4.1	<i>Utfordringer ved et samtaleintervju</i>	40
4.5	HVA ER MITT DATAMATERIALE?	42
4.5.1	<i>Hva kan jeg si noe om?</i>	42
4.5.2	<i>Reliabilitet</i>	43
5.	ANALYSE	45
5.1	HJEMMET SOM DET SOSIALE RAMMEVERKET	46
5.2	ISCENESETTELSE AV HJEMMET GJENNOM TINGENE.	54
5.2.1	<i>Tingene</i>	54
5.3	EN NY FASE KREVER FORBEREDELSE	63
5.3.1	<i>Bryllupslisten</i>	66
5.3.2	<i>Møbler som er arvet har sjel – Ikea har det ikke</i>	68
5.3.3	<i>Det er så koselig å sitte på kjøkkenet..</i>	71
5.3.4	<i>Familiens måltid</i>	72
5.3.5	<i>Ut i skog og mark</i>	74
5.4	KJØNN I HJEMMET	76
6.	AVSLUTNING	80
6.1	HJEMMET FYLLES MED TRADISJON	81
6.2	HJEMMET SOM TRADISJON	85
6.3	HJEMMET PREGET AV KJØNN	85
6.4	SELVFØLGELIGHET ER TRADISJON	87
	KILDELISTE	90
	VEDLEGG	95
	INTERVJUGUIDE	95

1. Det norske hjem

"Hjemmet bygges på en grunnmur av selvfølgelighet" (Rolness 1995: 23).

Sitatet ovenfor tar fatt i det som er mye av essensen ved det norske hjem, hjemmet har på mange måter blitt en selvfølgelighet. Men det som er en selvfølgelighet vil ofte kunne variere innad både i sosiale grupper, og fra kultur til kultur. Det er denne grunnmuren av selvfølgelighet jeg har grepet fatt i gjennom denne oppgaven. Denne selvfølgeligheten preger mye av vår hverdag. Berger og Luckmann skriver om hverdagsvirkeligheten som en selvfølgelighet, en virkelighet vi ikke tenker over før vi eventuelt ønsker å skape en endring. Den er der ganske enkelt, som et tvingende og innlysende faktum (Berger & Luckmann 2000: 44) og subjektivt meningsfull med en indre sammenheng (Berger og Luckmann 1979: 31). Så lenge hverdagslivets rutiner fortsetter uten avbrytelser oppfattes selvfølgelighetene som uproblematisk, men det er vanskeligere om en ønsker å skape endring. Hjemmet inngår som en del av denne hverdagsvirkeligheten, og for oss har hverdagsvirkeligheten blitt en rutine. En rutine som er dannet gjennom sosialisering og gjennom en oppvekst i den norske kulturen som har gitt oss en forståelse av blant annet viktigheten ved et ordentlig hjem. En rutine og en selvfølgelighet som er blitt en kollektiv forståelse av hvordan vi ordner vår hverdag og vår virkelighet.

Hjemmet er svært viktig for nordmenn generelt. En legger ned både penger og tid i det å erverve seg et hjem og det å vedlikeholde, gjøre ulike forbedringer og det er det stedet hvor nordmenn tilbringer mesteparten av tiden sammen som en familie. Hjemmet er en ramme for en hel serie av verdier, derfor er det mange grunner til at også innredning blir viktig (Gullestad 1998).

Det norske hjem har gjennomgått en utvikling fra å være et arbeidssted (Bergan og Dysthe 1994) til å bli et sted for intimitet og individuell smak, og signaliserer i dag i stor grad verdien ved familielivet (Brusdal 2006). Nordmenn er generelt veldig hjemmesentrert i forhold til hva en ser er tilfelle blant andre nasjoner,

likevel vet vi ganske lite om hvorfor vi innreder som vi gjør, og så mye som vi gjør (Rolness 1995). Men noe av det vi vet er at hjemmet er hovedsetet for nordmenn flest. Det norske hjem er ikke bare en hjørnestein i det norske hverdagslivet, men det er også i høy grad personlig og høyt verdsatt, nærmest ansett for å være som ens eget slott (Brusdal 2006). Mye omtanke, energi, penger og tid går til innredning av hjemmet, og det er her mye av livet foregår.

1.1 Hjemmet som hverdagsliv

Alle mennesker er like i det at de alle lever et hverdagsliv. En velger sitt hverdagsliv selv – gjennom å sette sammen de ulike roller og aktiviteter og utfra hva et moderne samfunn har å tilby skaper en sin identitet og livsverden (Gullestad 1989). Gullestad fremhever innredning av hjemmet som et felt hvor denne formen for identitetskamp gjerne utspiller seg. Dette bidrar til at en ekstra dimensjon er lagt til betydningen av hjemmet, for den er ikke bare et hjem men også et sete for integrasjon og sammenheng (Gullestad 1989). Hjemmeinnredningen har fått en sterkere posisjon i de norske hjem. Et fokus som er blitt sterkere i sammenheng med en større sentrering omkring hjemmet de siste årene. Et fokus som blant annet har ført til at en forandrer for forandringens skyld, ikke bare på grunn av slitasje og vedlikehold (Gullestad 1989) (Halvorsen 1998: 105). Et hjem er så mye mer enn kun et oppholdssted. Det norske hjem har alltid vært viktig for folk og har alltid stått sentralt i deres levesett. Det er en verden hvor mennesket kan skape en materiell virkelighet som omfavner det som er viktig, og står dem nær. Hjemmet blir et kraftig symbol for de ulike personene som bor i de ulike hjem (Csikszentmihalyi, Rochberg-Halton, 1987).

1.2 Hjemmet – et sted for organisering og erfaring

Hjemmet er en base gjennom livet. En base vi vender tilbake til fra arbeid, fra skole, fra uteliv, samfunnsaktiviteter og reise. Hjem til det som er det private og trygge (Halvorsen 1998). Det har flere funksjoner knyttet opp mot seg utover det å være en

base og et tilholdssted. Men hjemmets flere funksjoner gjør det vanskelig å definere, det eksisterer i et spenningsfelt mellom det individuelle og kollektive (Sandlie 1999).

”Alle vet hva det er, men ingen er i stand til å gi det en presis definisjon” (Rolness 1995: 26).

Som Rolness kommenterer i sitatet ovenfor, er et hjem noe alle har en forestilling om hva er men det er likevel vanskelig å gi det en presis definisjon fordi hjemmet innehar så mange funksjoner og er så mye, for så mange, på engang. Hjemmet har ulike funksjoner som svarer til våre ulike behov som mennesker, det gjelder både de praktiske, fysiologiske-rekreative, psykososiale og de symbolsk-estetiske (Sandlie 1999: 21). For noen er det å ha tak over hodet, et sted som holder dem tørr og varm det mest sentrale. For andre er hjemmet materielt sett det viktigste de har, både på grunn av at det er deres husly, men også deres speil utad på hvem de er som individer. Sandlie tar utgangspunkt i to dimensjoner som begge er like viktige for betydningen av hva et hjem er. Den ene dimensjonen omhandler den daglige organiseringen av oppgaver og virksomhet. Dette utgjør den praktiske delen av et hjem. Dette er i større grad den dimensjonen av hjemmet som en tenker på som bolig, som viser til hjemmet som kun en kald struktur med ulike bruksverdier. Symbolverdien i hjemmet har fått en mer fremtredende betydning, men like fullt ligger bruksverdien der som et organiserende fundament. Den andre dimensjonen er hjemmet som erfaring og livsverden. I denne dimensjonen er det et uttrykk for mening gjennom integrasjon og identitet (Sandlie 1999). Menneskene skaper hjemmene, og dets materielle ting er med å tydeliggjøre individene og deres preferanser (Kristiansen 2005).

1.3 Livsfaser

Ved å etablere seg og starte en familie har en gjerne egne forventninger og noen forestillinger til hvordan livet skal være. En har en forestilling omkring hva det etablerte hjemmet innebærer, og en forestilling om hva en må ha og burde ha for å nå

opp til denne forventningen om hvordan hjemmet kan og skal være. Utfra norske og skandinaviske forhold vil verdien av og viktigheten i forhold til om en prioriterer hjemmet, og det å kjøpe seg et hjem, varierer i forhold til ens livsfase. Hjemmet er med andre ord prioritert ulikt utfra hvilken livsfase en tilhører.

I denne oppgaven tar jeg for meg en gruppe av de som er ferdig utdannet og i starten av å etablere seg med hjem og familie. Jeg omtaler dem her som de nyetablerte. Denne gruppen kjennetegnes gjennom de endringer som skjer i deres livsstil. De går fra å være del av en studenttilværelse til å bli en del av arbeidslivet. De flytter fra kollektiv og studenthjem og inn i deres første "hjem" uten mor og far, men ofte sammen med en samboer. De er klar til å ta fatt på en ny del av livet, og en av tingene som markerer det nye er å få sitt eget hjem. Begrepet "nyetablert" mener jeg beskriver denne virkeligheten, og betegner derfor deres situasjon godt. Dette er en livsfase som er preget av store forandringer, men også som historisk har vært preget av store endringer. I industrisamfunnet ville ungdomstiden blitt avsluttet ved forlovelse og inngåelse av ekteskap, og familie (Brusdal og Frønes 2000), men i dag ser vi en utvidet ungdomstid hovedsakelig på grunn av at flere velger en lengre utdanning. Dette resulterer i at etableringsprosessen har blitt en lengre prosess som inneholder flere og ulike stadier innenfor en og samme livsfase.

Brusdal og Frønes viser til en ny fase som vokser frem som et resultat av kunnskaps og - utdanningssamfunnet, nemlig ung-voksen fasen. Denne perioden strekker seg fra tenårene og gjennom utdanningsperioden og opp til trettiårsalderen (Brusdal og Frønes 2000). Dette er en fase som også er preget av å tilhøre en utdanningsinstitusjon eller at en pendler mellom deltid i yrkeslivet og utdanningsinstitusjoner. Dette er med på å forme fremtidens kulturelle og sosiale landskap, både ved at de unge i seg selv er synlige og for eksempel preger forestillingen om det moderne og det urbane, og ved at denne fasen, med sine fortolkninger av livsstil, vennskap og hva som er verdt noe, blir kulturelt og sosialt dominerende (Brusdal og Frønes 2000). Ung-voksen fasen er en dynamisk overgang i livet fra en rolle til en annen, og som antropologien viser til er overganger i livet - *rites des passages* – ofte preget av symboler (Brusdal 1984: 102).

Symbolene som brukes i etableringsfasen er blant annet de materielle tingene

som en går til anskaffelse av for å skape seg et hjem. Det er de materielle tingene i hjemmet som fungerer som et speil overfor en selv, og overfor gjester som avgir et inntrykk av hvor langt en er kommet i denne nye perioden av livet, og som viser hvor etablert en er blitt. Tingene i seg selv er ikke nødvendigvis det som symboliserer en overgang og en endring i livsstil, men endringen av hvordan en bruker tingene og setter de sammen kan være en del av det som indikerer denne livsstilsendringen. Gjennom forbruket markerer en behovet for å signalisere og befeste den nye rollen (Brusdal 1984), men å uttrykke seg gjennom boligen er også langt på vei å uttrykke seg gjennom forbruk (Kjølsrød 1981: 42). Å få barn utløser ofte krav til egnet bolig, men resulterer også ofte i endring av livsstil (Schiffman & Kanuk 1987). I tillegg til de materielle tingene viser det seg at det å få barn er en overgang som setter sitt preg på denne perioden av livet. Denne overgangen trekkes opp som svært sentralt, som et veiskille eller et skifte for hvordan en faktisk lever livet sitt.

Utdanningssamfunnet har skapt store endringer, og da spesielt i kvinners liv mer enn i menns liv. Unge jenter har fått en lang periode utenfor familie før ekteskap og eventuelle barnefødsler (Brusdal og Frønes 2000). Men de materielle tingene er også her sentrale og gir en annen mening og blir viktigere.

1.4 Etableringsfasens individuelle og kollektive dimensjon

Etableringsprosessen er en kompleks og dynamisk prosess som påvirker og påvirkes av flere områder av hverdagen. Jeg tar utgangspunkt i to dimensjoner som preger både hjemmet, og en etablering av hjemmet, det er den individuelle og den kollektive dimensjonen. Det individuelle utgangspunktet er informantenes egne ønsker og behov i etableringen, hvor en prøver å lage seg et eget rom, skape seg noe eget, men samtidig møtes en med både spesifikke og mer diffuse forventninger utenfra. Det kollektive utgangspunktet kjennetegnes ved de forventninger som de nyetablerte møter utenfra, som for eksempel forventninger til hvordan det typisk norske hjemmet skal være og en forventning til at en lever opp til, og ønsker å leve opp til et slikt ideal. Kulturelle forventninger og normative vurderinger er også knyttet til hva som

inngår i det etablerte. Et press kan også komme fra en selv like mye som det kommer utenfra. De sosiale føringene er noe aktørene forventes å leve opp til gjennom det å være en del av en kultur. Huset kan være som en modell av kulturen skriver Pierre Bourdieu i *the Kabyle House or, the world reversed* (1979)(Kristiansen 2005: 5).

Et samfunn har bestemte forestillinger om sine hjem, bilder av hva som er et hjem, og hva som er nødvendig for at en bolig skal kunne kalles et hjem (Sandlie 1999). Aktørene trekkes mellom det estetiske og subjektive som ligger til grunn for de individuelle motivasjonene for hvordan en ønsker å skape sitt hjem, og de kulturelle oppfatningene om hva et hjem er og skal være (Sandlie 1999). Begreper, symboler og tankemønstre preger de fortolkninger vi gjør, både av hva som er virkelig, viktig og riktig (Gullestad 1989). Det er dette som er kultur, hevder Gullestad, det er så mye mer enn bare verdier og preferanser. Kultur handler om ideer, verdier, moral, kommunikasjon, symboler, tankemønstre, filosofi, kosmologi, religion, estetikk og ekspressivitet (Gullestad 1989: 14). Utfra et kulturelt perspektiv omfavner et hjem så bredt, det omfavner så mye mer enn kun verdier og preferanser.

Det økonomiske perspektivet til informantene mine spiller en sentral rolle i deres etableringsfase. De handler det de ønsker, men utfra en økonomisk ramme som legger grunnlaget for deres handlefrihet. Den økonomiske rammen er preget av deres livssituasjon, de er unge, nettopp ferdig eller nylig utdannet men i starten av en arbeidskarriere. Studiegjelden vil som oftest være størst blant dem med lengst utdanning og slik vil studiegjelden kunne være en reell faktor for etableringsprosessen ved å innskrenke deres handlefrihet (Sandlie 2008). Sandlie (2008:129) vektlegger også sammenhengen med at et høyt studielån er sterkt korrelert med å bo i storby. I en storby er ofte boutgiftene høyere, og det er generelt dyrere å leve i en storby. Dette legger naturligvis noen føringer for hva som er deres økonomiske handlefrihet, og deres handlingsrammer for hvordan de kan forbruke. En må kunne gå ut fra at de fleste både har boliglån og studielån. Dette kan gi en indikasjon på at de befinner seg i en livssituasjon som ikke gir de sterk økonomisk handlekraft, men vil kunne få det med årene. Som et resultat av den økonomiske situasjonen er informantene mine, og andre i samme situasjon, sitt hjemmeprosjekt et noe uferdig prosjekt. Deres etableringsfase vil pågå en stund fremover i tid.

1.5 Problemstillinger

Ved å studere hjemmet ut fra en empirisk innfallsvinkel gir det en mulighet til å blant annet fange opp og studere de ulike tankemønstrene som preger området som tar for seg hjemmet (Gullestad 1998). De verdier og symbolske kategorier som er sentrale innad i en kultur har i stor grad hjemmet som utgangspunkt, og det er blant annet gjennom hjemmet at en skaper og forvalter verdier og moral. Med dette som utgangspunkt, har jeg valgt å se nærmere på de tanker en gjør seg omkring det å etablere seg med et hjem for første gang. I lys av dette har jeg sett på nyetablerte kvinner i samboerforhold, og deres forventninger og tanker omkring det å befinne seg i en etableringsfase. Mer om de informantene som her er utgangspunktet for analysen kommer jeg nærmere inn på i kapittelet om valg av metode og fremgangsmåte senere i oppgaven.

Proessen frem til en problemstilling har i ordets rette forstand vært preget av en runddans mellom teori og emperi. Hjemmet sett i lys av unge pars etableringsprosess har hele veien vært utgangspunktet for hva jeg har villet belyse, men mine spørsmål har variert. Jeg har endret problemstilling utover i prosjektet. Spørsmålene har fått bli til ettersom materialet har fått vokse og tatt form. Jeg har sett på etableringsprosessen, og hvordan det å etablere seg er en kontinuerlig prosess, og som utformes gjennom en aktiv bruk av gjenstander. Med en aktiv bruk mener jeg hvordan gjenstandene brukes og settes sammen i forhold til relasjoner og historier mellom mennesker, hvor det er verdien tingene ilegges som er sentral fremfor verdien av gjenstanden i seg selv. Det er hva informantene gjør og hvordan de bruker de gjenstandene de har som er det sentrale for oppgaven, fremfor å kun se på hvilke typer gjenstander de har.

Ved å se på hvordan en innreder hjemmet sitt, og hvilke ønsker en har for innredningen av hjemmet, håper jeg å kunne få en bedre forståelse av hjemmets funksjon som bærer av identitet og verdier i informantenes etableringsprosess. Det er med andre ord hjemmet i lys av en etableringsprosess som her er hovedfokuset gjennom oppgaven.

Ut fra dette blir min problemstilling som følgende: Hvordan bidrar gjenstander

til identitetsbygging og integrasjon gjennom måten de er satt sammen på, og gjennom den aktive bruken i hjemmet. Hvordan kommer hjemmets funksjon som bærer av verdier og identitet frem gjennom prosessen ved en etablering?

2. Feltet

“The secret to understanding consumption lies in careful observation of how culture, social relations, and economic processes interact” (Zelizer 2005: 332).

I dette kapitlet viser jeg hvordan feltet for samfunnsvitenskapelig forbruksforskning har utviklet seg over tid. Fra å være et felt som økonomene i størst grad var opptatt av, til å bli et felt preget i større grad av en tverrfaglighet, og hvor en i større grad ser på flere aspekter ved forbruket.

All forskning som tar utgangspunkt i boligen har som mål å gi innsikt i hjemmets betydning og mening. Dette temaet er komplekst, og det spenner over flere fagdisipliner innenfor både humaniora og samfunnsvitenskapene (Roede, Bing og Johnsen 1998). Det å forske på forbrukstingene til hjemmet som meningsbærende ved å gripe fatt i individers aktive bruk og sammensetning, fremfor å kun se på hva en har av ting i hjemmet, er en side ved forskningen som har vokst frem den senere tid. Dette er et felt som vokser både innenfor kulturanthropologi, forbruksforskning og mer nylig, innen den sosiologiske forbruksforskningen (Money 2007: 356).

Forskningen på hjemmet har ikke alltid vært preget av en bredde og en tverrfaglighet. Det er et felt som i lang tid har tilhørt økonomene, hvor forbruket har blitt sett på i lys av en marxistisk tradisjon med fokus på produksjon og etterspørsel (Zelizer 2005: 333). En forståelse av, og definisjon av feltet som er gjort av Sigmund Grønmo trekker frem forbrukerforskning som forskning der dreier seg om forhold i tilknytning til folks anskaffelser og anvendelse av produkter – enten varer eller tjenester (Grønmo, 1984: 14). Feltet bærer preg av å ha blitt forsket på innenfor den marxistiske tradisjonen, hvor det er delt inn etter produksjon og de som produserte. Sosialantropologene representerte, blant andre, et skille fra den økonomiske tradisjonen¹. Mary Douglas og Baron Isherwood introduserte i *World of*

¹ De første til å komplimentere økonomene på dette feltet var psykologene, først og fremst med boken *Økonomisk psykologi*, utgitt av professor Karl-Erik Wärneryd i 1959 (Grønmo 1984: 16).

Goods - Towards an anthropology of consumption (1979) en ny modell ved bruk av en ikke - økonomisk modell, nærmest en anti - økonomisk modell (Zelizer 2005: 333). Med innføringen av en slik ny modell gikk en over til å anse forbruk som et uttrykk - og betydning for delte meninger, et skifte av fokus fra produksjon og produserende, til et fokus som nå rettet seg mot forbruk og forbrukeren. Dette skifte kom samtidig som synet på forbruk som et uttrykk for handling (expressive behavior) ble stadig sterkere. Dette var et uttrykk som gjaldt både sider ved det mentale, identitet og kultur. Det var ikke bare antropologien alene som fag som representerte dette skille fra en ren økonomisk vinkling av forbruksforskningen. En økende bruk av ulike tverrfaglige tilnæringsmåter har med tiden blitt noe som kjennetegner den samfunnsvitenskapelige forbruksforskningen (Grønmo 1984). Grønmo påpeker hvordan den samfunnsvitenskapelige forbruksforskningen er satt preg på av en klar utvikling fra rent økonomisk til mer tverrfaglige perspektiver. Økonomiske begreper og teorier er blitt byttet ut og delvis erstattet av begreper og teorier fra andre samfunnsvitenskapelige disipliner (Grønmo 1984), men det er også gjort arbeid på feltet av sosiologer.

Veblen var en foregangsmann med sin teori om det iøynefallende forbruket - *Conspicuous Consumption*. Det sentrale her var at forbruket var synlig, omgivelsene skulle legge merke til det (Brusdal 1998: 102). De siste tiårene er det antakelig Pierre Bourdieu som har hatt størst innflytelse med sin syntese (Zelizer 2005: 335), hvor han introduserer blant annet sosial og kulturell kapital som en del av forbruksforskningen. Med sin forskning representerte han også et skille fra den forbruksforskningen som i stor grad hadde vært rettet mot en marxistisk teori. Her utfordret han synet på forbruk som et speilbilde av klassekultur, og satte agentene, som er hans omtale av aktørene, inn i et felt hvor de aktivt brukte sin egen kapital for å erverve seg sin (sosiale) posisjon.

Forskningene har tendert mot å fokusere på det visuelle og spektakulære forbruket, mens det hverdagslige forbruket som tar for seg det forbruket som vi i større grad tar for gitt er viet mindre plass innen "mainstream" sosiologien (Money 2007:356). Sosialantropologene har vært bedre på dette feltet og har tatt for seg det hverdagslige forbruket i større grad enn hva som er gjort innen sosiologien,

og mye av det tidligere arbeidet på dette feltet er gjort av sosialantropologen Marianne Gullestad. Boken *Kitchen - Table Society*, som omhandler kvinner utenfor Bergen og deres hverdagsliv, kom ut første gang i 1984 og den har siden oppnådd status som klassiker².

Gjennom problemstillingen min tar jeg for meg hva som kjennetegner et hjem for informantene mine ved å se på hvilke forestillinger de har om hvordan et hjem må se ut, og hva det må inneholde for å kunne være et hjem. Innholdet endrer seg, men også bruken av de gjenstandene en har i huset endrer seg ettersom en endrer betydningen som hjemmet får i en slik etableringsprosess. Forbruket deres, men også den aktive bruken av gjenstandene som de allerede har, er et uttrykk for den kultur de tilhører, men er også et uttrykk for den kultur de ønsker å være en del av. Ved aktiv bruk av en gjenstand sikter jeg her til den sammensetningen tingene blir satt i. Det er ikke den funksjonelle siden ved en ting, eller dens dekorative formål som er det sentrale ved en aktiv bruk. Ved en aktiv bruk er det de relasjonene tingene blir satt inn i, og den verdien de blir gitt, i forhold til relasjoner mellom individene, - både de i hjemmet og de utenfor som er det sentrale. Hjemmet og dets hverdagsliv har lenge vært lukket for forskningen (Money 2007:357), men i et samfunn hvor en større del av hverdagen tar plass i hjemmet, blir det stadig viktigere å følge med inn i husene.

...in society at present, most of what matters to people takes place behind closed doors. It has long been argued that changes in family structures, changes in leisure pursuits and activities, the decline of community relations, and the impact of processes of industrialization and urbanization have resulted in a more insular society with people increasingly leading private lives centered on the home and the nuclear family (Money 2007: 357).

Hvordan en har valgt å innrede hjemmet og de materielle gjenstandene i hjemmet blir en identitetsmarkør for utenom-verden, og viser til hvordan en ønsker å forstås og

² Tolv år etter at den først ble utgitt ble den valgt til "one of the favourite books of the last 25 years" av magasinet *Contemporary Sociology*.

tolkes av dem en omgir seg. Det skapes mening og identitet. Ved at mye av hverdagslivet flyttes inn i hjemmet, blir hjemmet også den plassen hvor det private og det offentlige møtes, hjemmet blir ansiktet utad (Money 2007). Slik blir gjenstandene i hjemmet en måte å skape en forestilling rundt seg selv, ens familieforhold og overfor andre (Money 2007: 358) Gjenstandene spiller en mer aktiv rolle enn det å kun være en ting. De får en aktiv rolle som jeg har sett på ved å se på hvordan gjenstandene settes sammen og slik skaper en mening og identitet i relasjoner med andre. Money har det samme utgangspunktet i sitt arbeid, hvor hun hevder at ved å ta tak i hvordan ting brukes, hvordan en lever med dem og tar de i bruk i hverdagslivet, vektlegger en i større grad hvordan individer er aktiv i meningsdannelsen, mer enn kun forbruker av ting (Money 2007: 356).

Teori og empiri er tett knyttet sammen. Det er gjennom å jobbe med empirien at teorien utvikler seg. Teorien blir her som et par briller en tar på for å kunne fortolke og forstå de empiriske funnene. Den teoretiske retningen gjennom oppgaven heller mot en etnometodologisk retning. En teoretisk tradisjon som kjennetegnes blant annet av dens nære forhold mellom teori og data.

De ulike vitenskapsteoretiske innfallsvinklene en har hatt til dette feltet har variert utfra hvilke forskertradisjon en har tilhørt. Etnometodologene har gjort mye på feltet om hjem. Denne retningen er opptatt av å forstå hvordan personer samhandler i det daglige. Formålet her har vært å forstå hvilke spilleregler som styrer folks atferd (Thagaard 1998: 33). Ønske om å forstå hvorfor sosiale handlinger gjentas etter tilsynelatende samme mønster er hva etnometodologien ønsker å beskrive, eller si noe om. Denne retningen er en empiribasert tilnærming, hvor en tar utgangspunkt i å forstå hvordan folk ordner og forstår omverden. En svakhet her er at forskningen kan bli for beskrivende og triviell ettersom aktørenes egne perspektiv fremheves på bekostning av en mer omfattende tolkningsramme. Viktigheten av å forankre empirien i teori er derfor viktig. Dette er en viktig balansegang. De teoretiske perspektivene skal ikke påtvinges materialet. Men materialet kan ikke fortolkes alene. Uten bruk av teori blir det samfunnsvitenskapelige kravet om etterprøvbarehet ikke oppnådd, resultatet vil da kunne bli en historie som er særegen, - og ikke noe mer utover det (Fangen 1997: 24).

De sosiale teoriene som jeg skal anvende vil jeg komme mer inn på senere i oppgaven. Det jeg her har gjort er å gi en kort forståelse av hvordan feltet for forbruksforskningen har utviklet seg, og plassert mitt materiale i forhold til det som er gjort tidligere på dette feltet. Utgangspunktet for denne oppgaven er en grounded- theory tilnærming til både feltet og materialet. Det er hva informantene mine forteller som står i fokus, og empirien er utgangspunktet for selve analysen. Mitt hovedfokus er på forestillingene av hva et hjem er. Jeg ser på hvordan en gjennom hjemmet skaper mening i livet gjennom både identitet og integrasjon.

3. Teori

Jeg har valgt å ta utgangspunkt i to hovedteorier som videre setter en ramme for analysen. Den første er Mary Douglas og hennes fire kulturkategorier som er med å begrunne aktørenes handlingsmønster, også når det blant annet kommer til forbruk. Hun viser her til hvordan forbruk ikke alene er styrt av kun individuelle preferanser, men bunner i et valg om å tilhøre en valgt kultur (Douglas 1996). Den andre er Erving Goffman og hans teori om rollespill i hverdagen. Han utarbeidet en rolleteori hvor han ser aktørenes handlinger i lys av å være roller en utspiller. Han har hentet inspirasjon fra blant annet teaterverden i sin utarbeidelse av denne teorien.

3.1 Kulturteori

Douglas har utarbeidet en kulturteori som tar utgangspunkt i fire kulturer. Grunntanken er at all adferd som individer er involvert i bunner i et ønske om å realisere en form for hverdagsliv som lever opp til et ideal. Et ideal som baserer seg på forskjellige tanke og - tilnærmingsmåter som er verdimessig begrunnet. Hjemmet blir her en instans sett utfra fire ulike virkelighetsoppfatninger som begrunnes med sine respektive verdisyn. De fire kulturene er her utgangspunktet for det valgte idealet for hvordan en ønsker å ordne sin hverdag. Det er her viktig å fremheve at denne teorien verken er deterministisk eller kategorisk på noen måte, men er ment som en teoretisk konstruksjon og et analytisk instrument for å kunne forstå og ordne aktørers preferanser, og slik også forstå deres handlinger. Dette begrepsapparatet kan blant annet være med å forklare hvordan noe en misliker kan bli standardisert (Douglas 1996).

Torstein Skarsgård omtaler en slik teori som en referansegruppeteori (Skarsgård 1980: 2), hvor en sammenligner seg selv utfra en referanse om hvem en ønsker å være lik. En misliker noe utfra en grunnfilosofi til en gruppe som en identifiserer seg selv med, og ved å tilhøre en gruppe tar en slik avstand fra de tre andre og det de representerer. Ens posisjon og tilhørighet til en gruppe vil blant annet

varierte utfra ens sosiale tilhørighet, alder, bosted og ulike livsfaser.³ Endring i livsstil skaper også endring i tilhørigheten. En ønsker - og søker tilhørighet til ulike grupper utfra hvor en selv befinner seg i sitt eget livsløp.

Som sagt er denne teorien bestående av fire kulturer som til enhver tid er representert i samfunnet. Jeg skal her redegjøre kort for hver enkelt av de fire.

Egalitær enklave/avsondret gruppe kjennetegnes som en kultur hvor en tar avstand fra formaliteter og autoritære institusjoner. De foretrekker enkelhet, intime vennskap og ofte spirituelle verdier. Likhet for alle er viktig og de er derfor opptatt av åpne forhandlinger (Douglas 1996). Grunnpreferansen her er resultatlikhet. En anser det ikke som individets feil om en mislykkes innenfor det regjerende systemet, men anser det heller for svakheter ved systemet hvor det da forventes å være systemets ansvar å gi positiv særbehandling for eksempel (Innvær 1999: 8)

Fatalisme (Selvvalgt isolasjon) kjennetegnes ved at de blant annet er tilbaketrukket, men med en uforutsigbar livsstil som isolert. De flykter fra vennskap og kostnader skapt av de tre andre kulturene. Dette er en gruppe som ikke ser muligheten til å kunne påvirke omgivelsene sine i veldig stor grad, noe som ofte kan føre til fatalisme. Disse to første gruppene som jeg her har presentert preges av visse likheter, blant annet av en dynamikk av opposisjonell partiskhet. Hvor det på ene siden er selvvalgt isolasjon, hvor det er aktører som er satt ut av kampen om makt og påvirkning ved sterk konkurranse, eller som selv har valgt å være på utsiden av denne kampen. På den andre siden er det annerledes selvgruppering som preges av aktører som tar avstand fra de etablerte ideene og lever i større grad som en egen gruppe på siden av en majoritet som de fjerner seg fra ideologisk. De er altså begge tilbaketrukne og isolerte i forhold til de normativt gjeldende ideene. Selv om det er en kultur som er sterkere enn andre og normativt gjeldende, er det ikke slik at en kultur er normativt mer riktig enn noen andre. De to andre kulturidealene er individualistene og

³ Individualistene står i kontrast til tilhengerne av hierarkiet, som er to av de fire gruppene. Konflikten dem i mellom gir Douglas et eksempel på ved at hun hevder den er klassisk i forholdet mellom svigermor og svigerdatter. Det er en konflikt basert på alder, og et resultat av generasjonsforskjeller (Douglas 1996).

tilhengerne av den hierarkiske kulturen. De har noen fellestrekk, som igjen skiller de fra de to øvrige kulturene, som at de begge anerkjenner autoritet, lederskap og herredømme eller dominant innflytelse.

Den aktive individualismen tiltrekker seg en gruppe mennesker som har en individualistisk livsstil, de er konkurranseinnstilt og generelt aktive. Her er nettverkene åpne, og vennerelasjoner skapes ofte gjennom jobben. Aktørene som faller innenfor denne gruppen er ofte opptatt av teknologisk utstyr, de er sporty, kunstneriske og liker en utfordrende stil for underholdning. På grunn av at nettverkene er åpne og vennskap oftest skaffes gjennom jobben er de også fri til å endre deres forpliktelser.

Konservativt hierarki er den siste av de fire kulturene, og den som står i størst kontrast til gruppen over, aktiv individualisme, men det er likevel de som også står i sterkest relasjon til hverandre. Denne gruppens kjennetegn er at den er formell, med etablerte tradisjoner og etablerte institusjoner. Byråkratiet er her en institusjon som står sterkt. Tilhørerne opprettholder et definert nettverk av familie og eldre venner. En bruker mye ressurser på å opprettholde familienettverket slik at det ikke er mange ressurser igjen til å bruke på teknologisk utstyr, reiser, underholdning etc. Selv om en tilhører og ønsker å leve etter et ideal om konservativt hierarki er det ikke nødvendigvis en konservativ livsstil en her ønsker å oppnå. Det er ikke her snakk om en politisk konservatisme, men heller en relasjonell konservatisme i større grad.

De fire kulturene som er presentert her representerer fire levemåter med utgangspunkt i to dimensjoner. Disse to dimensjonene er hva Douglas hevder får frem sammenhengen mellom det vi vil og det vi ikke vil (Innvær 1999: 5) Dimensjonene er "grid" og "group", hvor "grid" betegner i hvilken grad aktørene lar seg styre av regler og prosedyrer. "Grid", som jeg oversetter med mønster, blir krysset av dimensjonen "group", som her blir videre omtalt som gruppe, denne dimensjonen betegner i hvilken grad en gruppefølelse markerer grensen mellom rett og galt. Graden av gruppedimensjonen sier noe om en tenker eller handler utfra et overordnet kollektivt fellesskap (Innvær 1999: 6). Douglas setter de fire kulturene opp i et

kulturkart og slik viser hvordan de ulike kulturene står i forhold til hverandre (Douglas 1996: 45).

Mønster			
Gruppe		Høy	Lav
	Høy	Hierarki Støtter seg til regler og det kollektive	Egalitær enklave Kollektivt og prinsipielt tilbaketrekking
	Lav	Fatalisme Personlig tilbaketrekking	Individualisme Personlig initiativ

Fig. 1 (Douglas 1996: 45) To dimensjoner og fire kulturer.

Douglas argumenterer for at aktørenes ulik grad av involvering til en hver tid i det sosiale liv kan bli fanget av disse to dimensjonene (Thompson, Ellis, Wildavsky 1990). Gruppedimensjonene viser til i hvilken grad en aktør er integrert i grupper eller enheter. Mønsterdimensjonen indikerer i hvilken grad en aktørs liv er begrenset eller definert av eksterne levesett og regler. Sterkere bindingen og forventningene til å leve etter et sett med regler er, jo mindre rom blir det for individuelle forhandlinger (Thompson, Ellis, Wildavsky 1990). Ulik grad av sosial kontroll er hovedfokuset ved

en slik gruppe-mønster analyse (Thompson, Ellis, Wildavsky 1990). En sterk tro og tillit til mønster og gruppe danner grunnlaget for et sterkt hierarki, svak tiltro til mønster og gruppetilhørighet gir sterk individualisme. Sterk gruppetilhørighet og en svak mønsterregulering støtter opp om den enklaviske men egalitære kulturen, og til slutt, lav gruppetilhørighet og en sterk tiltro til mønster av regler og forskrifter gir selvvalgt isolasjon. Som nevnt tidligere er ikke dette en deterministisk teori, men Innvær setter Douglas i en strukturalistisk tradisjon. Han hevder at "grid" og "group"-teorien er et bidrag til å besvare behovet av en teori som kan gi en mer systematisk forståelse av hva som skjer under overflaten (Innvær 1999: 11).

Det er ved at aktørene ikke vet hva de vil, i større grad, enn hva de faktisk vil, men også at de er realistisk om hva deres muligheter er som er vesentlig for hvilken kultur en ender opp å støtte opp under (Douglas 1996). En viser tilhørighet gjennom blant annet sitt forbruk, og selv om en ikke nødvendigvis vet hvor en vil tilhøre eller plassere seg, så plasserer en seg ved å vise og ta avstand, ved å ikke ville tilhøre eller støtte opp under tre av de andre kulturidealene. Hierarkiet, individualisme og den egalitære enklaven er tre uforenelige organisatoriske prinsipper (Douglas 1996: 100).

Den fatalistiske kulturen kommer her litt utenom de tre andre da den ikke har en organisatorisk oppbygning på samme måte, den er i større grad preget av mindre grupperinger. Den egalitære enklaven tar også avstand fra den normativt gjeldende autoriteten, slik fatalisten gjør, men har en sterk gruppetilhørighet i motsetning til fatalistene. Individualistene har heller ingen sterk tiltro eller hang til å bygge gruppetilhørighet, men forholder seg til autoriteter og byråkrati i en mer positiv retning enn hva fatalistene gjør. Den hierarkiske kulturen er generelt sterkt preget av en organisatorisk oppbygging. En kan ikke unngå å foretrekke en type fremfor en annen. Det er unngåelig, og riktig å ha en preferanse (Douglas 1996: 100). De fire ulike kulturene konkurrerer kontinuerlig med hverandre, og slik fortsetter de også å opprettholde hverandre.

"Any act of choice is also active in their constitution- making interest. A choice is an act of allegiance and a protest against the undesired model of society. On this theory each type of culture is by its nature hostile to the other three cultures. Each has its

strengths, and in certain circumstances each culture has advantages over the others. And each has its weaknesses. But all four co-exists in a state of mutual antagonism in any society at all times” (Douglas 1996: 43).

Om en kultur skulle falle bort, vil også de andre tre falle bort. Et valg gjort i favør av en er samtidig et valg gjort mot de andre kulturene. Samtidig som de er konkurrerende overfor hverandre er de også avhengig av hverandre. Den hierarkiske grupperingen kan trenge individualistenes nytenkning for å utvikle seg selv, og individualistene kan trenge noe hierarki for blant annet å få gjennomført regler og lover.

Ens tilhørighet til de ulike kulturene er ikke noe som er fastlåst og evig, men på grunn av at det varierer utfra hvor en selv befinner seg i sitt liv, vil også tilhørigheten til en gruppe variere i takt med variasjoner i ens eget liv (Douglas 1996). Det er de endringer en opplever i livet som gir rom for variasjoner i tilhørigheten til de ulike kulturene.

Kulturteorien til Mary Douglas vektlegger hvordan aktørene i stor grad er interessert i å være aktiv *constitution – making* i å ordne deres egen hverdag. Ens valg og handlinger er i stor grad en måte å vise tilhørighet på (Douglas 1996: 43). Douglas og Isherwood (1979)⁴ representerte en overgang i økonomisk teori, hvor en i forskningen hadde basert seg i større grad på produksjon og produsent til at en nå gikk mer over til å studere i større grad forbruk og forbruker, og forbruk som uttrykksfulle handlinger *expressive behaviour*, som innebærer identitet, holdninger og kultur. Denne overgangen i økonomisk teori skapte en forskning som i større grad var opptatt av *shared meanings* (Zelzler 2005: 333). For bedre å kunne forstå hvordan en skaper seg et hjem må en vite hvorfor en blant annet velger som en gjør, og en kan se på hvilke sammensetninger av ulike ting et hjem består av.

Det kan være vanskelig som forbruker å gi konkrete svar på hvorfor en alltid velger som en gjør. Årsaken til at en kjøper de ulike tingene som en gjør kan ofte føles som en tilfeldighet for aktøren selv, og kan ofte begrunnes utfra å være et resultat av for eksempel smak og pris. Det er nok mer sammensatt en som

⁴ Douglas M. and Isherwood B. (1979) *The world of goods: Towards an anthropology of consumption*

så. Om en bytter om på spørsmålet, og blir spurt om hva en ikke kunne tenke seg å kjøpe, og gå til anskaffelse av til sitt hjem kan det være enklere å gi et mer konkret svar på hvorfor en kjøper det en kjøper. Det kan være lettere å skulle fortelle hva en absolutt ikke vil ha, enn å vise til hva en vil ha for så å forklare hvorfor akkurat den tingen er mer ønskelig enn andre ting. Det kan i så måte være enklere å ta avstand fra noe en ikke ville ha kjøpt, enn å forklare hvorfor en kjøper det en kjøper. Så for å forstå hvorfor en foretrekker det en gjør må en ha et verktøy. Dette verktøyet gir Douglas med sin kulturteori.

3.1.1 Kulturteori og mitt materiale

Kulturteorien til Douglas består av fire kulturer, slik jeg har redegjort for i kapitlet ovenfor. Jeg vil videre her ta for meg hvordan denne teorien vil bli anvendt på mitt materiale. Jeg har tatt utgangspunkt i personer som er nyetablerte. Dette er en gruppe som i seg selv er mangfoldig og ulik, men gjennom min fremgangsmåte i utvalgsprosessen har jeg fått tak i en noe homogen gruppe som er lik i sin sosiale bakgrunn. Med et slikt utvalg forenkler det bruken av teorien noe, da informantene mine ikke fordelere seg utover hele Douglas kulturkart slik det ble illustrert i figur 1, ovenfor. Dette resulterer derfor i at jeg kommer til å ta utgangspunkt i to av kulturene ved Douglas sin kulturteori.

Disse to kulturene som fremstår som de mest sentrale i mitt materiale er individualismen og hierarkiet. Det er flere årsaker til dette, blant annet sosial bakgrunn, som utdannelse, og alder og bosted. Alle informantene jeg bruker har en relativt lik bakgrunn hvor de har alle vokst opp i familier med relativt sterke familiebånd hvor tradisjon har spilt en sentral rolle. De kommer alle fra norske tradisjonelle familier som tilhører den norske middelklassen. Med dette utgangspunktet har de alle tatt høyere utdannelse og har derfor vært nødt til å flytte hjemmefra for å utdanne seg ved ulike utdanningsinstitusjoner, fremfor å stifte familie og gå rett ut i arbeid etter videregående skole. Et valg som gjør at en kan

plassere de innenfor den individualistiske kulturen hvor utdanning har stått som det mest sentrale.⁵ Som en del av den individualistiske kulturen har denne gruppen mennesker et utgangspunkt som gir de muligheten til å kunne være uavhengig og slik konsentrere seg om sin egen utdanning og sitt eget liv, uten å i for stor grad måtte ta hensyn til eller begrense sine egne valg ut fra noen andres behov.

Gruppen ung-voksen er en fase av livet som er med å forme fremtidens kulturelle og sosiale landskap (Frønes og Brusdal 2000). Det formes blant annet gjennom deres synlighet og preger forestillingene om det moderne og urbane, og med deres fortolkninger av livsstil, vennskap og hva som er verdt noe blir kulturelt og sosialt dominerende (Frønes og Brusdal 2000). Deres tilhørighet i middelklassen gir dem en solid økonomisk og sosial bakgrunn som igjen er med å gi de en trygghet og valgfrihet. Når utdanningen er tatt og valg av partner er gjort er informantene på vei inn i en annen livsstilskategori, nemlig den hierarkiske. Det viser seg da at de i større grad preges av et ønske om egen familie og slik kunne skape deres egne familietradisjoner. Mine informanternes bakgrunn og valg av levested, i dag og i tiden fremover, gjør at de to kategoriene som fremstår som de to sentrale i denne oppgaven er den individualistiske og den hierarkiske livsstilen.

De to kulturene som faller utenfor mitt materiale er den egalitære enklaven og gruppen for selvvalgt isolasjon. Aktørene som lever med en livsstil som er tilbaketrukket og nærmest fatalistisk, altså de som har valgt en form for selvvalgt isolasjon, kan ønske å skape til eksempel endring i livet men ender likevel opp med å føle at skjebnene motarbeider dem i å forbedre sine vilkår. De kan derfor ofte ende opp med å velge å ikke gjøre noe konkret for å forbedre forholdene de lever under (Thompson, Ellis, Wildavsky 1990: 223). Dette skiller seg sterkt fra hvordan informantene mine har latt utdanning prege mye av deres liv så langt, og hvordan de forholder seg til hvordan livet som en familie skal være. Et bilde som er preget av både kontinuitet og målrettethet. Aktørene som tilhører en egalitær enklave vil i stor

⁵ "Ung voksen-rollen består ikke bare av unge under utdanning. Det er utdanningssamfunnet som skaper denne livsfasen, som så også preger andre unge, spesielt da i områder hvor mange er under utdanning. Ulikheten her avspeiler seg i når man får sitt første barn. Halvparten av de unge kvinnene i Nord-Trøndelag hadde fått barn når de fylte 24 år. Oslo hadde halvparten av 30-årige kvinner enda ikke fått barn" (Frønes og Brusdal 2000).

grad ta avstand fra de verdier og livsstiler som er de normativt gjeldende i samfunnet for øvrig. Informantene i materialet mitt tar ikke avstand fra de normativt gjeldende regler som ligger til grunn for hvordan en tenker om hjem i Norge. De faller alle inn under det å drømme om å oppleve hva jeg i tidligere kapittel har omtalt som det norske hjem.

Gruppen som jeg her har valgt å se nærmere på opplever en overgang i livet, en overgang som er satt sammen av flere faser. Dette gjør at de beveger seg fra en kultur til en annen. Men det er en overgang som er preget av dynamikk og spenninger. Overgangen gjør at de vil kunne tilhøre to kulturer på en og samme tid, men det er noe Douglas fremhever ikke er mulig i veldig lang tid (Douglas 1996). Motsetningene mellom de ulike kulturene vil være for sterke til at en kan leve etter to livsstiler samtidig, bortsett fra om de to kontekstene en forholder seg til skulle være skilt fra hverandre, som i hjem separat fra jobb, fritid separat fra hjem for eksempel (Douglas 1996).

Når en til eksempel beveger seg fra det individualistiske verdigrunnlaget og mot en preferanse for det hierarkiske, slik mine informanter gjør på grunn av endringer i livsfase, blir en i større grad knyttet til betydningen av en gruppe og gruppetilhørighet. Ens valg vil da i større grad enn tidligere bli standardisert, en vil bli mer gruppeorientert. Objektene en benytter seg av innen den individualistiske kulturen vil i større grad være til privat bruk, enn hva det vil være når en lever som en del av den hierarkiske kulturen. Det er ikke her betydningen av om det er det riktige designet, farge eller form på en ting eller et objekt som er det sentrale for ens verdivalg og tilhørighet til en bestemt kultur. Det er bruken av tingene som blir den utløsende faktoren for om en tar avstand eller ikke til en kultur (Douglas 1996: 68). Hovedpunktet i teorien er at en gjennom sin tilhørighet til en kultur lettere skal kunne forstå hvorfor en handler slik en gjør. Det er ikke snakk om preferanser som er impulsive, det er preferanser som er styrt av et dypereliggende mønster. Det er ikke bare valg av interiør og kjøkkenløsning, men også i større grad hvordan vi velger å leve livet vårt som styres av hvilken kultur vi har valgt å være en del av. Ved å forstå ens posisjonelle partiskhet, vil en kunne kartlegge ens egen posisjon utfra å se på hva en selv tar avstand fra. Douglas mener å kunne se at

22

mønsteret i hvordan ens forbruk ikke bare er styrt av forbrukerens eget for godtbeholdende, men er også i større grad styrt av et valg mye større og sentralt, enn kun om en vare er fin, billig, effektiv eller anvendelig. Forbruket er basert på et valg en har gjort ut fra hvilke type livsstil en ønsker å ha, og ut fra hvilken kultur en ønsker å tilhøre.

"The theory is that cultural allegiance pervades all behaviour, including shopping"
(Douglas 1996: 86).

Ulike livsstiler krever ulike ting, og har ulike forventninger til sine aktører. Det å tilhøre en kultur er derfor noe dynamisk, noe en velger aktivt og selv kan endre. Douglas skriver selv at dette ikke er en deterministisk teori (Douglas 1996: 45), det er mulighet for endring og bevegelse. Ens valg er basert på et ønske om å vise tilhørighet til en kultur, og slik også ta avstand fra de tre andre kulturene. Alt en omgir seg med er et resultat av et ønske om å vise tilhørighet, og samtidig ta avstand fra en uønsket livsførsel og livsstil.

Hjemmet er en arena. Ut fra noen forestillinger om hva som skal til for å ha et hjem, ut fra noen sosiale forestillinger innreder vi for å få sosial aksept for hvordan vi lever.

3.2 Rolleteori

Goffman sitt arbeid om selvet, og selvets presentasjon i hverdagen er i stor grad forankret i arbeidet til Robert Mead. Goffman sine ideer og diskusjoner omkring Jeg`et, det spontane selvet og meg`et fremstår som det viktigste arbeidet som omhandler selvet i den symbolske interaksjonistiske tradisjonen (Ritzer 2006).

Hjemmet kan ansees for å være blant annet en scene hvor familiemedlemmer er skuespillerne og sammen spiller et spill ovenfor utenforstående, som også er en del av spillet men med et litt annet utgangspunkt. For familiemedlemmene blir det viktig å leve/ spille opp mot de forventninger og idealer en har satt for seg selv, og ovenfor de utenforstående som ikke er en del av familien. Goffman diskuterer ikke i lik grad

som Douglas hvorvidt bakgrunnen for handlingene er basert på en underliggende kultur som styrer ens valg og adferd. Goffman forholder seg kun til at det er et ønske om å gi inntrykk, eller avgi et inntrykk overfor andre. Hvordan inntrykket en ønsker å gi overfor andre skapes diskuterer han ikke i noe stor grad. Det som fremstår som det sentrale er rolleutførelsen, og hvordan en velger å utføre en rolle. Det er posisjonen en kan gå inn i, være i, og gå ut av som er interessant i denne teorien, ikke rollen i seg selv, en rolle kan en kun utføre. Rolleanalysen er opptatt ved individet mens det utfører sin rolle, ikke opptatt av individet i seg selv.

”Rolleperspektivet har afgjørende implikationer af socialpsykologisk art. Når indhaveren af en position indtager denne, må han påtage sig hele den række handlinger som hører til den tilsvarende rolle, så rollebegrebet medfører en social determinisme og en doktrin om sosialisering” (Goffman, 2004: 196).

En rolle kan forklares som visse rettigheter og forpliktelser som er knyttet til sosial posisjon (Brusdal Frantzen 1982). En er opptatt ved selvet som oppstår i spillet mellom en selv og publikum. Siden selvet er et resultat av dramaturgisk samhandling er den også sårbar for forstyrrelser under forestillingen. For å kontrollere det inntrykket en ønsker å gi utad, og slik også å motta en forventet reaksjon benytter en ”impression management”, rolleforventning (Brusdal Frantzen 1982). Det er en teknikk som innebærer ulike former for inntrykk som en behøver om en møter på problemer, og metoder en benytter for å handtere disse ulike problemene. Sosiale strukturer er satt sammen av flere sosiale posisjoner, og den enkelte aktør har ervervet seg sin kunnskap om å fylle sin sosiale posisjon gjennom sosialisering. Ved sosialisering inn i en gitt kultur, og gitt sosial struktur lærer en seg å forvente spesielle handlinger fra andre personer, og at andre personer har forventninger til en selv (Brusdal Frantzen 1982). Dette viser også at det er atferdsmønsteret som i stor grad definerer og identifiserer rollen. Mye av det Goffman var opptatt av var de forstyrrelser som skjer under forestillingene, eller samhandlingen som skjer mellom de sosiale posisjonene, og hvordan en blir forstyrret og hvordan en handterer forstyrrelsene (Ritzer 2000: 362).

Hjemmet blir kulisser for den rollen en spiller, for hvordan en ønsker å fremstå

ovenfor andre. Hjemmet skal understreke og styrke ens egen rolle ovenfor ens publikum, og tingene i hjemmet blir symboler som også uttrykker og refererer til aktørens sosiale posisjon. Hjemmet blir her kulissene for mine informanternes spill. Det har både en "frontstage" og en "backstage". Frontstage er der en fremfører sitt spill. Her utøver en sin rolle. Når en trekker backstage går man av scenen og en trer ut av den valgte rollen. Hjemmet er frontstage i det en har et publikum, som her vil være gjestene. I det gjestene forsvinner kan en tre ut av sine roller og ikke bekymre seg om hvorvidt en spilte sin rolle riktig. Goffman opererer også med et tredje rom, nemlig outside, som er verken front - eller backstage. Et område er aldri konstant et av disse tre alternativene. Et område, slik som hjemmet, kan ha status som alle tre alternativene til ulike tider. Hjemmet er frontstage når en har gjester, det er backstage når gjestene forlater det og det er outside når hjemmet står tomt (Ritzer 2000).

Teater som en metafor for hverdagslivet har sine begrensninger, noe også Goffman innså. Dette kommer frem i hans uttalelse i hans eget verk, *Frame Analysis*;

"All the world is not a stage – certainly the theater isn't entirely" ((1974:1) Ritzer 2000: 369).

Ved bruk av teater som en metafor for hverdagslivet skjules blant annet den viktige betydningen ritualer har i hverdagslivet. Ritualenes betydning var noe Goffman ble mer opptatt av senere i sitt arbeid, noe som også førte han nærmere tidligere arbeid av Emile Durkheim (Ritzer 2000). Denne sosiologiske retningen til Goffman er også blitt kritisert for i liten grad å diskutere de psykologiske betydningene av behov, motiv, intensjoner og aspirasjon. Hvor de har i større grad lagt vekt på mening, symboler, handling og interaksjon (Ritzer 2000).

Hjemmet kan sees på som en scene hvor det foregår et spill. Forestillinger om hva et hjem er, henger sammen med hvordan en velger å definere situasjonen en spiller i. Hvordan en person opptrer i for eksempel hjemmet kan betraktes som et forsøk på å gi inntrykk av at hans virksomhet innen hjemmet opprettholder og innbefatter visse normer (Goffman 1959). Goffman deler disse normene inn i to grupper, den ene er opptredens behandling av sitt publikum og den andre gjelder opptredens adferd. Den første gruppen omtales ofte som

høflighetsanliggende, mens den andre gruppen med normer gjelder i større grad den adferd publikummet kan se og høre uten at en er i direkte samtale med publikummet (Goffman 1959: 93).

Jeg vil i størst grad forholde meg til normene i gruppe to, de som omhandler hva en ser og hører uten å være i direkte samtale. Hjemmets karakter er en del av det uttrykket en ønsker å gi sitt publikum. Forestillingene om hvordan en gjør et hjem blir utgangspunktet for hvordan en faktisk gjør et hjem. Forestillingene ligger derfor til grunn for ens preferanser.

3.2.1 Rolleteori og mitt materiale

Hovedfokuset i denne oppgaven er hvordan identitet og integrasjon skapes gjennom hjemmet, ved bruk av både gjenstander men også gjennom aktivitet og fellesskap. Jeg mener derfor at Goffman sin rolleteori kan brukes for å få frem hvordan hjemmet er en scene hvor en spiller et spill, for slik å gi et spesielt inntrykk overfor andre slik som en ønsker å bli ansett eller oppfattet. Utfra rolleteori er det knyttet spesielle normer utfra en gitt ideologi til hvordan en spiller sin rolle, det ligger her noen føringer og forventninger til grunn (Haavind 1982: 115). Et individ forholder seg til flere roller kontinuerlig, en er til eksempel både kvinne, karrierekvinne og mor samtidig. Det er tre ulike roller som alle har ulike forventninger og normer knyttet opp til seg om hva som forventes av deg til ulike tider, og i ulike rom. Jeg vil videre være opptatt av hvordan en spiller, eller utfører, sin rolle i forhold til det å skulle etablere et hjem, og være i en etableringsprosess. Ideologien legitimere noen former for handlingssett, og utfra hvordan en følger den gitte normen møter en enten positive eller negative sanksjoner fra samfunnet for øvrig (Haavind 1982: 115). Informantene mine forholder seg til etableringsprosessen gjennom å vise tilhørighet og ta avstand til de normer som til enhver tid eksisterer. Livsfasen disse informantene befinner seg i er som nevnt tidligere en dynamisk prosess som er preget av flere faser. Hver fase er ulik, og informantene forholder seg til de ulike fasene gjennom å være i et spenningsforhold. Noen av informantene ønsket å ta større avstand fra det å fremstille seg selv som etablert, enn det andre gjorde. Bilde av hvordan en ble oppfattet blir her veldig viktig, og hjemmet blir et bilde og en scene for hvordan de ønsker å bli

oppfattet, hvilket inntrykk de ønsker andre skal ha av dem. Men også hvilket inntrykk de har av seg selv. De skaper et bilde, en identitet omkring deres egen etableringsprosess ved å innta, og bli gitt en rolle, og slik følge de normer som da forventes, både fra dem selv og fra omverden. Dette går på den atferd som er knyttet opp til en rolle uten at det er en direkte kontakt (Goffman 1959: 93), men en utspiller sin rolle etter gitte normer for hva som forventes ut fra et normativt ideal.

3.3 Kjønn

I denne oppgaven har jeg intervjuet kvinner som lever i heteroseksuelle parforhold. Det at jeg kun har belyst kvinners forestillinger om hvordan deres hjem er og hvordan de ønsker det skal være, gjør at jeg ikke kan diskutere eller gi noe inntrykk av hvordan deres menns forestillinger sammenfatter eller varierer fra kvinnes refleksjoner rundt temaet. Kvinners stilling i hjemmet i dag er, på tross av en utvikling innen likestillingsarbeidet, fortsatt dominerende. Det er kvinnen som tar de fleste avgjørelser og det er kvinnen som administrerer familien og hjemmet. En fordeling som også er funnet blant par med høyere utdanning og med egalitære verdier, en kategori som mine informanter her faller inn under.

Som sagt tidligere har kvinnene i mitt datamateriale alle en høyere utdanning, og de alle har et egalitært verdigrunnlag. Hanne Haavind gir uttrykk for at kvinner med en slik bakgrunn faller inn i det tradisjonelle kjønnsmonsteret når det kommer barn inn i bildet (Haavind 1982), selv om en kunne forventet at det hadde vært noe annerledes. Par som har levd likestilt med et ønske om å følge prinsippet om likestilling i familien ender likevel opp med en slik tradisjonell familieinndeling, hvor det er kvinnen som oftest gir avkall på eller trapper ned sin egen karriere for at mannen skal kunne prioritere jobb, og hun ender derfor oftere opp med hovedansvaret for hjem og barn. Til tross for dette vil nesten alle menn og kvinner hevde at likhet mellom kjønnene er et ideal for deres forhold (Björnberg og Kollind 2005). De fleste kjønnsforskere vil være enig i at de vestlige postindustrielle samfunn preges av en overgang fra komplementære til mer symmetriske eller

likestilte kjønnsrelasjoner, men det er også mange som problematiserer denne forestillingen. Mens den strukturelle over- og underordningen var tydelig så lenge det var en klar kjønnsarbeidsdeling der kvinner hadde ansvaret for det ubetalte omsorgsarbeidet og menn deltok i økonomi og samfunnsliv, videreføres den nå på mer indirekte måter i dagens tilsynelatende likestilte samfunn der både menn og kvinner er yrkesaktive (Røthing og Aarseth 2006). Formelt sett gir politiske reguleringer like muligheter for kvinner og menn, men av ulike grunner ser en at det tradisjonelle mønsteret likevel fortsetter å eksistere innad i familielivet (Björnberg og Kollind 2005). Avhengig av hvordan en belyser denne problemstillingen kan en vise til en endring, hvor menn gjør mer i hjemmet og at en derfor ser tendenser til at vi går mot en mer likestilling i hjemmet.⁶ Det dominerende bilde forskningen gir er heller av en treg, strukturell og institusjonell endring, som opererer samtidig med en treg endring i folks tankeprosess og adferdsmønster (Björnberg og Kollind 2005). Flere studier fra 90-tallet og fremover tyder på en endring hvor vi er på vei inn i en ny fase, der relasjonen til barna spiller en helt sentral rolle også av fedrenes hverdag. Fedrene er, og ønsker å være, mer nærværende i barnas liv, fysisk som mentalt. Dette underbygges også i studier av menns og kvinners tidsbruk i familien, som viser en jevn nedgang i kvinnens, og en jevn økning i fedrenes bruk av tid til omsorg for barna i familien de siste ti årene (Røthing og Aarseth 2006)

Både menn og kvinner fra ulike sosiale spekter i samfunnet realiserer seg og skaper seg selv både som individ og familie gjennom sitt hjem (Gullestad 1993). Selv om hjemmet er et felles prosjekt både for kvinnen og mannen, utspiller de forskjellige roller og de opptrer på ulike arenaer i forhold til hjemmet (Gullestad 1993). Menn har tatt seg av det utenfor hjemmet, mens kvinnen tradisjonelt har tatt seg av det som skal gjøres innenfor husets vegger. Arbeidsdelingen i hjemmet blir ofte omtalt som komplementære, og beskrevet som ”naturlig” (Døving 2001). Kvinnen blir dermed stående som representant for den

⁶ Fokuset vil avhenge i så fall av hvordan en problematiserer likestilling i hjemmet, hvordan en definerer likhet. Om en går ut fra at en skaper likhet ved å gjøre de samme tingene eller om hvorvidt far tilbringer mer tid med barna etc. (Björnberg og Kollind 2005: 11).

private sfære med sin kjærlighet og omsorg, mens mannen blir stående som en representant for den offentlige sfære med sin rasjonalitet. Det norske hjemmet er preget av å være kjønnsdelt, selv om det nok ikke er like tydelig som det kan fremstå i andre kulturer. Skillet mellom mann og kvinne i det norske hjem kan blant annet sees i utformingen og i bruken av boligen (Gullestad 1998). Kvinnen er innendørs og det er hun som utfører mest husarbeid, mens mannen er ansvarlig for reparasjoner og noe vedlikehold. Med en klar inndeling av arbeidsoppgaver blir det den som utfører arbeidet som bestemmer på de ulike områdene.

4. Metode

”Men skal du få innsikt i grunntrekk og særpreg i et bestemt miljø, og ikke minst konkrete utviklingshistorier over tid – uten at du er så opptatt av hvor hyppig noe forekommer eller hvor vanlig noe er – så bør du bruke observasjon og kvalitative intervjuer” (Repstad 1998: 18).

4.1 Design

Oppgavens formål er å belyse de ulike forventninger folk har til sin egen etableringsprosess. Jeg skal gi et innblikk i hvordan en velger å gå frem når en skal skape seg et hjem. Å danne et hjem er en kontinuerlig prosess, og det kan betraktes som et livsprosjekt som er med å gi livet mening og retning (Kjølørød 1981). Min problemstilling er å se på hvordan en innreder sitt hjem, og hvilke ønsker en har for innredningen. Hovedspørsmålet mitt har blitt: hvordan gjenstander og måten de er satt sammen, og brukes på, i hjemmet bidrar til integrasjon og identitetsbygging. Gjennom denne problemstillingen har jeg valgt å fokusere på hvordan hjemmet bidrar til å skape både integrasjon, og være identitetsbyggende.

Denne problemstillingen forutsetter at jeg griper fatt i informantenes egne fortellinger og fortolkninger av betydningen ved deres hjem. På bakgrunn av min problemstilling har jeg valgt, slik også Repstad råder til i det innledende sitatet, å bruke det kvalitative intervjuet – samtaleintervjuet. Det kan fremstå som noe pretensiøst å omtale det som et dybdeintervju, noe som burde forbeholdes dyptgående samtaler om personlige forhold (Repstad 1998: 64). Jeg har valgt å omtale intervjuet som samtaleintervju. Intervjuene mine bærer mer preg av å være en samtaleform, mer enn et intervju, men er fortsatt et intervju hvor informasjonen kun går en vei. En samtale bærer, i større grad enn et intervju, preg av å være en dialog hvor en deler informasjon og erfaringer med hverandre, selv om det i dette tilfellet ikke foregår en deling av informasjon.

Det er ikke bare Repstad som har valgt å omtale denne formen for intervju som

et samtaleintervju. Det kvalitative intervjuet er en fortrolig samtale, men gjensidig er den likevel ikke. En forsker er interessert i informantens historie, men en ønsker ikke som forsker å fortelle om sine erfaringer - slik vi ønsker informanten skal åpne seg til oss (Fog 1994: 21). Det er en situasjon som er preget av å være usymmetrisk i sin relasjon, slik Fog beskriver den.

”Men det er en illusjon å tro at man sitter i en gjensidig fortrolig og åpen samtale mellom to talere. Det gjør man ikke. Man sitter i et ugjensidig forhold i en profesjonell sammenheng, som skal brukes til noe” (Fog 1994: 22).

Når en tar fatt på et forskningsprosjekt er det alltid viktig å vurdere omhyggelig hvilke metoder en skal velge. Ulike forskningsmetoder gir ulike svar på de spørsmål en ønsker besvart. Å velge den riktige fremgangsmetoden blir her helt sentral for å få besvart de spørsmål en stiller (Widerberg 2001: 57). Det var viktig for meg at valget av metoden var et resultat av refleksjon fremfor tradisjon. Jeg ønsket å være bevisst mitt valg og gikk derfor noen runder med meg selv der jeg spurte hva er det jeg ønsker å finne mer ut av, hva ønsker jeg å lære mer om. Til slutt er det alltid forskningsspørsmålet som styrer valget av metoden (Widerberg 2001).

4.1.1 Hensiktsmessige valg

En må alltid spørre seg om hva som er hensiktsmessig i forhold til valg av forskningsdesign slik at en på best mulig måte kan belyse og svare på en valgt problemstilling. Jeg har i min problemstilling jobbet utfra at hjemmet er en base og et utgangspunkt for å skape integrasjon innenfor en gitt kultur, som en identitetsbygger. Med dette som utgangspunkt har det kvalitative samtaleintervjuet vært det mest hensiktsmessige designet for å belyse min problemstilling. Dette har noen enkle årsaker. Samtaleintervjuet gir en informasjon om informantens refleksjoner og forventninger omkring et gitt tema, det er gjennom et slikt intervju en kan få et dypere inntrykk av de forestillinger som ligger bak ens handlinger. Den kvalitative metoden handler om å karakterisere, skriver Pål Repstad (1998: 13). Det er nettopp det jeg i min oppgave har hatt et ønske om å gjøre, å karakterisere forestillingene til

det å etablere et hjem. Blant den kvalitative retningen finnes der en del ulike forskningsdesign å velge mellom, blant annet fokusgruppe og observasjon for å nevne noen. Mitt valg endte, som allerede nevnt, på samtaleintervju. Dette valget var utfra mitt prosjekt det mest riktige.

Jeg kunne brukt fokusgruppe, og det kunne også vært interessant og fruktbart å se hvordan informantene hadde diskutert sine oppfatninger seg i mellom.

Jeg valgte samtaleintervju fremfor fokusgruppe på grunn av de ressursene jeg hadde. Det krever nok litt mer både fra informantenes side og fra meg å sette sammen en fokusgruppe. Om jeg skulle satt sammen en fokusgruppe hadde jeg vært nødt til å samle alle samtidig, noe som jeg ser som er mer ressurskrevende. De spørsmål en vil få besvart i en fokusgruppe vil nok også kunne variere i forhold til hvem som stiller opp, for eksempel om de er sjenerte eller glad i å prate og fortelle, og dele av sine historier og erfaringer. Det kan ofte være de mest dominerende synspunktene som fremmes i en gruppesituasjon, fordi at personer med avvikende holdninger vil kunne vegre seg for å legge dem frem i gruppen (Thagaard 1998: 81).

En klar fordel med en fokusgruppe vil være at en kan oppnå en samtaledynamikk som en kan miste under et intervju. En dynamikk mellom informantene hvor de utfyller og responderer på hverandres utsagn, og slik gir en større helhet og forståelse av temaet som diskuteres (Repstad 1998: 80). I en samtale mellom to personer vil det ofte lettere kunne oppstå nærhet og fortrolighet, og en vil kunne komme noe mer "under huden" på sin informant (Fog 2001).

Å prate om personlige opplevelser eller formeninger med andre ukjente mennesker i en gruppe vil kunne lettere føre til at en sier det som forventes, eller det som utvikler seg til å bli en norm innad i gruppen. Å lede an, eller tale høyt og tydelig i en fokusgruppe krever mer mot av informanten. En må være sikker på hva en mener, tørre å møte kritikk eller uenigheter og en må kunne tåle å være den eneste som eventuelt velger å stå inne for et argument. Dette er et generelt problem ved fokusgruppe som kan håndteres ved bruk av en god moderator. En god moderator er avgjørende for at en fokusgruppe skal kunne fungere optimalt. Noen av mine informanter hadde nok ikke tenkt mye gjennom temaet for intervjuet på forhånd, og om de hadde deltatt i en fokusgruppe kunne utfallet blitt at de enten falt ut av

diskusjonen eller ”fulgte” noen andre i deres meninger, men dette er selvfølgelig kun antagelser fra min side

I et samtaleintervju kan det ofte være lettere å plukke opp en slik form for usikkerhet eller motsigelse hos informanten omkring det temaet som prates om. Ved tanke på viktigheten av en god moderator blir det her et spørsmål om ressurser. Fokusgruppe kan være med å få frem og skape spennende materiale om individers forestillinger, tanker og erfaringer rundt et gitt tema, men utfra min problemstilling er det ikke nødvendigvis det mest hensiktsmessige metodedesignet. Det å komme hjem til informantene og intervju dem i deres eget hjem, som er utgangspunktet for deres erfaringer mener jeg har mer for seg enn å samle alle informantene for å skape en diskusjon omkring temaet hjem og etablering.

Det andre forskningsdesignet som jeg nevner ovenfor er observasjon. Dette er et design som tar for seg studier av mennesker for å se hvilke situasjoner de naturlig møtes i, og hvordan de pleier å oppføre seg i slike situasjoner (Repstad 1998: 26). Jeg er i liten grad opptatt av relasjonene mellom informantenes familiemedlemmer, eller hvordan de forholder seg til hverandre i hverdagslivet. Utfra min problemstilling ville observasjon vært lite hensiktsmessig. Det kunne imidlertid vært fruktbart som et supplement til intervjuene. Et slikt design ville vært svært ressurskrevende noe jeg ikke hadde mulighet til, eller så som nødvendig for å besvare min problemstilling.

4.2 Utvalg

Det viktigste med et utvalg er at en trekker ut som informanter de som har kjennskap til det valgte feltet, og som sitter på en kunnskap, erfaring, mening eller holdning som er sentral for det temaet som skal belyses og som kan besvare den gitte problemstillingen (Repstad 1998). Dette utgangspunktet har alltid ligget til grunn i den kvalitative utvalgsmetodikken når en velger ut sine informanter, at nettopp forskeren mener de er interessante som typiske representanter for fenomenet som skal studeres (Fog 1994).

På bakgrunn av at jeg ønsket å se på en særskilt gruppe hadde jeg derfor noen

kriterier for mitt utvalg. Jeg ønsket å finne ut hvordan nyetablerte tenkte omkring det å skape seg et hjem. Hva er et hjem for dem? Her er det flere områder ved hjemmet som er av interesse for hva jeg tar utgangspunkt i gjennom problemstillingen. Jeg ønsket å finne mer ut av hva de har av gjenstander og hvilke type gjenstander. Dette var ikke for å teller gjenstander, men for å kunne slik gripe fatt i betydningen og meningen de ulike gjenstandene blir ilagt når en befinner seg i denne delen av livsfasen. Videre ønsket jeg å se hva de mente var viktig å anskaffe seg nå som de ble mer etablert. Hva var målet i forhold til hva de lengtet mot, hvordan de ønsket at deres hjem skulle være eller bli. Men det var også av interesse å finne mer ut om hvor de bodde, og hvor de så for seg at de ville komme til å bo,- hvilken rolle spiller det geografiske aspektet iforhold til det å skulle etablere seg i større grad. Jeg var derfor opptatt av at utgangspunktet for gruppen var lik i forhold til hvilken livsfase de befant seg i.

Denne gruppen står i et skille mellom det å være ung-voksen, student og kanskje singel til å skulle ta steget inn i en mer etablert tilværelse ofte med hjem, mann og barn. Det er en livsfase som kjennetegnes utfra at den har flere stadier. Samlivsrelasjonene kan være varierende, noen er tettere enn andre. Mine informanter har vært sammen, eller bodd sammen i mer eller mindre fem år. Noen har barn, noen ikke. Noen er gift, noen ikke. De hadde alle til felles at de var ferdig med utdanning, alle var i jobb, og de alle hadde kjøpt leilighet sammen med sin partner. Disse forskjellene, men også likhetene er et resultat av at etableringsprosessen er preget av å bevege seg gjennom flere stadier. Det er en dynamisk prosess og endring av livsstil som går over lengre tid.

Jeg har også tatt utgangspunkt i kvinner som lever i heteroseksuelle parforhold og intervjuet dem om deres prosess ved å etablere deres felles hjem. Jeg har valgt å intervju syv kvinner. Valget av å kun intervju kvinnene, og ikke mann og kvinne som et par er gjort for å få en mindre gruppe å analysere. Hadde jeg valgt å intervju dem i par, eller i tillegg å intervju mannen for seg måtte jeg inkludere et kjønnsperspektiv. Et perspektiv med utgangspunkt i begge kjønn er i seg selv interessant, men ut fra oppgavens størrelse og kompleksitet har jeg sett meg nødt til å begrense antall perspektiver. Det at valget falt på kvinnen var i første omgang et

veldig naturlig valg (beklagelig vis). Hjemmet er en arena hvor det er kvinnen som i de fleste tilfeller er den som tar avgjørelsene om hvordan det skal være og hvordan det skal gjøres (Kitterød 2003: 58). Hjemmet er i større grad en identitetsmarkør for kvinnen enn for mannen. Det er kvinnen som går inn i rollen med ”overoppsynsposisjon”, hvor ansvaret for at hverdagen skal fungere blir hennes. Slik setter kvinnen standarden for hvordan familiearbeidet skal utføres, og mennene må innrette seg etter dette (Kitterød 2003: 58). Med dette som utgangspunkt falt mitt valg på kvinnene.

I mitt utvalg er det tilfeldig valgte kvinner, uten noen direkte intensjon om å sette sammen en gruppe med felles kjennetegn som for eksempel sosial status, utdanning, geografisk bakgrunn eller lignende. Men jeg kan ikke se bort fra at det er en viss likhet i gruppen som har oppstått på grunn av de kanaler jeg har valgt mine informanter gjennom, nemlig bekjente av bekjente i universitetsmiljøet i Oslo. Et par av mine informanter kjente jeg litt til gjennom mellomleddet, slik at da vi møttes for avtalt intervju var vi ikke helt fremmed for hverandre. Jeg opplevde dette som en fordel, siden de ønsket å dele med meg av sine erfaringer og være til hjelp med mitt prosjekt. Hvorvidt det har påvirket datamaterialet at jeg hadde kjennskap til noen av informantene mine på forhånd er det vanskelig å si noe bestemt om. Utfra intervjuene å bedømme er det imidlertid ingenting som tyder på det. Utvelgelsesprosessen har skjedd ved at jeg har mottatt tips fra bekjente på lesesalen og ellers andre venner og personer som kunne være i målgruppen for mitt prosjekt.

Utgangspunktet for informantene har nesten alle vært bekjente av meg fra lunsjrommet ved det sosiologiske institutt, men informantene har igjen vært bekjente av ulike personer og informantene har ikke kjent hverandre. Det har ikke vært en direkte snøballeffekt, men en form av en snøballeffekt. Jeg har bevisst unngått at de alle kommer fra samme nettverk. Det å skape ulikhet i materialet kan være fruktbart for å vise de ulikheter som eksisterer, og slik få et bredt utvalg i intervjumaterialet. Her blir det viktig å påpeke at et bredt og rikt materialet likevel ikke gir en representativitet i statistisk forstand når en benytter den kvalitative metoden. Det kan en kun gi ved bruk av den kvantitative metoden (Repstad 1998: 67). Ved bruk av det kvalitative samtaleintervjuet mister jeg muligheten for å kunne generalisere i noe

større grad utover hvordan en gjør hjem i etableringsfasen i Norge i dag. Men det jeg kan si noe om er hvordan noen få utvalgte har valgt å gjøre det.

4.3 Guiden

Fleksibilitet som kjennetegner det kvalitative samtaleintervjuet vil kunne gi rom for svært ulike resultater fra intervju til intervju. Et svar vil oppmuntre forskeren til et oppfølgende spørsmål, et spørsmål som ikke ble stilt den forrige informanten. På denne måten vil det kvalitative samtaleintervjuet virke friere enn et kvantitativt intervju, hvor alle informantene får de samme spørsmålene i en bestemt rekkefølge. Selv om en er innom alle de samme temaene vil samtaleintervjuene ofte kunne ta svært ulik form. Dette er i stor grad et resultat av at denne formen for intervju er opptatt av å få tak i aktørens egen virkelighetsoppfatning, deres motiver og deres tenkemåte. Resultatene av intervjuene vil derfor variere utfra informantenes ulike erfaringer, opplevelser og refleksjoner omkring samme tema. Guiden bærer ofte preg av dette og det er ikke uvanlig å endre guiden underveis i intervjuet, og fra intervju til intervju. Intervjuguider kan variere i utforming. Dette er fordi guiden først og fremst er et verktøy for forskeren, et verktøy som skal hjelpe en i å være sikker på at alle de temaer som en ønsker berørt, og spørsmål som en ønsker belyst er blitt stilt. Guiden trenges i mange tilfeller kun en som ”huskelapp”.

Arbeidet med å forme intervjuguiden startet ganske tidlig i prosessen. Jeg ønsket å gjøre et så godt forarbeid som mulig. Jeg gjorde to prøveintervjuer. To venninner som var i målgruppen stilte velvillig opp slik at jeg kunne få prøvd ut ulike spørsmål. Dette er en prosess jeg er glad jeg tok meg tid til å gjennomføre. For meg var prøveintervjuene svært viktig. De forberedte meg både på selve intervjusituasjonen og ga meg en pekepinn på de ulike reaksjonene informanten ga til de ulike spørsmål. Da jeg startet med å utarbeide en problemstilling hadde jeg i stor grad tenkt på hjemmet med utgangspunkt i det materielle. Da jeg spurte meg selv hva et hjem bestod av tenkte jeg med engang kun på de materielle tingene som står i et hjem, som for eksempel; sofa, bilder, bord. Da jeg spurte min første prøveinformant

om det samme responderte hun ganske ulikt. Hun svarte med en gang ”familie”. Denne dimensjonen av et hjem hadde jeg kun viet en liten gruppe spørsmål langt nede i guiden under overskriften ”kos”. Ved å bruke litt ekstra tid på forberedelser kunne jeg starte intervjuene litt bedre forberedt og med en bedre utarbeidet guide som tok forbehold for flere sider ved et hjem.

4.4 Intervjuene

Intervjuene tok plass i informantens hjem. Valget av plass gjorde jeg bevisst. Dette var også viktig for meg i valg av forskningsdesign, at intervjuene kunne skje i hjemmet til informantene mine påvirket valget mitt. Det å være i det hjemmet som var utgangspunktet for intervjuet opplevdes det som lettere for informanten til å reflektere omkring sitt eget hjem. Noen av informantene kunne si ”vent litt, la meg se meg litt omkring...”, det å sitte i sin egen stue eller på eget kjøkken virket som det kunne hjelpe til å reflektere rundt deres hjem og hvordan de hadde det. På denne måten var det også lettere for meg å stille oppfølgende spørsmål omkring de rom og valgene som de har gjort i sitt hjem. Noen av informantene kunne nok føle seg tryggere og mer avslappet i kjente omgivelser, og som er viktig siden det å være i en intervjusituasjon lett kan føles som stressende. På den andre siden kan det også oppleves som ”kontrollerende” for informanten at jeg kan bedømme og kontrollere hva de sier utfra hva jeg observerer i hjemmet. Dette kan føre til at informantene legger bånd på seg selv og sin fortelling.

Et av intervjuene ble ikke gjort i hjemmet til informanten. Dette var et av intervjuene jeg syntes gikk veldig bra, og det er vanskelig å si om det hadde vært annerledes dersom vi hadde gjennomført samtaleintervjuet i hennes hjem. Jeg var ganske bevisst på at dette intervjuet tok sted utenfor hennes hjem da vi startet, slik at jeg oppfordret henne i stor grad til å gjøre mange beskrivelser av hvordan det var hjemme hos henne. Informanten ble oppfordret i mye større grad, enn hva jeg gjorde med de andre informantene, til å være beskrivende.

Jeg syntes det fungerte bra å intervjuer utenfor hjemmet, men jeg er jo ikke

sikker på hvorvidt det er ting som ville vært annerledes dersom vi var hjemme hos henne. Intervjuet tok plass hos informantens søster. Intervjuet hadde en trivelig atmosfære og informanten viste til eksempler hvordan søsteren hadde det i forhold til sitt eget hjem. Dette var nok fruktbart for intervjuet og gjorde det lettere enn hvis vi hadde gjort intervjuet for eksempel på en café eller et annen offentlig sted.

Alle intervjuene ble innledet med kontakt mellom informanten og meg på mail. Her fikk de den første informasjonen fra meg om hva intervjuet skulle omhandle, og her informerte jeg dem om deres rettigheter og muligheter som informant. De fikk vite at alt skal skje anonymt og hvordan all lagret informasjon vil bli makulert etter oppgaven er skrevet. På mail ble de også spurt om det var i orden for dem at jeg tok bilder etter intervjuet av deres hjem for bruk i oppgaven. Dette er noe jeg har gått bort i fra i ettertid, og ikke kommer til å bruke i oppgaven. Som sagt ble de fleste intervjuene gjennomført i informantens hjem. Dette opplevde jeg som positivt både for informanten selv, som opplevde ro i situasjonen, og meg selv hvor jeg fikk en bedre forståelse av deres hjem. I et slikt intervju er det fint å få sitte uforstyrret og i fred, hvor en ikke blir plaget av verken kelnere, andres samtaler eller høy musikk.

Første møte med nye mennesker er alltid litt anspent og en kan være litt tilbakeholden. Da jeg møtte informantene mine småpratet vi litt mens jeg ble vist inn i huset, eller leiligheten og tilbudt noe å drikke. Vi endte alltid opp rundt enten kjøkkenbordet eller spisestuebordet. Denne måten å sitte på fungerte veldig greit. Alle intervjuene startet med at jeg igjen informerte om de etiske forbeholdene jeg tar ved oppgaven, slik som at jeg har fått godkjent problemstillingen og spørsmålene ved NSD. Jeg informerte videre om deres muligheter og rettigheter, om at de når som helst i prosessen kan trekke seg om de skulle ønske det, uten å være nødt til å opplyse om årsak til det. Jeg informerte om krav til anonymitet. Det var viktig for meg at informanten følte seg sikker på hvilke type informasjon jeg ønsket og hvorfor jeg ønsket den. Det var intet ønske fra min side at vedkommende skulle sitte igjen med en følelse av at jeg hadde kommet for å grave i hennes erfaringer og opplevelser, men at jeg ønsket å utvise respekt og takknemlighet for at hun ønsket å dele av sin erfaring med meg. Jeg fortalte derfor litt om bakgrunnen for oppgaven og hva jeg var nysgjerrig på, uten å forhåpentligvis sette opp noen grenser for hva

informanten følte var nyttig for prosjektet. Det var ment som inspirasjon, fremfor å begrense eller avskjære.

Jeg brukte mp3 spiller for å ta opp alle intervjuene. Dette ble på forhånd akseptert av informantene. Jeg kom frem til at opptaker var det beste alternativet. Jeg ønsket å bruke tiden på å lytte og ha øyekontakt med informanten fremfor å se ned i papirene mens jeg noterte. Intervjuene bærer preg av at det er en metode som en behersker bedre etter hvert som en øver seg. Jeg ble mer og mer bevisst på meg selv som intervjuer, hvordan satt jeg, hvor vilte jeg øynene mine, hvordan lyttet jeg? Det å lytte kan ofte oppleves som vanskelig. Det å vite i hvor stor grad en skal svare ved bare et nikk, eller si ”ja,mmm”, eller gå videre til neste spørsmål kan være viktig for hvordan intervjuet utvikler seg. Jeg ble modigere utover i prosessen til i større grad å være stille og legge inn pauser når informanten indikerte at en var ferdig. Dette ga ofte rom for at informanten fortalte mer. En annen ting som endret seg etter hvert som jeg jobbet var at jeg ble modigere til å stille samme spørsmål, bare annerledes. I starten bar nok intervjusituasjonen preg av at jeg ikke ønsket å ”plage” informanten for mye med mine spørsmål.

Intervjuene varte alle omtrent i en og en halv time. Jeg jobbet, som nevnt tidligere, utfra en nokså fleksibel intervjuguide. Den var lagt opp slik at jeg startet å spørre om området de bodde i, hvordan de trivdes og hvordan nærmiljøet var. Videre forflyttet vi oss inn, og vi tok rom for rom i leiligheten, hvor informanten ble bedt om å forklare hvordan de hadde valgt å innrede sin stue, eller hva som var viktig å ha på kjøkkenet for at de skulle kunne trives og føle seg hjemme der. Slik beveget vi oss rundt i huset før jeg spurte om hvordan de hadde vokst opp, jeg spurte om fremtid og forventninger til hvordan en vil ha det og hva som er realistiske drømmer. Til slutt ble informanten bedt om å karakterisere sitt hjem sett ved sine venners og families øyne. I noen tilfeller fikk jeg en omvisning av leiligheten mens vi tok opp litt av tråden fra intervjuet. Det har vært viktig for meg gjennom arbeidet med denne oppgaven å jobbe med mine egne synspunkter på det jeg intervjuer mine informanter om. En ser en sak alltid utfra hvor en selv står. En kan ikke løsrive seg fra en kontekst og se problemstillingen som om en fløy over den, uten røtter, uten egne erfaringer, alder, kjønn og geografisk tilhørighet. Dette har

gjort at jeg i forkant av intervjuet var bevisst hvordan jeg forholdt meg til mine informanter.

I et samtaleintervju kan det være lett å lede og føre informanten ved bruk av kroppsspråk, og ved hjelp av de tilbakemeldinger en gir underveis i intervjuet. Jeg måtte hele veien jobbe med hvilke forventninger jeg selv hadde til hvilke svar jeg forventet, og til hvordan jeg reagerte underveis i intervjuet.

Etter intervjuene brukte jeg tid på å gå igjennom dem. Jeg skrev ned hva jeg hadde opplevd, og mine opplevelser av situasjonen. Dette har kommet godt med i etterarbeidet med datamaterialet. Det er mange aspekt og refleksjoner som en sitter igjen med etter et intervju som forsvinner fort hvis de ikke skrives ned. Ved å gjøre dette fikk jeg også skrevet ned ting som skjedde, og som ikke kommer frem når intervjuene er transkribert. Latter, usikkerhet og blant annet nøling ved svar kan være ting som endrer hvordan svaret ser ut når det står svart på hvitt, på papiret i forhold til hvordan det høres når en transkriberer. Ordene får ofte en klarere tone alene på papiret.

4.4.1 Utfordringer ved et samtaleintervju

Ved bruk av samtaleintervju møter en på mange ulike utfordringer. Fra informantens sin side kan det oppleves vanskelig å skulle utlevere seg til en ukjent person, med informasjon om sitt eget liv som en ikke har videre kontroll over hvordan kommer til å brukes i en videre prosess. Informanten har alltid en rett til å trekke sitt intervju. I enkelte tilfeller er ikke det alltid ønskelig fra informantens side, men en kan likevel sitte igjen med en opplevelse av at en har gitt fra seg veldig mye om seg selv og sitt eget liv. Det å vite at en fremmed skal analysere det informasjonsmateriale som en har gitt, og tolke utfra egne rammer kan også oppleves som sårbart. Dette er selvfølgelig en utfordring for forskeren. Å gjenskape et bilde som informanten kan kjenne seg igjen i. I starten av prosessen ved denne oppgaven anså jeg ikke dette materialet for å være sensitivt i noe sterk grad for informanten. I ettertid er jeg blitt noe usikker. Det å få en person som kommer i rollen som en forsker hjem i sin egen stue for å spørre og grave om hvordan en lever og bor vil nok kunne oppfattes som en spesiell situasjon, og for noen kanskje litt skremmende. For noen informanter tror jeg

denne situasjonen var vanskeligere enn for andre. Noen oppfattet den nok som vanskelig fordi det var ting som ikke var tenkt gjennom på forhånd. Å bli bedt om å reflektere omkring temaer som en tidligere ikke har vært opptatt av kan for noen oppleves vanskelig. Dette synes jeg også kom frem i noen av intervjusituasjonene. Ved enkelte tilfeller var det vanskelig å få informantene til å snakke om de ting en tar for gitt, for eksempel, det at en skal ha en komfyr er også et valg en faktisk gjør, selv om det nok er innlysende både for henne og meg. Samtaleintervjuet hadde også noen økonomiske temaer. Økonomi ansees av mange som et privat anliggende og derfor noe en ikke velvillig deler med andre. Prate åpent om egen økonomi med fremmede er vanskelig, og en trår lett innenfor en persons intimsfære ved å spørre om deres personlige økonomi. Svarene jeg fikk, eller heller kanskje ikke fikk, viste at dette var for mange et ømfintlig tema. Kombinasjon av at noen spørsmål kan føles private og påtrengende kan gjøre et intervju vanskeligere med noen enn med andre.

Siden jeg hadde vært i mailkontakt med informantene på forhånd, og informert om hva vi skulle prate om var de ikke helt uforberedt på situasjonen. Sett under ett må en kunne gå utfra at informantene gjør sitt beste for å svare oppriktig på mine spørsmål. En må tørre å tro at folk ikke går inn for å svare misvisende eller underrapportere i et slikt intervju. Når en sier seg villig til å stille opp til et samtaleintervju vil en, og må en kunne gå utfra at de også ønsker å bidra med sine historier.

Jeg syntes det var viktig at jeg ikke intervjuet venner eller nære bekjente. Det vil da kunne være vanskeligere å opprettholde en profesjonell distanse overfor informanten. Distanse mellom forsker og informant er viktig og hjelpsomt, spesielt i en analysesituasjon. En viktig måte å skape distanse på var gjennom transkriberingen. (Fog 1994) Ved å transkribere intervjuet kommer en "lenger inn" i materialet, men det er også med å skape en distanse mellom forsker og informant. Papiret blir et mellomledd, det er bokstavene på papiret som prater til deg, ikke først og fremst informanten. (Fog 1994)

I prosessen ved å få tak i informanter syntes jeg det var positivt å bruke bekjentskap fra lesesalen. På denne måten kunne også mellomledet mellom informantene og meg selv informere litt om prosjektet og hva det ville si å være en

informant. Det å gjøre en rolle riktig er viktig for folk flest.

4.5 Hva er mitt datamateriale?

Innsamlingen av datamaterialet har vært en prosess med en induktiv tilnærming, hvor temaer og kategorier for videre analyse har skiftet og blitt endret ettersom flere intervjuer er blitt gjennomført. Da alle intervjuene var ferdige og transkriberingen var gjort, så jeg ut fra datamaterialet at både problemstillingen og enkelte temaer for prosjektet måtte endres, men jeg beholdt selve hovedtemaet for oppgaven. Endringen av den først valgte problemstillingen kom som et resultat av at jeg ikke kunne svare på de stilte spørsmålene utfra det materialet jeg satt på. Gjennom bearbeidingen av materialet og ettersom jeg ble bedre kjent med og skaffet meg en oversikt over all informasjonen som lå i det innsamlede materialet så jeg klarere hvilke temaer som stod frem som betydningsfullt i materialet. Likevel var det flere temaer som måtte ligge, men som hadde vært både interessante og fruktbare å jobbe videre med. Det datasettet jeg satt igjen med etter å ha gjennomført alle intervjuene er var rikt på erfaringer, forestillinger og forventninger fra informantenes side i forhold til deres eget hjem, og hvordan hverdagslivet her skulle leves. Materialet viste spenninger mellom de ulike fasene av etableringsprosessen, og vitnet om at der skjer forhandlinger i forhold til hvordan en selv ønsker å etablere seg, og de forventninger som informantene møter utenfra i form av gitte regler og konvensjoner.

4.5.1 Hva kan jeg si noe om?

Som nevnt tidligere har jeg valgt å intervju kvinner som lever i heteroseksuelle forhold. Et par som befinner seg i den etableringsfasen jeg her tar utgangspunkt i, er en fase av livet hvor en etablerer et felles hjem som en ønsker skal være mer enn bare en bolig, men også en base for familien nå, og i fremtiden. Som nevnt tidligere er det å skape et hjem en kontinuerlig prosess, det er et livsprosjekt (Kjølørød 1981). Siden jeg har valgt å intervju kvinner vil jeg for eksempel kunne si noe om hvordan for eksempel disse syv kvinnene tenker rundt temaet hjem og etablering, og deres

forventninger og forestillinger til det å skape seg et hjem. Utvalget mitt er skjevt i forhold til utvelgelse av kjønn.

Validiteten ved prosjektet går på datamaterialets gyldighet for problemstillingen som jeg ønsker å svare på, men det går også på prosjektets faktiske pålitelighet. Ulike kontekstuelle forhold fra et intervju til et annet kan føre til en variasjon mellom intervjuene, en variasjon som nødvendigvis ikke hadde vært om alle intervjuene hadde foregått under like forhold i den grad det er mulig med et kvalitativt intervju. Dette trenger nødvendigvis ikke å bety at validiteten synker ved prosjektet. Det er likevel viktig at slike forhold drøftes og at det skapes åpenhet rundt det. Jeg gjorde alle unntatt ett intervju i hjemmene til mine informanter.

Som jeg nevnte tidligere i oppgaven syntes jeg at dette spesielle intervjuet, som tok plass utenfor informantens hjem, fungerte veldig bra. Informanten pratet fritt og var veldig sjenerøs på informasjon. I ettertid kan jeg spørre meg om denne friheten som jeg opplevde hos informanten nettopp var et resultat av at intervjuet ikke skjedde i hennes hjem, og slik førte til at informanten følte seg friere til å kunne svare på mine spørsmål uten at jeg hadde mulighet til å "kontrollere" hvordan hun beskrev eller pratet om sitt hjem. Jeg vil ikke kunne få et svar på dette siden jeg ikke vil kunne sammenligne et intervju gjort med samme informant i hennes eget hjem. Det er derfor usikkert om informanten ville ha svart annerledes om vi var hjemme hos henne. Resultatet av intervjuet varierer ikke i stor grad fra hva mine andre informanter svarte i sine intervjuer, men spørsmål om frihet og "kontroll" av informanten er likevel et viktig aspekt ved samtaleintervjuet som et forskningsdesign.

4.5.2 Reliabilitet

Det å ha høy reliabilitet ved et datamateriale sier noe om kvaliteten på selve materialet. Jo høyere reliabilitet jo mer pålitelig er materialet. Påliteligheten kommer til uttrykk ved at en klarer å skape identisk data dersom en bruker det samme undersøkelsesopplegget ved ulike innsamlinger av data om de samme fenomenene (Grønmo 2004: 220). Dette kan være et ideal som er vanskelig å etterstrebe når fenomenet en forsker på er i endring, eller at de er for komplekse eller fleksible. Dette

gjelder i høyeste grad samtaleintervjuet, men også de andre forskningsdesignene som tilhører den kvalitative metodetradisjonen. Å oppnå en best mulig reliabilitet ved ens prosjekt bør alltid være idealet for ens egen forskning. Det handler om troverdighet, et begrep som en del forskere i senere tid har byttet ut mot begrepet reliabilitet, men innholdet er fortsatt det samme (Grønmo 2004: 225).

Jeg har jobbet utfra en fleksibel intervjuguide, som har bidratt til at intervjuene bærer preg av en samtaleform som er kontekstuell. Likevel er det holdninger og verdier som ligger til grunn for de svar informantene har gitt, og det vil derfor være sannsynlig at en skal kunne hente ut et datamateriale som vil kunne tilsvare det jeg har kommet frem til i mine intervjuer. Det blir derfor viktig å vise til en ryddig og oversiktlig prosess med et stabilt undersøkelsesopplegg. Ved å gjøre akkurat det skaper en tillit til at analyseresultatet ikke er preget av ustabilitet som vil kunne føre til en liten holdbarhet og liten generell og varig vitenskapelig verdi (Grønmo 2004: 223).

5. Analyse

I denne delen av oppgaven skal jeg se nærmere på det resultatet intervjuene gav. Hovedfokuset i denne oppgaven er hvordan innredningen er et utgangspunkt for å skape identitet i en etableringsprosess, og slik gi grunnlag for integrasjon. Hovedtanken er at en gjennom tingene manifesterer sine egne forestillinger om hvordan en mener et hjem må være.

Jeg tar utgangspunkt i hjem som inndelt i to dimensjoner. Den ene dimensjonen jeg tar utgangspunkt i, dekker den daglige organiseringen. Den andre dimensjonen jeg tar utgangspunkt i, dekker erfaring og livsverden. Kapitlet er tredelt. I første del tar jeg for meg hvordan hjemmets verdier ligger til grunn når en skal etablere seg med hjem og familie. I andre del går jeg inn på tingenes betydning i etableringsprosessen og hvordan en bruker materielle ting for å vise at en gjennomgår en utvikling og skaper seg et hjem. I den tredje og siste delen viser jeg hva livsfaseendringene betyr for hvordan informantene mine har valgt å håndtere denne etableringsfasen.

Hovedmålet i denne oppgaven er å trekke ut de signaler en gir gjennom ens valg av innredning, men ikke utfra en interesse om mote eller ens individuelle preferanser for inventar. Det er heller utfra et spørsmål om det sosiokulturelle, om hvordan en skaper sine omgivelser og dermed seg selv gjennom handlinger. De sosiale handlingene som jeg her ser på viser hvordan ens valg er forankret i en kulturelt gitt mening, men også at det finnes et handlende subjekt (Frønes 2001: 11).

Oppgavens hovedfokus hviler på en idé om ulike forventninger som møter det unge paret som ønsker å etablere seg med hjem og familie. Disse forventningene ligger som skjulte føringer som samfunnet rundt har til de unge, men også som de unge har til seg selv, og til samfunnet. Disse forventningene er fundert i en kulturell kontekst, og baserer seg på et ønske om integrasjon og tilhørighet. Gjennom disse forventningene skaper en seg en mening i livet. Runar Døving kommenterer at kjernefamilien er ikke bare den dominerende samboerformen, den er både hegemonisk og altoppslukende (Døving 2001). Til tross for at svært mange bor alene,

mener over 90 % av den norske befolkningen at familien er den sentrale enheten i samfunnet (Frønes og Brusdal 2000). Med dette som utgangspunkt etablerer de fleste seg med hus og et ønske om en familie.

5.1 Hjemmet som det sosiale rammeverket

“To a certain degree, the family members create themselves as a family by elaborating the physical home as a visible framework for their existence” (Del Valle 1993: 150).

I denne første delen av analysen ser jeg nærmere på hvilke verdier som legges til grunn, og ofte styrer de valg en tar, når en er i en etableringsprosess med hjem og familie.

Hjemmet er det stedet hvor nordmenn dyrker familien, det er også her en tilbringer mesteparten av tiden. Huset er både et praktisk sted og et ideologisk hjem (Døving 2001). Det er i hjemmet at vi legger grunnlaget for de verdier vi dyrker frem, som blant annet; nærhet, trygghet og snillhet (Døving 2001: 154). Det er i hjemmet vi finner disse sentrale verdiene vi dyrker i samfunnet generelt (Gullestad 1989). Hjemmets symbolske funksjon er å vise familien som en enhet utad, en sterk enhet. Det er dette bilde som ofte ødelegges av en dyster skilsmissestatistikk⁷. Den negative skilsmisseraten som har vært den siste tiden har gitt et inntrykk av at ekteskapet i større grad er skjørt, fremfor å være den sterke enheten vi ønsker at ekteskap skal fremstå som. Gullestad hevder at blant annet dekorering og oppussing av hjemmet kan være med å forsterke familiens symbolske enhetsfølelse (Gullestad 1992: 86). Det å bygge noe sammen, skape et hjem sammen kan være en sentral faktor for å legge grunnlaget for et videre fellesskap og en tilhørighet som vil fungere som en videre byggestein i familielivet. Denne byggesteinen som hjemmet her representerer har ulike forventninger til seg for at det skal kunne være nettopp en byggestein og et fundament, et hjem.

⁷ ”Oppløyste ekteskap ved skilsmisse per 1 000 gifte og separerte kvinner (skilsmisseraten) var i 2007 på 11,8. Denne skilsmisseraten har variert mellom 10,4 og 12,6 sidan byrjinga av 1990-talet, og ein må attende til før år 2001 for å finne

”Vi finner ikke idealhjemmet i (stor)byens sentrum. Til tross for en viss økning av unge familier i visse sentrumsbydeler i de største byene, trekker også de unge hippe seg ofte mot utkanten av de urbane sentra når barna kommer. Boligstørrelse avspeiler både velstandsøkning, kulturelle idealer og livsløp” (DNS 2005: 466).

Mine informanter svarer i en viss grad til denne forventningen som skisseres opp i sitatet ovenfor. De gir alle som én uttrykk for at det er når de får barn, eller barna vokser opp, at de ønsker å flytte ut av bykjernen. Ønske om større leilighet, rekkehus eller enebolig, med hage og frisk luft melder seg når antallet familiemedlemmer øker. I følge Sandlie er dette helt i tråd med hvordan generasjonene før har valgt når de engang kjøpte seg hus. Selv om generasjonene i dag kjøper seg hus noe senere enn hva foreldregenerasjonen tidligere gjorde, er valgene identiske, nemlig; en god bolig er stor og selveid (Sandlie 2008: 183).

Dette kommer også frem i samtaleintervjuene med informantene mine hvor det viser seg at det er ansett som stor forskjell på å eie sitt hjem og det å leie sitt hjem. Størrelsen på hjemmet sier også noe om seriositeten ved etableringen. Denne forventningen som informantene kjenner på når de etablerer seg med nytt hjem og familie har Goffman diskutert ved hjelp av sitt begrep ”impression management”, - rolleforventning. Han viser til hvordan en ofte ønsker å kontrollere det inntrykket en gir utad, og slik også motta en forventet reaksjon. Da benytter aktørene seg av en form for rolleforventning. De forventningene informantene føler de med tid må leve opp til og fylle, er en del av den sosiale strukturen som vi til enhver tid omgir oss med, og som må følges for å kunne være en del av den samme strukturen. Det er adferdsmønsteret som i stor grad definerer og identifiserer rollen som informantene er på vei inn i som nyetablerte, og hjemmet kan slik ansees for å bli en kulisser for den rollen en spiller. Betydningen av ens hjem spiller derfor ofte en sentral rolle i hvordan vi selv ser på oss selv og hvordan andre ser på oss. Hjemmet vi lever i er med å definere oss som individer.

Det å eie sin egen bolig er et verdimønster som ligger godt fundert i den

norske befolkningen fra et sosialt, men også fra politisk hold. Tidligere statsminister Trygve Bratlie fremhevet i sin eiendomspolitikk betydningen av at alle skulle kunne ha muligheten til å eie sitt eget hjem, og ingen skulle kunne profitte på andres boligbehov. Nordisk velferdspolitikkk var slik med å legge føringer for vår egen etableringsprosess. Om en sammenligner med andre vesteuropeiske land er leiemarkedet noe annerledes⁸. Det kommer frem av materialet mitt at informantenes syn på det å leie er annerledes enn det er å faktisk eie, et syn som mange nordmenn deler i dag. Det å eie sin bolig har vært ansett for å være en økonomisk investering. Alle mine informanter eide sine leiligheter eller hus. Samtidig som det er et økonomisk perspektiv til det å eie fremfor å leie, kan det også være et kulturelt perspektiv, hvor synet på varigheten av et boligprosjekt kan veie tyngre når en eier sitt hjem fremfor det å leie. En leilighet eller et hus som leies kan ansees for i større grad å være et mer flyktig og midlertidig prosjekt. Her kommer også et annet element inn, nemlig røtter. Å eie gjør en mer bundet til en plass, det å slå røtter er også en del av det å etablere seg.

Plassen hvor en bor er ikke alltid tilfeldig valgt. Det som fremstår som interessant og attraktivt når en er ung og barnløs endres ofte når en får barn og barna vokser opp. En av mine informanter hadde nylig kjøpt leilighet i den ungdommelige og hippe delen av Oslo øst. Da de var rundt på visninger var de sikker på at det var i dette området de ønsket å bo, og de begrenset derfor kun sin leting til dette området. Men interessen for området varer ikke evig. Synet på det som nå oppleves som eksotisk og spennende ved denne flerkulturelle delen av hovedstaden, endrer seg når de engang skal ha barn, da fremstår stedet som mindre attraktivt og lite barnevennlig. Området er ikke da et egnet sted for barn å vokse opp. Det som engang var eksotisk og spennende er nå blitt spennende med et negativt fortegn.

"Er dette et sted dere ønsker å bli værende?"

"Nei, ikke på lang sikt, eller sånn noen år. Men jeg tenker om jeg får barn ønsker jeg

⁸ I for eksempel Sveits er det over 70 % av befolkningen som leier sitt hjem (Storemyr 1999).

ikke at de skal vokse opp her. [...] nei, fordi det er midt i sentrum, det er litt sånn asfalt verden. Det er jo mye rare folk da, det er litt tryggere å være utenfor byen med en hage”

Dette er i tråd med det som har vært det gjeldende mønstret for småbarnsforeldre. Når det kommer små barn inn i familien, flytter en ut av byen, ut til forstedene med hus, hage og med en lettere tilgang til naturen rundt. En søker trygghet og ro, borte fra byen med asfalt, natteliv og utrygghet. En av mine informanter beskriver dette slik:

”Ja, kanskje noe ubevisst. Vet ikke om det er så bevisst, litt mer ubevisste ting ja. Men det er kanskje vet ikke akkurat hva jeg skal si. Men kanskje ennå mer nå som vi har fått unger at jeg tenker tilbake på at ens egen barndom og om en har hatt en fin barndom så ønsker jeg at hun skal ha det samme. ... Kanskje litt det der med plass og at vi ikke ville bo i leilighet. Vi er begge vokst opp på landet. Hadde vært litt rart å hatt unger over lang tid i leilighet, jeg hadde tenkt på det som litt rart. Selv om det er ganske normalt det også, men for meg hadde det vært litt rart. Det er vel en del sånne ting som følger med uten at jeg har tenkt noe over det”

Det er ikke alle av mine informanter som har det behovet for å flytte ut av byen når det kommer barn inn i familien. En av kvinnene legger andre krav til grunn for hvor de eventuelt ender opp, det er for henne ikke nok at det bare skal være barnevennlig. Selv om også hun synes det er en naturlig progresjon å skulle ende opp i hus om noen år, er det likevel ingen nødvendighet. Nærhet til jobb er også et viktig kriterie. Det å ende opp som pendler for å oppnå hus på landet er ingen selvfølge for henne. Hun er også den eneste i mitt materiale som reflekterer noe videre omkring hva det koster å ha et hus med hage, fremfor en leilighet i byen rent ressursmessig.

”Jeg har aldri bodd i hus etter at jeg ble voksen. Jeg har flyttet fem ganger. Jeg trives veldig godt i leilighet, da er det ikke så mye vedlikehold. Har en hus så skal det pusses opp hele tiden, og har du lekkasjefeil så er det ditt problem. Jeg er veldig tilhenger av leilighet av den enkle grunn at det er mer ressurseffektivt [...] jeg ser nok at det blir hus etter hvert. Kanskje det kunne være et murhus, så en slipper trehus som skal pusses og males? Jo mindre vedlikehold, jo bedre. Men jeg har ikke noe behov for det ennå. Det er han som prater om et eventuelt hus i Moss, det er ikke min

idé. Men jeg ser jo at det kan være en idé på sikt".

Også en av mine andre informanter er opptatt av merarbeidet det å ha hus vil medføre, men det er mer det ekstra stellet en stor hage vil medføre som opptar denne kvinnen. Å ha en hage krever mye ressurser og tid til vedlikehold. Det skal være stelt i hagen med blomster, og plenen skal klippes. Dette har resultert i at det for henne er mer attraktivt med et rekkehus med mindre hage, fremfor en enebolig med en større hage. Her kommer også et element av "fasade" og hvordan en oppfattes utad inn som et viktig element. Det var viktig for denne informanten at hagen så bra ut og at den var godt vedlikeholdt. Dette var ikke noe hun selv hadde ønsker om å bruke tid på, resultatet ble da at en enebolig ble mindre viktig for henne. Hun var villig til å prioritere bort en enebolig på grunn av det store hagearbeidet det ville medføre, og heller satse på å kjøpe et rekkehus hvor hagen er mindre og kravet om vedlikehold og en ytre fasade mindre.

Hjemmet kan oppfattes som et speilbilde av ens eget liv, de valg en har gjort og hva en har oppnådd så langt i livet. Vi uttrykker identitet i boligen fordi den representerer en virksomhet vi har skapt oss selv gjennom (Kjølrsrud 1981). Den naturlige progresjonen av hvordan en flytter fra noe mindre til en noe større leilighet, for så å ende opp i rekkehus eller enebolig om noen år frem i tid viser til forventninger hos en selv, men også forventninger i samfunnet.

"Jeg tror det er ganske uvant i forhold fra hvordan de fleste andre bor. Det var jo uvant for meg, jeg synes det er uvant selv. Så det er litt sånn; her bor jeg, nei det kan ikke stemme! Her må det bo noen andre voksne. Det er kun to andre som har hus, og da er ikke husene midt i byen. Hun ene bor ikke så langt ut, Berg heter det vel. Og hun andre kjøpte hus, og de flytter vel inn i dag faktisk når jeg tenker meg om. De fleste bor jo i leiligheter. Men veldig mange er på sånn leilighet nummer to nå. Der leilighetene har tre, fire soverom, balkong. Vi var bare litt tidlig ute i forhold til det skifte som veldig mange er på med større leiligheter og ja, kanskje med en liten hageflekk. Men det er jo umulig å finne. De ender nok opp i hus de og når de bare er lei av å leite".

Den progresjonen informantene tar utgangspunkt i viser til en type forventning av

hvordan en skal leve ens liv, og hvilke rekkefølge ting skal gjøres i. Det er en naturlig forventning til at en skal bli en familie, at en skal flytte ut av byen ettersom barna kommer, og det er en forventning til at huset skal bli større med tiden, og større ettersom en får en tryggere økonomi. Akkurat slik det hevdes i det innledende sitatet i denne oppgaven; *Boligstørrelse avspeiler både velstandsøkning, kulturelle idealer og livsløp* (DNS 2005: 466). Denne forventningen legger informantene på seg selv, men ligger også utenfor som en forventning og som et press fra samfunnet, familie og venner.

Livet i byen er i større grad preget av et liv hvor relasjoner knyttes ved at en omgås flere mennesker, men ofte i en løsere kontekst. Relasjonene kan oppleves mer flyktig. Dette er også noe som kjennetegner det individualistiske livsidealet og hvordan tilhørerne her ønsker å leve sitt liv. Her skapes vennerelasjoner, blant annet gjennom jobben (Douglas 1996) som kan fremstå løsere, fremfor relasjoner som etableres utfra fritid og gjennom familie. Det å skulle flytte ut av byen, få seg et større hus og skape mer etablerte livsverdier gir rom for mer formelle og etablerte tradisjoner. Dette er verdier som opprettholdes av aktører som holder de konservative livsidealene, i Douglas sin modell, som gjeldende. De endringer som skjer som et resultat av at en stifter familie, ved at en blant annet velger å flytte ut av byen og kjøpe hus utenfor byen, hvor en anser det for å være billigere, roligere og tryggere, begynner en å bevege seg mellom Douglas sine fire ulike livsidealer.

Informantene mine er voksne, men de er unge voksne, - de befinner seg i overgangen mellom ung og voksen. Materialet mitt viser at noen av disse unge voksne var opptatt av å ikke bli etablert for fort, men holde på det ungdommelige i deres liv. For dem ga det etablerte livet assosiasjoner til et stille, og kanskje noe kjedeligere liv. Et liv som var forutbestemt og lite fleksibelt. I bunnen ligger nok også en redsel for å bli som sine foreldre alt for tidlig i forhold til hva en selv er klar for.

”Frykter dere at det skal bli for rutinemessig?”

”Ja, jeg vil si det, at vi skal bli for like mamma og pappa liksom. At man liksom blir for rutinemessig, og ja, litt sånn; ja, endelig fredag nå skal det bli deilig med gullrekka liksom. Men så merker jeg jo at en fort blir sånn og da når en flytter

sammen så er det veldig behagelig å falle inn i sånne faste ting som en bare gjør”.

Denne frykten var tydeligere hos noen en hos andre. Tryggheten er her noe informantene mine ønsker å utsette, og nærmest frykter utfra hvor de er i sin livsfase. Det kan synes som hun ikke er klar for den tryggheten det å bli etablert representerer for henne. De som frykter det å bli for etablert for fort, kan uttrykke sin ungdommelighet, gjennom valg av blant annet innredning og levesett. Gjennom valg av blant annet innredning og levesett og slik holder dem de etablerte konvensjoner litt på avstand noen år til.

En av informantene som ikke ønsket å bli for etablert for fort var ganske klar på at de ønsket å bo noen år i leilighet før de eventuelt begynte å tenke på å kjøpe noe større. Men hun var sikker på at hun ville videre senere, videre til en større bolig. En større bolig representerer det etablerte, noe mer voksent for denne kvinnen. Et hus, eller rekkehus, signaliserer noe mer varig, i større grad mer etablert enn en leilighet i byen. Dette kan sees i lys av livsløpseffekter, hvor ulike livssituasjoner gjennom livet betyr at vi vil ha andre mål og verdier i tilværelsen og andre handlingsbetingelser som ung enn vi har som voksen (Sandlie 2008). Det var et av de andre parene blant mine informanter som nok kan sies å ha kommet lengst i etableringsfasen anså deres tilværelse med hus og hage som å leve i en liten idyll.

”Mmhmm jeg er så fornøyd med den akkurat nå. Det første kanskje jeg vil si er kanskje koselig og litt sånn idyllisk synes jeg at det er. Det er liksom til hele greiene, konseptet med hus, hagen og området. Jeg synes det er en liten idyll. Inne synes jeg at det er utrolig fint, men ikke overdådig. Det er ganske hjemmekoselig. Vi har ikke kjøpt noe nye ting etter at vi flyttet sammen”.

Det å etablere seg med hus og etter hvert en familie er annerledes i dag en det var for en og to generasjoner før. Sandlie (2008) skriver i sin doktorgrad om utviklingen mellom livsfasene og at levekårsutviklingen i etterkrigstiden har vært preget av en forbedring i materielle levekår fra en generasjon til neste i samtlige livsfaser. Det er mye som har forandret seg, også i hjemmet. Når en i dag etablerer seg med nytt hus så kjøper flere det de trenger på kortere tid en hva generasjoner før har gjort

(Halvorsen 1998). Paret over hadde ikke vært nødt til å kjøpe noe da de flyttet inn sammen i deres nye hus. De hadde valgt å bruke det de hadde fra deres to leiligheter, hvor de begge to bodde alene og må vel kunne sies å være nokså etablert allerede da. Men ikke alle hadde et slikt utgangspunkt. Det var flere av mine informanter som tok opp ekstra lån for å ha mulighet til å skaffe alle de tingene de selv mente de måtte ha.

”Det du ser her har... da vi flyttet inn her kjøpte vi nesten alt. Vi hadde nesten ingenting. Da jeg bodde for meg selv i Oslo hadde jeg en sovesofa og en gammel pult, typen du har når du er student. Ikke sant?! Sånt jeg har arvet og fått av mamma og dem, litt sånne gamle ting”.

Tingene skiftes ut dersom de er brukt i lengre tid og ikke helt passer inn i den nye tilværelsen. Et nytt hjem krever en ny start for noen av informantene som hadde ønsker om å starte på nytt. De ønsket ikke å ta med seg for mye av de tingene en hadde brukt på en tidligere hybel eller leilighet, eller ta med seg lamper eller andre gjenstander fra tidligere kollektiv. De ønsket en helt ny start på en helt ny tilværelse. En av årsakene til dette er nok på grunn av at det i større grad er mer mulig enn det var tidligere⁹. Møbler er blitt billigere og mer tilgjengelig, samtidig som tilgangen til interiørmagasiner og ”gjør-det-selv” kataloger er større i dag og kan virke som en pådriver til å utvikle og endre stil.

”...da vi skulle flytte inn var vi opptatt av blader og slikt, det var mange valg å ta om hvordan vi skulle ha det. Da begynte vi å abonnere på Bo - nytt. Det gjør vi fortsatt og der får en jo ideer. Så en kan nok si at jeg påvirkes der, der ser jeg ting som jeg synes er stilig og kunne kanskje tenke meg å ha”.

Impulsene rundt oss til hvordan vi skal innrede hjemmet vårt er mange. Og det skapes et krav til hyppigere utskiftninger av møbler og interiør, både av forhandlere og kundene selv.

Denne endringen som så mange av informantene ser så frem imot viser at livet

⁹ Økningen i norsk ressursforbruk har stort sett fulgt økningen i inntekt de siste årene. Nordmenns private forbruk økte med 47 % fra 1990 til 2005. Samtidig økte for eksempel klesforbruket 74 %, forbruket av møbler 167 %, flyreiser 131 %, mens reiser med bil økte 14 % pr innbygger (http://www.framtiden.no/filer/Faktaark_forbruk.pdf) 09.2006

som familie i stor grad representerer en overgang fra det livet en har levd frem til da. Ungdomstiden er over og en skal bli voksen. Her viser det seg i mitt materiale at denne overgangen kommer tydeligst frem når en får barn. Når en får barn synes behovet for å flytte enten ut av byen, eller til noe større med hage, å bli noe sterkere.

5.2 Iscenesettelse av hjemmet gjennom tingene.

“What values and ideas are made manifest through the home? One answer is that people create themselves as individuals and families through the process of objectification involved in creating a home” (Del Valle 1993: 147).

5.2.1 Tingene

I denne andre delen skal jeg som nevnt tidligere gå dypere inn på gjenstandene, og den aktive bruken av disse gjenstandene i en etableringsprosess. Jeg ser på hvordan en bruker materielle ting for å vise at en gjennomgår en utvikling og skaper seg et hjem. Ved å se på den aktive bruken av gjenstandene vil jeg slik kunne forstå ikke bare hva de anser som viktig i en etableringsprosess, men også hvordan de forstår og skaper narrativer til de ulike gjenstandene. Her ser jeg på hva det er informantene mine sier at de har, vil ha og ikke vil ha av gjenstander til hjemmet, og hvordan dette blant annet er en måte å skape tilhørighet til, eller til å ta avstand fra en livsstil på. Jeg ser på om gjenstandene kan være med å si noe om hvilke forventninger de har til et hjem utfra hvilke ønsker og ikke ønsker de måtte ha. Når en ser på hvordan en innreder og ”setter sammen” et hjem ved å sammenligne fra husstand til husstand, ser en gjerne at variasjonene ikke er særlig store. Til tross for at en stadig kan lese i interiørmagasiner og ulike reklameblader for møbelforretninger at ingen hjem er like, at alle hjem er unike og særegne, er tendensen likevel at norske hjem er nokså like i sin utforming. Fargevalg, valg av bilder og valg av design vil variere og gjøre hjemmene ulik, men rommenes betydning og bruksmåte varierer i mindre grad fra familie til familie. Rommene i et hus eller i en leilighet brukes ofte veldig likt, og de deles inn i like sektorer. Dette er et valg som gjerne er gjort ut fra praktisk behov. Et

eksempel på hvordan en innreder kan være hvordan vi som oftest setter tv-en i forhold til en sofagruppe, som igjen svært ofte er plassert i en sirkel eller halvsirkel rundt et stuebord. De fleste stuer er delt inn i flere små seksjoner, hvor en seksjon er for å ta i mot gjester eller se tv. En annen seksjon er for å spise, hvor en har plassert en spisestue. Om plassen tillater det har en del hjem også en seksjon for å lese og prate, også plassert i forhold til tv, oftest da med to stoler som da gjerne er tiltenkt foreldrepåret i hjemmet. Denne delen av hjemmet kommer inn under den dimensjonen av hjemmet som omhandler den daglige organiseringen av hjemmet, med dets oppgaver og virksomhet. Et behov ved hjemmets innredning er at den praktiske delen av hverdagslivet skal kunne gjennomføres.

På spørsmål om hvorfor informantene mine hadde valgt som de hadde gjort når det kom til plassering av møbler i de ulike rommene, hadde de vanskeligheter med å forklare hvorfor de hadde valgt som de hadde gjort. Det var som regel et resultat av hva de til en hver tid mente var finest og passet best. Det var lettere for dem om de kunne forklare hva de ikke mente noe om, eller var sikker på at de ikke ønsket i sitt eget hjem av møbler, farger, stoffer og lignende. Noe av årsaken til dette kan være at det ofte kan være lettere å karakterisere andre, enn det er å skulle karakterisere seg selv. En ser gjerne ikke ens egne handlinger som underlagt en dominerende symbolsk orden. Et eksisterende hegemoni som ikke alle nødvendigvis internaliseres inn i, men som likevel preger aktørenes handlinger (Frønes 2001: 31). En har ofte klarere formeninger om hva en ikke ønsker, og hvem en ikke er og hva en ikke ønsker å bli assosiert med, enn det motsatte. Mary Douglas diskuterer dette i det tredje prinsipp ved hennes kulturteori. Det tredje prinsipp er prinsippet av opposisjon, dersom en kultur skal kunne være distinkte i forhold til de andre kulturene må den defineres i opposisjon til de andre kulturene (Douglas 1996: 42), slik informantene kan gi en beskrivelse av seg selv i opposisjon til "de andre" som en anser seg selv som annerledes fra. I opposisjon til hvordan en ikke ønsker å bli ansett, eller slik en ikke anser seg selv. Det er lite som er gjort og sagt som i utgangspunktet er nøytralt. Alt en gjør og velger bunner i et ønske om å kunne innfri i forhold til et valgt ideal, et kulturelt ideal en ønsker å leve opp til. Informantene kan se det som vanskelig å definere sin egen tilhørighet til en valgt livsstil, kulturelt ideal, men anse det som

lettere å skulle ta avstand fra andre kulturelle grupperinger og deres valg av livsstil. En definerer seg selv og sine egne valg i opposisjon til andre gruppers valg.

”Hvis jeg hadde kjøpt masse ting for å få det stilig i leiligheten min også var det ting som ikke var som jeg er, det vil jeg jo ikke. Jeg vil jo ikke at det skal være et utstillingsvindu over noen jeg ikke er. Jeg vil ha en leilighet som er sånn som jeg er”.

Hjemmet gjøres til en refleksjon av hvordan en ønsker å fremstille seg selv ovenfor andre. En legger ned mye tid, penger og kjærlighet i innredningen av hjemmet. Symbolverdien til hjemmet har økt, og den har fått en større betydning (Gullestad 1989). Den spiller også en sentral rolle i vår livsstil, det er ingen grenser mellom den symbolske adferd og den faktiske adferd, alt spiller en del av vårt behov for å tilhøre og vise avstand til et kulturelt ideal (Douglas 1996: 42).

”...Vi lo litt av oss for vi har jo så lik stil egentlig uten at vi går bevisst inn for det. Plutselig har alle olja eik spisebord og enkle stoler, og sofaene var i ulike brunnyanser som var rette i ryggen. Jeg tror vi blir påvirket av hverandre av hva vi synes. Jeg tror vi er ganske like, vi har alle en sånn ren skandinavisk stil på mange måter ispedd litt sånn arvegods og sånn”.

For som hos denne informanten viser en tilhørighet gjennom innredning. Innredningen sier noe om hvem de som vennegruppe er. Deres felles smak for skandinavisk design identifiserer dem og skaper en tilhørighet dem i mellom, samtidig som de distanserer seg fra andre.

De fleste av mine informanter var opptatt av hvilke inntrykk de ga ovenfor andre utfra hvordan hjemmet deres er. Et felles ønske de fleste informantene mine nevnte var at de ønsket å gi et inntrykk av å ha et koselig og lunt hjem. Et koselig hjem skapte de ved ulike sammensetninger av møbler, nytt og arvet. I mange av hjemmene fantes det møbler som var arvet. Informantene uttrykte stor affeksjonsverdi for disse møblene som var kommet fra besteforeldre, tanter, onkler og foreldre. Bilder av venner og kjente, eller kunst de selv hadde et forhold til var det som de trakk frem som viktige gjenstander for å gjøre et hjem lunt og koselig. Det å skape en atmosfære de kunne trives i, var det som var det viktigste for dem.

”Jeg vil ha et koselig hjem. Min samboer og jeg har tenkt litt sånn, hva om vi gjør sånn eller sånn, blir det koselig nok da? Det er viktig at det er koselig, det må ikke være uggent og kaldt, det må være hyggelig”.

Hjemmet er mer enn bare et sted vi bor. Det er ikke som en maskin med ingen annen funksjon en å bare bo, slik som arkitekten Le Corbusier engang uttalte at hjemmet var (Gullestad 1989). Nordmenn er veldig opptatt av sine hjem, og hjemmene er fortettet av symboler av alt det vi er opptatt av (Gullestad 1989). Som nevnt tidligere var flere av mine informanter veldig opptatt av at hjemmene skulle være koselig, lune og varme. Et sted andre syntes det var godt å komme, og som de selv trivdes å være i.

Det er i stua en som oftest tar i mot gjester, og det er ved å komme inn i noen sin stue at en som gjest ofte danner seg et inntrykk av de som bor i huset. Uformelle besøk tar gjerne plass på kjøkkenet, et rom som ofte ansees som mindre formelt og lunere. Stua er det rommet hvor de fleste helst var når de var hjemme. Stua er hovedrommet i de fleste hjem. Det er i dette rommet en oppholder seg mest og det er her de fleste inviterer inn gjester. En serverer gjerne kaffe og annet godt ved stuebordet når en har gjester på besøk (Døving 2001), men det er også i stua en gjerne spiser hvis en skal kose seg ekstra en kveld, da også gjerne foran tv-en. Tv har vært et diskusjonstema i de fleste hjemmene jeg har besøkt. I stua er det rommet hvor de fleste har satt tv-en. Dette er et møbel mange tilsynelatende har motstridende følelser for. Det er blant annet argumentert for at tv-en er både pasifiserende og forflater kulturen (Sandlie 1999: 82), samtidig som den kan informere om ulike kulturelle koder og slik virke integrerende (Sandlie 1999: 87). Samtidig som mange av informantene ikke ønsker at tv-en skal oppta mye av deres tid, fortalte de at det som regel ble til at de satt og zappet foran tv-en utover kvelden i stedet for å gjøre noe annet som de i utgangspunktet kunne tenke seg å gjøre. På spørsmål om hva en av informantene mine måtte ha i sitt hjem svarte hun;

”Egentlig skulle jeg ønske at jeg ikke sa tv, men det er kommet ganske langt opp på lista det også”.

Tv-en er i dag et møbel som nærmest alle hustander har. På grunn av ønske om at tv-

en ikke skulle være så dominerende i deres liv var det noen som hadde gjort noen endringer. Noen endringer bestod i å sette tv-en inn på et eget rom for slik å unngå at en bare lot tv-en stå på når en satt sammen i sofaen. Mens et annet par hadde satt tv-en i en annen sofaseksjon i stuen, altså ikke i favorittsofaen som de selv helst satt i eller den som de inviterte gjester til å sitte i. De hadde et ønske om og tro på at dersom tv-en stod ved en sofaseksjon som verken var komfortabel å sitte i eller stor nok til å romme flere, så ville tv-seingen begrense seg selv. Tv-seing ville også begrense seg i større grad enn hva det hadde gjort om det var lagt opp til at en skulle se tv ved å ha den plassert i den andre delen av stua som ble ansett som den mer komfortable delen.

”Ja, så egentlig ser vi lite tv og det er jeg ganske fornøyd med [...] vanligvis har en jo gjerne bare en sofa i stuen og da blir det lettere for at en bare skrur på og bare sitter og zapper og sånn. Men nå kan en sette seg i den andre sofaen og nå kan en sette seg å prate heller i stedet for å se på tv”

Noen av kvinnene har på grunn av sitt ønske om å se mindre tv laget egne tvrom. På denne måten mener de at det å slå på tv-en og bli sittende å se ikke er like lett dersom en må sitte på et rom borte fra de andre. De ønsker med dette å oppnå at en skal lese og prate mer sammen, fremfor å se på tv. Informantene ønsker å gi et bilde av seg selv som tv-seere, men likevel ta avstand fra tv som noe som sluker all deres fritid. Dette gjør de ved å vise at de har et reflektert forhold til plasseringen av tv-en og at de derfor ikke lar den kontrollere hverdagen, eller at de lar den få være sentrum i deres liv. Forholdet en har til tv er komplisert og noe ambivalent. De fleste kvinnene gir et klart uttrykk for at å se på tv ikke er noe de synes er alene positivt, det er andre ting de heller skulle likt å bruke tiden sin på. Samtidig innrømmer de, nærmest litt syndfullt, at de ser mer tv enn de ønsker å innrømme. I dag finner en tv nærmest i alle husstander.

Antall tv-er i norske hjem har nærmest eksplodert på veldig kort tid, fra å være noe noen få hadde til å være noe alle har, og nå gjerne opp til flere i hver husstand. En har tv på hytta og i båten, og barne kan se film i bilen når en reiser på bilferie. Selv om det er så utbredt henger det likevel noe tabubelagt over tv-seingen. Denne

følelsen av å gjøre noe en vet ikke er bra synes å komme frem i intervjuene. Mine informanters ambivalens til tv grunner sannsynlig i deres sosiale bakgrunn. De er alle høyt utdannet med en bakgrunn i den norske middelklassen hvor verdier som turer i skog og mark, bøker og kunst er sterke. Disse verdiene er ikke alltid forenelig med tv, som av mange ansees for å være pasifiserende. Informantene mine fremhever bøkens betydning og ønsker å gjemme bort tv-en.

Livet en lever som ung, singel, og i disse tilfellene ofte som student er gjerne preget av å være en tid i livet hvor hverdagslivet i stor grad tar plass utenfor hjemmet. En skaper nye nettverk og tiden går med til ”å være sosial”. Denne fasen av livet representerer i følge Douglas det individualistiske kulturidealet som kjennetegnes ved løsere og åpnere nettverk, mer utgående og med en svakere struktur. Informantene mine gir uttrykk for at de etter hvert vender, eller ønsker å vende seg mer mot det private rom. Spisebordet kommer inn her som en sentral faktor. Her skal de samle venner og familie i tettere nettverk, og ta imot gjester og invitere venner og slekt på store middager. En inviterer hjem til seg selv og til fellesskapet rundt spisebordet. Dette, i følge Douglas, kjennetegner det hierarkiske livsidealet. En søker til en mindre gruppe, bestående av nære venner og familie.

”Jeg er veldig glad i å ha venner på besøk, og forrige gang da jeg kjøpte leilighet, eller da vi flyttet hit da var kravet mitt at vi skulle ha gjesterom og rom til stort spisebord med plass til ti.[...] Ja, også det at jeg er veldig glad i å lage mat og glad i venner, så det var viktig at vi kunne invitere mange, at vi ikke trengte å ekskludere noen. Det er jeg opptatt av. Så sofa, spisebord er viktig”.

Rundt spisebordet ønsker en å samle familie og venner, føre videre det livet som tidligere tok plass i det offentlige rom. Spisebordet blir den nye møteplassen. Kjøkkenet bar også preg av at kvinnen ønsket at det skulle være muligheter for å invitere til store selskaper. Dette resulterte til at valg av komfyr var relativt viktig, slik at det også var mulig rent praktisk å lage mat til mange.

Valgene som gjøres er ofte et resultat av å være praktiske og rettet opp mot at det med tiden er en familie med små barn som skal leve i hjemmet. Dette kommer tydelig frem i valg av blant annet sofa. Dette er jo en bruksting som skal tåle masse,

og tåle en eventuell tilgrising fra små barnehender. På spørsmål om hva parene har brukt mye tid på viser det seg at valget av sofa er noe mange har prioritert.

”Ja, egentlig sofaen og spisebordet og stolene til. Det er på grunn av fargene og pengene. Det stoffet vi så på først var kjempetøft men det var svindyrt. Dette var en utstillingsmodell. Denne kunne vi få i brunt og grått, og det passer til sofaen. Vi var veldig der. Det var ikke tilfeldig hvordan fargevalget skulle bli på dette i forhold til sofaen. Det tenkte vi mye på at det skulle matche litt. Så det var nok det vi brukte mest tid på. Det her (spisebord og stoler) og sofaen er nok det vi brukte mest tid på. At det skulle matche”.

Det var ofte sofaen som var utgangspunktet for hvordan resten av stuen skulle se ut. Farger på vegg og ellers i rommet ble ikke bestemt før de hadde sofaen. I valg av sofa var der ulike kriterier som lå til grunn, men de fleste gjorde valg som ligger i tiden i dag. Det være seg stoff-sofa, gjerne med rette kanter og relativt bred sittepute. En sofa er relativt dominerende i et rom, og da gjerne stuen. Det er ikke unaturlig at så mye arbeid legges ned i å velge det de anser for å være den riktige sofaen med tanke på hvor dominerende den er i et rom, og slik dominerende i hverdagen. Som mange av informantene fremhevet er det et viktig møblelement som de ønsker å ha i lang tid, men som også er det som brukes hardest og mest, og som gjester som oftest alltid legger merke til hvordan ser ut. Valget av sofa gis stor prioritet. Valg av maleri, bilder eller plakater som skal henge på veggen var også et valg som noen av informantene valgte å bruke tid på før de bestemte seg. Dette gjorde valg av bilder eller malerier til en fase som også var noe tidkrevende.

”...den veggen var helt tom, lenge. Vi fikk så mye påpakk for det når folk var her, ”oh veggen er så tom”. Ja, ja, men vi må finne noe vi har lyst å ha der da. Så falt vi for det der da, synes det var ganske morsomt”.

Ingen av mine informanter hadde mye kunst på veggene, men graden av interesse for kunst varierte noe utfra hvor etablert de var, hvor det var de som i størst grad uttrykte etablerthet som hadde valgt å bruke tid og penger på bilder eller kunst. Mens i de hjemmene hvor en ønsket å holde noe igjen på prosessen ved å etablere seg hadde

bildene i større grad en funksjon av å skape en atmosfære mer enn å være kunst i seg selv. De skulle være en del av en helhet, fremfor å være et bilde i seg selv. På spørsmål om hva hun skal ha på veggen svarte en av informantene slik;

”Foreløpig ingenting, men det vil vel være litt forskjellig ting tror jeg. Ikke noe kunst, for det har vi ikke råd til. Mest bare for å få litt farger og sånn”.

Utfra hvordan informantene prater om hvordan de kommer frem til de bildene de ønsker å ha på veggen kan en få et inntrykk av at hele prosessen er noe tilfeldig. Der det viktigste ikke er hva som henger på veggen, men at der henger noe. Dette inntrykket stemmer nok ikke helt. Gjennom å dekorere, pynte og møblere setter en et personlig preg på huset, som slik blir ens hjem. Gjennom de ting en skaper sitt hjem med styrker en det symbolske uttrykket utad om å være en familie med en historie og noe felles (Csikszentmihalyi og Rochberg-Halton 1987).

”Men jeg tenkte at jeg skulle henge opp litt familiebilder, kanskje på soverommet da. Er ikke veldig fan av store familiebilder i stua, det er så invaderende... Vet ikke helt hvorfor jeg ikke liker det jeg. Tenkte kanskje at jeg kunne henge det opp i trappa eller på soverommet. Vet ikke helt hvorfor jeg ikke liker det, men jeg kunne heller tenke meg å ha kunst, men samboeren min har jo naturbilder i en serie som han har lyst å henge opp da. Så vi er ikke helt enig der. Det er kanskje noe av grunnen til at det er satt til side”.

En av informantene mine svarer slik på hvordan hun ser på sin egen etableringsprosess:

”Bare for å ta plakaten som eksempel, vi har hatt plakater av han typen der i flere år, og i starten var de festet med tape og ikke i glass og ramme. En går liksom i retning av litt sånn etablert. Det blir litt mer orden på ting, litt mindre sånn ca. Plakatene har havnet i ramme, jeg tror det er den største forskjellen egentlig”.

Bildene bruker hun her som et eksempel for å vise hvordan tingene nødvendigvis ikke skiftes ut, eller at alt må kjøpes nytt, men at en endrer uttrykket på det en allerede har. En bruker gjenstandene annerledes, de er de samme men skal nå

signalisere noe nytt. Det nye er her modenhet og at en blir voksen, at hjemmet kommer mer i orden. Bøkene er høyt verdsatt blant nærmest alle informantene mine. På spørsmål om hva som var viktig for dem å ha i sitt hjem svarte nesten alle at bokhyller med bøker var veldig viktig. Selvpresentasjon ved bruk av gjenstander. Gjenstander som har vært med å forme ens personlighet og som trengs for å uttrykke konkret de sider ved selvet som en selv verdsetter kan bøkene her være et eksempel på (Csikszentmihalyi og Rochberg-Halton 1987: 139). Bøker representerer for informantene verdier som de selv ønsker å uttrykke i deres hjem, verdier som de vektlegger og ønsker å bli identifisert med.

De kvinnene som ønsker seg badekar, eller har gått til innkjøp av badekar er gjerne et resultat av at de har fått barn. Det å ha et badekar blir i stor grad knyttet opp mot barndommen, og de verdier den representerer. Selv om de ikke har likt å ta seg et bad som voksen ønsker de likevel å investere i et badekar, for barna sin del.

”Ja, kunne tenke meg det egentlig. Det er så rart for hjemme hadde vi badekar og det syntes jeg var helt pyton... Men de siste par årene, spesielt etter at sønnen vår ble født har jeg tenkt at det kunne være veldig allright med badekar. Så det tror jeg at vi har lyst på”.

Ønsket om et badekar, som flere av informantene fortalte om, er ikke bare et ønske om en plass for å legge seg i varmt deilig vann – som et alternativ til dusj. Her er det en av kvinnene som er ganske klar på at hun selv ikke likte å bruke badekar da hun fortsatt bodde hjemme, men det er for barnas skyld at hun nå ønsker å ha det. Ved å gå til anskaffelse av et badekar går de samtidig til anskaffelse av deler av et familieliv slik de kjenner, og husker, det fra sin egen barndom.

Gjenstandene en har i sitt hjem skiftes nødvendigvis ikke ut, men en endrer måten de brukes på og settes sammen på. Det er en aktiv bruk av gjenstander for å skape seg det hjemmet som en ønsker å identifisere seg med utfra hvor en befinner seg i sin livsfase.

5.3 En ny fase krever forberedelser

I denne tredje og siste delen går jeg dypere inn på hvilken betydning livsfaseendringene har for hvordan informantene mine har valgt å forholde seg til en etableringsfase. Som nevnt tidligere er Norge et hjemmesentrert land, hvor en stor del av hverdagen til folk flest tar plass i hjemmet. Det har resultert i at hjemmet, og hverdagslivet i hjemmet, i større grad er offentlig (Brusdal 2006), åpent for venner, familie, bekjente og kolleger. Brusdal hevder at dette setter det norske hjem i en spesiell situasjon (Brusdal 2006), hjemmet innehar en dobbeltrolle. Det er offentlig, men samtidig sier det også noe om det individuelle perspektivet og noe om familielivet (Brusdal 2006: 36). Utfra en livsfaseforståelse forandrer folk seg med årene (Frønes og Brusdal 2000: 38). En beveger seg fra en livsfase til en annen, og hver fase skaper en viss endring i ens liv.

Informantene mine befinner seg i en slik overgang, en livsfaseendring. De beveger seg fra den individuelle livsstilen over mot en livsstil som er preget av å være hierarkisk i sin form. Overgangen bærer preg av å være en dynamisk prosess som går over tid, og beveger seg gjennom ulike faser. Denne endringen gir blant annet rom for en rolleendring hos aktørene. De går fra å være studenter, til å skulle opparbeide seg en arbeidskarriere samtidig som de går inn i en familierolle. Den største endringen skjer som oftest som et resultat av at en får barn, eller ønsker å få barn. En overgang i livet som også kommer tydelig frem blant mine informanter. Materialet viser at det er en forskjell i hvordan de ser på seg selv, sitt liv og sitt hjem etter at de har fått barn. Når rollene endres, endres hjemmet. Den materielle delen av selve hjemmet endres i takt med rolleendringen hos de som bor i hjemmet. En ønsker i større grad nå, en tidligere, å gi et inntrykk av hvordan en har valgt å leve sitt liv, hjemmet får en fastere ramme. Denne overgangen består av en dragning mellom de to kulturene som informantene befinner seg mellom.

Som sagt tidligere konkurrerer de fire ulike kulturidealene kontinuerlig med hverandre og gjøre dette til en dynamisk, fremfor en statisk overgang. Overgangen fra den individualistiske livsstilen hvor en er sentrert rundt seg selv og sin egen utvikling, beveger flere seg mot den hierarkiske livsstilen hvor en forflytter

fokus fra seg selv og over på blant annet det å stifte familie med partner og det å skulle få barn. En gir uttrykk for at en i større grad ønsker fastere rammer med nære relasjoner, fremfor løsere relasjoner skapt gjennom jobben. Vennerelasjonene i den hierarkiske livsstilen er i større grad tuftet på fritid sammen, enn hva den er i den individualistiske livsstilen. Så for å demonstrere denne overgangen i livet overfor seg selv og omverden tar en i bruk blant annet nye symboler. En tar i bruk symboler som en kan benytte åpent og utelukkende for å formidle til andre de opplysninger som en selv og andre åpenbart forbinder med bruken av disse symbolene (Goffman 1992: 12). Eksempler på noen slike symboler kan være de gjenstander noen kvinner samler opp gjennom livet for å slik være forberedt til å starte en familie og etablerer et hjem.

Runar Døving har sett på hvordan kvinner og menn forbereder seg til sitt nye hjem, og viser til at det er en forskjell mellom kjønnene her. Han viser til at det er noen kvinner som starter tidlig med forberedelsene til å skape sitt eget hjem. Det var flere kvinner som startet tidlig å samle på ting som en dag skulle komme til nytte i det nye husholdet. Noen samlet servise, laken, duker håndklær etc. som de oppbevarte i en kiste frem til den dag de flyttet hjemmefra (Døving 2001: 156). Forberedelsene til det etablerte livet utarter seg tilsynelatende forskjellig for jenter og gutter, og dette er med å sette sitt preg på hvordan hjemmet blir i en senere fase. Det er ikke bare hvordan hjemmet blir innredet, men også hvem som har oversikten og ofte kontrollen i hjemmet som preges av kjønnenes ulike forberedelse til det å skulle få et eget hjem. Dette fenomenet med å samle på ting, bygge opp en startpakke, kom ikke tydelig frem i mitt materiale som en ting som informantene aktivt hadde gått inn for å gjøre, men de hadde samlet opp ting som de hadde fått i gave opp gjennom årene. Det var noen andre som hadde samlet for dem, og som oftest da andre familiemedlemmer og nær slekt.

”Har blant annet sølvtøyet som står hjemme hos mamma ... Jeg begynte å få det da jeg ble født, så jeg setter mer pris på det nå enn jeg gjorde da jeg var yngre. Det var den gaven vi nesten ikke orket å pakke opp på juleaften, det var den gaffel vi visste hva var”.

Jentene er blitt samlet for og samlet selv til den dagen de skulle flytte ut hjemmefra

og etablere seg med sitt eget hjem. Og disse tingene som har ligget hjemme hos foreldrene i studietiden hentes frem nå som de skal bo på ordentlig, og er med å sette en ramme rundt hjemmet deres, gjøre det til deres eget.

”Det er ganske deilig synes jeg, at jeg har fått veldig mye ting opp gjennom årene i bursdagspresang og til jul av familie og venner og sånn som jeg ikke har giddet og tatt med meg, men som jeg har latt stå hjemme hos foreldrene mine da. ... Mye kjøkken ting, veldig mye glass og kopper, bestikk og sånn som jeg har spart på. Vaser og sånn type ting som jeg ikke har hatt lyst til å ta frem i et kollektiv for da blir det ødelagt. Så det synes jeg er litt deilig å ta frem, at jeg kan bruke mitt eget”.

De tingene som er blitt samlet på opp gjennom årene for å gi et noe lettere utgangspunkt når en starter et hjem selv er i stor grad likt det som også ønskes av brudepar til bryllup. Det som gavelisten og de tingene som en har med seg inn i det nye hjemmet har til felles er i så måte at de begge dekker behovet for ting som tradisjonelt sett er rettet mot det som har vært ansett for å være kvinnens ansvarsområde i hjemmet. Bestikk og servise, duker, laken og sengesett. Vaser, boller og blomsterkrukker. Gavelisten viser til hvordan flere av kvinnene forbereder seg på det som skal skje inne i huset, de ønsker seg ting som gjør de arbeidsoppgavene kvinner tradisjonelt har hatt mulig rent praktisk, og enklere. Det å forberede seg til etableringen av et hjem, skape seg et hjem, var noe en del av mine informanter så på som å få noe ordentlig. Det å bo *ordentlig*.

I: ”Kaffe koppene får samme farge?”

”Ja, det er sant. Det blir litt mer sånn. Vi har byttet ut vinflaskene med stearinlys som droppet ut over hele, det er også en tilbakelagt periode føler jeg”.

Det kommer frem hos informantene mine at det er en forskjell på det å bo når en er student, og det å bo når en har eventuelt kjøpt noe selv og flyttet sammen med kjæresten. Prosessen er da blitt mer *ordentlig*. Dette kommer nok helst av at en befinner seg ulike steder i etableringsfasen. En legger ikke fult så mange ressurser ned i noe som en vet ikke skal være for evig, men som kun er midlertidig. Den passende standarden og identifikasjonen med boligen er knyttet til faser i livsløpet

(Kjølsrød 1981), og når en får noe eget da blir det først på ordentlig. Jeg har som nevnt tidligere ikke intervjuet mennene i disse forholdene så jeg kan ikke utale meg noe om hvorvidt de har samlet på ting. Datamaterialet mitt sier heller ikke noe om de har blitt samlet for slik at de hadde noe da de flyttet hjemmefra, eller om det i familier er i større grad vanlig å samle på vegne av jentene. Kvinnene setter sitt preg på hjemmet med sine ting som de har arvet og fått opp gjennom årene. Gullestad beskriver hjemmet som et felles prosjekt der rollene er klare, men fellesskapet er tydelig. Kvinnene har tilsynelatende funnet sin rolle lenge før de går inn i dette prosjektet.

5.3.1 Bryllupslisten

Bryllup er et overgangsrituale som indikerer en endring i livet, et tegn på at en nå ønsker at omverden skal vite at en har valgt å leve sammen som et par resten av livet. Et bryllup er for mange en del av det å etablere seg som familie. Det er ikke noe alle velger, men for mange er bryllup en del av det å bli etablert og skape en familie. I et overgangsritual tar en i bruk symboler som skal indikere hva overgangen betyr. Et slikt symbol som kan indikere noe om hva denne overgangen består av er gavelisten. En del av informantene mine var nettopp blitt gift, mens noen kunne tenke seg å gifte seg innen et par års tid. En tradisjon som følger ved et bryllup er gavene. I senere tid er det blitt mer vanlig, nærmest forventet, at en setter opp en gaveliste slik at gjestene kan finne ut av hva paret ønsker seg til bryllupsdagen. Det var flere av mine informanter som syntes gavelister til bryllup var en vanskelig ting. Det føltes mer som et press og en forventning fra familie, mer enn en hyggelig ting som de har satt opp sammen. Ved et bryllup ønsker de fleste brudeparene seg ting som letter hverdagen som en familie, og gjør overgangen fra enslig til familie enklere. Med tiden har ting forandret seg, også ens forhold til gavelister ved bryllup. Mangel av ting er ikke så akutt som det nok kunne være tidligere. I dag har en mer ting og det er billigere å kjøpe og lettere å få tak i, samtidig som hverdagen er enklere i forhold til matlaging og vedlikehold av hjem og familie. Kvinnene jeg intervjuet følte presset fra familie i forhold til de forventninger som er ved en gaveliste som ofte vanskelig.

”Vi ender nok opp med en sånn gaveliste, men jeg liker ikke tanken. Sende ut en liste over masse dyre ting som en forventer at en skal få. Det blir så upersonlig”.

Det er ikke bare at det er satt opp en gaveliste som ofte forventes ved et bryllup, men det er ofte at det er forventninger også til hva som står på den gavelisten. De fleste ønskene er ganske like når parene først må ønske seg noe.

”Tja, et litt sånn anstendig servise kunne jo være noe”.

Ønskene er som oftest planlagt å være til kjøkkenet. Gaven er ofte på kvinnens premisser siden det som oftest er hun som utfører det meste av arbeidet på kjøkkenet, og statistikken viser at det fortsatt er kvinnen som gjør det meste av husarbeidet¹⁰. Så det som kommer frem i intervjuene her er at når de først blir nødt til å sette opp en gaveliste ender den opp veldig tradisjonalistisk. En gjør som det forventes, selv om en gir uttrykk for at en selv ikke ønsker det.

”Så er det sølv, det er jo en sånn typisk ting du ønsker deg når du gifter deg. Jeg skjønner at det er kjedelig å ønske seg. Men, hallo! ... Vet i alle fall med de i familien at de lurte veldig på sånn som; ”hva skal du samle på? Hvilket sølv? De tenker bare sånn”.

Tingene som settes opp på gavelisten går igjen hos de fleste informantene mine. Det er sølvtøy og glass, det er kjøkkenmaskiner og det er servise. Når tingene til kjøkkenet er ønsket så kommer ting til stuen, som bilder, tepper og vaser. Om mannen har de samme ønskene som kvinnene kan jeg ikke uttale meg om siden jeg kun har intervjuet kvinnene. En av informantene kommenterte om sin manns ønske til bryllupet.

- ”Skal vi bare ønske oss sånne jenteting da? Kan vi ikke ønske oss en tv”

¹⁰ Tall hentet fra *Tidsbrukerundersøkelsen 1979 – 2000*, fra Statistisk Sentralbyrå viser at i 2000 brukte hun 2 timer pr dag på husarbeid. Selv om hun gjør mindre, nesten 2 timer mindre, gjør hun likevel mer husarbeid enn mannen. Dette er et tall som har blitt halvert siden 1979. <http://www.ssb.no/vis/emner/00/02/20/tidsbruk/art-2002-05-13-02.html>

- "En tv? Hvem skal gi oss en tv?" Så han skjønnte at det var teit da. Så vi fiksa det. Vi fikk satt opp en del, men han synes det ble litt kjedelig. Det blir jo mye ting og tang, det blir jo det".

Gavene er ikke bare et praktisk spørsmål, men et spørsmål om tilhørighet og inkludering i en ny livsstil. Hva en ønsker seg, og hva en ikke ønsker seg er et steg, en del av prosessen mot det å skape en tilhørighet i en ny kultur, en ny livsstil. Det ligger føringer til grunn for hva en ønsker seg, og hva en ikke setter opp på gavelisten. Jeg ser på det som en retter seg etter noen konvensjoner for å skape tilhørighet, selv om noen av informantene uttrykte noe motstand så uttrykker de likevel at de antakeligvis kommer til å gjøre det. De forestillingene en har om hvordan en gjør et hjem, legger grunnlaget for hvordan en faktisk gjør et hjem.

5.3.2 Møbler som er arvet har sjel – Ikea har det ikke....

Noe som gikk igjen hos flere av informantene mine var deres ønske for å fylle deres hjem med ting som hadde sjel. Ting med sjel er ikke noe som er lett å anskaffe seg, det krever en viss form for kunnskap og erfaring for å kunne gjøre det. Det krever mer en å bare handle alt en trenger på engang hos Ikea. Ting med sjel viste seg ofte å være ting med historie. Det er flere av kvinnene som har arvet en del gjenstander fra tanter, onkler, besteforeldre og foreldre. Disse tingene var av stor verdi for kvinnene. Det var flere av kvinnene som mente at et hjem med gjenstander som er arvet er med å gi et hjem et preg av trygghet, historie og gjør det derfor mer koselig.

"Var det noe du måtte ha med deg da du flyttet hit for at du skulle føle at dette var ditt?"

"Ja, møbler jeg har arvet. Bridgebordet til mormor som du kan klappe ut. Kommoden jeg fikk av mormor og morfar, som hun har arvet fra sine foreldre igjen å det er vel over hundre år. Også Amerika kofferten. Det var liksom, familiebildene, men det er jo ting som en alltid har. Men av ting så er det, det var det som måtte til for at det skulle være en del av mitt hjem i hvert fall".

Ved å ha de møbler som en har arvet fra familien rundt seg gjør en hjemmet til sitt i

større grad en hvis en ikke hadde de. Møblene som er arvet gjenspeiler noe av en selv i hjemmet. Hjemmet er innredet i større grad på minner. En skaper et skjell rundt seg av ting som representerer ulike epoker og hendelser i livet. Møbler og ting som er arvet blir en del av dette skjellet som skaper trygghet og forsterker familiens enhet utad (Csikszentmihalyi, M. and E. Rochberg-Halton 1987).

”... jeg ville ikke bo i en ikea katalog hvor alt ikke hadde en historie og bare var kjøpt inn for en misjon. Det blir veldig mye mer, jeg vet ikke, det blir mye mer sjel synes jeg når en har kjøpt det på loppemarked eller gjort en innstas for å få tak i det. Det er mye vanskeligere å få tak i gamle ting enn å kjøpe helt nytt. Det tar mer tid å finne ut, også har jeg en gyngestol som oldefaren min har laget og denne skjenken har tanten til mor hatt da hun var liten. Ja, ellers er det meste arvet, sånn som bordene og så har der en historie”.

Det er flere av informantene mine som trekker frem bilder fra Ikea som eksempler på hvordan de ikke ønsker å bo, eller at deres hjem skal bli oppfattet av andre. Møbler de har arvet eller funnet på loppemarked fremstår som møbler som gir hjemmet sjel. Det at møbelet har en historie er også sentralt for en del av dem. Ikea representere noe uten sjel, uten en historie.

”Det var en kompis av min samboer som overnattet her engang og da sov han her på sofaen. Da han våknet sa han ” og jeg føler at jeg går rundt i en Ikea katalog”. Det var ikke noe kompliment. Da ble jeg litt småsnurt og tenkte at her må vi gjøre et eller annet”.

I ”Det Norske Samfunn” viser Brusdal og Frønes til hvordan en gjennom sitt forbruk kan distingvere seg fra andre, i tillegg til at en også gjennom sitt forbruk dekker de nødvendige behov for å kunne delta i det samfunn en er en del av. De hevder at; *”Den klassiske masseforbruker som handlet standardiserte produkter til billigst mulig pris er nettopp den forbrukeren som i Norge omtales som ”Harry” ”* (DNS 2005: 460). I mitt materiale viser det seg flere ganger at informantene tar avstand fra Ikea som en plass de ikke ønsker å handle for alltid. Uten at jeg ønsker å indikere at Ikea er harry, det tar jeg ikke stilling til i denne oppgaven, registrerte jeg at flere av

mine informanter ga inntrykk av at Ikea ansees som noe en er nødt å gjøre utfra økonomiske krav, ikke nødvendigvis fordi en er så fornøyd med de produkter en kjøper der. I materialet viser det seg at de handler på Ikea når de skal ha ”småting”, som kommoder, hyller og blant annet lys.

”Når vi skal på Ikea er det fordi vi skal handle noe enkelt, praktisk”.

Når det kommer til de større møblene ønsker de da å handle andre steder. Møbler som er kjøpt i forretninger som er dyrere ansees derfor for å være mer varig og av bedre kvalitet. Etableringsprosessen er i stor grad en prosess som tar tid, gjenspeiler seg også i møblelementet som noe som skal vare i lengre tid.

”... vi hadde vel bestemt oss for denne gangen ville vi ikke kjøpe noe på Ikea, nå er vi ikke studenter lenger og nå skal vi kjøpe sofa. Så da ble det Bolia”.

En ønsker å ta avstand, samtidig som en benytter seg av det. Noe som vil endre seg etter som de blir voksne. De fleste av mine informanter så for seg at dette ville endre seg ettersom de blir etablert i større grad, de kommer da til å handle mindre på Ikea. Ikea hører student tilværelsen til. En tilværelse informantene vil indikere at de er ferdig med, de har beveget seg videre og har nå mulighet til å handle andre steder, andre steder som representerer varighet i større grad. Marianne Gullestad skriver at levesett er blitt viktigere for å skape identitet (Gullestad 1998: 104). Levesett definerer hun til å omfatte både økonomiske, organisatoriske og kulturelle aspekter, som symbolverdien ved levesettet. Livsstil er kort og godt levesett som kommunikasjon. Videre mener Gullestad at identitetskampen, som hun kaller det, manifesterer seg blant annet på boligarenaen. Hjemmet ilegges slik en ekstra dimensjon. Hjemmet skal innholde mer enn kun det praktisk nødvendige, det skal også speile identiteten til de som bor der.

”Mange mennesker bruker mye tid, kjærlighet, omtanke og penger på dette. Det kan se ut som symbolverdien er blitt større. Hjemmeinnredning er blitt et ekspressivt uttrykk, en komposisjon som i en viss forstand er løsrevet, selvstendiggjort i forhold til bruksverdien. Dagens hjem utsier et mye rikere, mer mangetydig, og ikke minst, et mer subtilt budskap enn hjemmet gjorde tidligere” (Gullestad 1998: 105).

Mannheim diskuterer hvordan en skaper det nye, finner ut av hvordan en selv vil ha det gjennom en orienteringsfase (Frønes 2001: 22). Det er i stor grad en slik fase mine informanter har vært i eller befinner seg i. De peiler ut en livsstil, et levesett. En fase hvor unge skaper seg en forståelse av hvordan de vil leve, en blanding av deres tidligere sosialisering og deres egen utvelgelse (Frønes 2001: 22).

5.3.3 Det er så koselig å sitte på kjøkkenet..

Norge og Skandinavia er særlig hjemmesentrert (Gullestad 1989), og det norske hjemmet har Rolness karakterisert som nærmest grunnlagt på kos (Rolness 1995). Rolness påpeker at sjel og omtanke er viktigere for kosen enn hva stil og kjøpekraft er. Det er tingene som skaper muligheten for kosen, men det er sammensetningen og bruken av tingene i hjemmet som legger grunnlaget for om en oppnår det å få et koselig hjem, - som for så mange er en viktig del av det å skape seg et hjem. Kos som en brobygger mellom de to dimensjonene Sandlie skisserer opp, en bro mellom den praktiske boligen og hjemmet som erfaring og livsverden.

Gullestad beskriver hvordan et koselig og lunt hjem skapes gjennom blant annet organisering av tingene i hjemmet (del Valle 1993: 147). Gjennom å pynte og dekorere sitt hjem gjør en det hjemmekoselig, det motsatte av upersonlig og institusjonsaktig. I hjemmet skaper en denne kosen i det materielle gjennom bruk av bilder – både portretter av familie og venner, men også kunst. Arvet møbler, pledd, bøker, stearinlys og pynteputer er blant annet gjenstander som er nevnt som er med å skape en hyggelig atmosfære, og slik oppnå ønske om et personlig og lunt hjem.

Det fremstår som svært viktig at det er en koselig atmosfære i hjemmene. At gjester oppfatter deres hjem som koselig og hyggelig. Informantene omtaler dette vanskelige ordet kos gjerne som et hjem med sjel.

”Jeg vil ha et koselig hjem. Samboeren min og jeg har tenkt litt sånn, hva om vi gjør sånn eller sånn, blir det koselig nok da? Det er viktig at det er koselig, det må ikke være uggent og kaldt, det må være hyggelig”.

Hvordan en oppnår dette var det få informanter som kunne være svært spesifikke på.

Men som i sitatet ovenfor ble adjektiv som lunt og hyggelig blant annet brukt for å beskrive hvordan de ønsket at hjemmene deres skulle bli oppfattet av andre. Inntrykket en ønsker å gi utad er viktig. Det er viktig for dem hvordan andre oppfatter deres hjem. Blant mine informanter var koselig, hyggelig og en plass folk ønsket å komme på besøk noen svært sentrale ønsker de fleste satt med.

At et hjem er lunt og varmt, og ikke kaldt hvor inventaret er strengt og metallisk var det mange av kvinnene som synes var viktig. Bilder på veggene som skapte atmosfære og trivsel, og det ble også brukt tid og ressurser på innkjøp av stearin lys og servietter. Små ting som enkelt kan gi et helhetlig og trivelig inntrykk av leiligheten. Denne kosen som en del forklarte med at det også var et hjem med sjel kan nok lettest fremstilles som et hjem hvor det er klare tegn til at det er levd. Et hjem med personlige bilder av familie og venner, eller strategisk rot. Arvet gjenstander eller ting en har hatt med seg gjennom livet, som viser at dette er mitt hjem er nok det som forstås her som et hjem med sjel.

Kos, sjel, lunhet blir viktig for å skape en ramme til familien, en ramme som de selv har vokst opp med. En ramme av trygghet og tradisjon som de ønsker å gi videre til sine egne barn. Prosjektet ved å skape et hjem problematiseres og gjøres i større grad mer seriøst og viktig når det kommer barn inn i bildet. Det er blitt et bilde som nå krever en ramme.

5.3.4 Familiens måltid

Kos var noe som fremstod som svært sentralt for mange av mine informanter. Slik det blir fremstilt i intervjuene er kos ofte et resultat av tradisjoner. I mitt materiale fremstår kos som noe en skaper ved å følge de tradisjoner en selv hadde som barn, som en selv velger å ta med seg videre og gi videre til egne barn. Et ønske om å videreføre de verdier og det verdigrunnlaget en selv fikk overført fra sine foreldre står sterkt gjennom hele materialet. I dette inngår ofte det å skulle samles til felles måltider, hvilke måltider kan variere noe hos mine informanter. Spise sammen, om det er frokost, middag eller kvelds synes å bli viktigere når en stifter egen familie enn hva det synes å være når en er student og singel, eller i parforhold uten barn. De av

informantene som ennå ikke har fått barn, men engang ønsker det fremstiller det å samles rundt et måltid som noe som blir viktigere når de eventuelt skulle få barn.

”Jo, for eksempel det å spise frokost det har jeg alltid gjort hjemme. Pappa som stod opp først satt all maten frem på bordet. ... Og sånn har jeg lyst å ha det selv også, jeg er veldig glad i å lage frokost”.

Det som kjennetegner overgangen fra å være alene til å bli et par er blant annet at middagens sosiale og kulturelle sider blir tillagt betydelig mer vekt (Bugge 2006). Måltidene og da gjerne middagen i ukedagene og frokosten i helgene, ansees for å være samlende og den tiden hvor familiemedlemmene får delt med hverandre hvordan deres dag har vært og hva som venter dem eventuelt senere samme dag eller neste dag. Måltidene kan ha en samlende effekt, men det synes også å være et resultat av at livene blir mer preget av rutiner når en stifter familie med ofte hektiske hverdager med løping mellom skole, jobb og barnehager. Middagsmåltidet blir en måte å samle familien, men også å ta avstand fra singellivet på, samtidig som det å lage mat er med på å forme og finne frem til sin identitet og sin egen stil på. Den bestemte middagspraksisen blir et fundament og et utgangspunkt for parets delte verdier, holdninger og atferd (Bugge 2006). Måltidet er først og fremst en pause ifra hverdagen, hvor en setter seg ned og tilbringer tid sammen.

”Jeg tror det er derfor jeg er så glad i å sitte nært kjøkkenet, fordi jeg har vokst opp i et hjem der vi satt rundt kjøkkenbordet og spiste alle måltidene sammen. Vi spiste frokost og vi spiste middag klokken fire når pappa kom hjem fra jobb, og vi spiste kvelds uansett om vi hadde vært på pianospilling, fotball, håndball eller speideren så samlet vi familien til kvelds”.

Måltidet har som vist ovenfor en svært samlende effekt for mange familier. Det er rundt et måltid at en kommer sammen og deler med hverandre av hva en har gjort og opplevd. Ved en slik deling av ens opplevelser legger en også grunnlaget for familiens verdier. Her diskuteres og forhandles det. Det blir tatt stilling til hvordan en skal forholde seg til ulike opplevelser og hva som skjer utenfor familien. Her legges blant annet grunnlaget for familiens enhet. En tilhørighet og enhet ikke alle er klar

for. Blant mine informanter var det noen som syntes at måltidet kunne gi et inntrykk av at en var mer etablert en hva en ønsket selv.

”Jeg synes det er veldig hyggelig å spise middag sammen og jeg lager mer mat nå enn jeg gjorde før, det gjør jeg. Men samboeren min er veldig redd for å bli veldig satt da. Så kyllingfile synes han er veldig satt, han synes det er veldig sånn parforhold å spise kyllingfile, så det er alltid mye krangling når vi skal spise det. Jeg tror vi begge to er veldig redd for å bli for voksne for fort. Nå er vi begge i fast jobb, og har kjøpt leilighet”.

Hos denne informanten viser det seg hvordan det etablerte livet gjenspeiler seg ikke bare i det enhetlige ved å spise middag sammen, men også i hvilken mat en spiser. Maten er ofte delt mellom kjønnene og livsfasene, hvor en spiser ulikt i ulike deler av livet. Måltidet utvikler seg som nevnt tidligere til å bli et felles symbol for parets verdier og holdninger blant annet. Når en kommer sammen har en ofte ulike holdninger til hva en spiser og det skal samkjøres og skapes enighet omkring hvilket kosthold en som familie ønsker å ha. Det har vært et syn på pølser og kjøtt som noe maskulint og salat som noe mer feminint (Bugge 2006). Når en kommer sammen som et par blir kostholdet et resultat av forhandlinger og kompromisser, og en spiser mer lyst kjøtt og fisk som betegnes som mer androgynt (Bugge 2006). Men det er mer enn bare felles måltider som er ansett som kos og derfor får en viktigere rolle jo mer etablert en blir. Familiens fellesskap utenfor hjemmet blir også mer sentralt.

5.3.5 Ut i skog og mark

Andre verdier en trekker frem som viktige når en har, eller skal få barn er det å være ute i skog og mark. Når en får barn skal en benytte seg mer av naturen. En skal starte med søndagsturer eller gå på skiturer i tillegg til at en skal tilbringe påskeferien på ens egen eller besteforeldrenes hytte. Hos en av mine informanter stod dette ønske ganske sterkt. På spørsmål om de er glad i å være ute i marka svarer en av mine informanter;

”Jeg liker det vel mer enn han. Han påstår at han ikke liker det, men han har lyst på

hytte på fjellet, så jeg forstår ikke helt hva han mener”..

Informanten viser her til hvordan hennes mann til tross for at han ikke anser seg for å være en ekstrem friluftsmann har et ønske om å tilbringe mer tid ute i naturen, ja til og med å gå til anskaffelse av en hytte. Om det ikke lå noen forventninger til at en skal tilbringe tid ute i naturen hvorfor skulle en da gå på akkord med sine egne interesser, og nærmest tvinge seg ut i skog og mark? Gunnar Skirbekk har skrevet om det norske folks forhold, og tilhørighet til naturen. Han trekker frem barndommen som en viktig faktor for det grunnlaget av nærhet og tilhørighet til naturen som legges allerede da. Den norske barndommen består i stor grad av fri lek ute i naturen, og tilgangen til naturen er friere i Norge enn i andre europeiske land. Naturen er tilgjengelig, selv i de største byene er naturen lett å komme til. Oslo har Nordmarka og Fjorden like inn på seg, noe som skiller seg fra for eksempel Göteborg, og i større grad fra Paris og Frankfurt (Bjugn, Hageberg og Time 1981). Men som kjent er det ofte slik at det en er vant til som barn liker en gjerne også som voksen. Forholdet til naturen følger en gjerne gjennom livet, og det blir ofte viktigere når en får egne barn.

For å finne frem til det en synes er viktig for å kunne skape familiekos, og familieidentiteten, går en i større grad tilbake til hvordan en hadde det i ens egen barndom. En gjør mye av det samme som ens egne foreldre gjorde for en selv, for slik å skape den samme kosen som en selv hadde. Utfra mitt materiale kan det se ut som en ønsker å gjøre det samme som ens egne foreldre gjorde, flere ønsker å videreføre de verdier en selv har vokst opp med.

”Ja, jeg merker at selv om jeg brukte store deler av ungdomstiden til å protestere høyt og kraftig så synes jeg jo at en må ut på tur, spesielt på søndag”.

Søndag er for mange den store utedagen, da en tar med seg familien på lengre eller kortere turer for å se etter bær og sopp, eller for å kunne nyte en kopp kakao og en appelsin ved en fjellvegg. Det er nærmest ansett som en selvfølge at en skal ut i skog og mark når en får barn og stifter familie. Selv om det kan synes som for noen av mine informanter ikke alltid er det som en har mest lyst til, så er det noe de forventer av seg selv. De trer over en terskel og inn i en verden som ligger foran dem, ferdig

definert.

5.4 Kjønn i hjemmet

Jeg har som nevnt tidligere kun intervjuet kvinner som lever i et heterofilt parforhold. Det begrenser meg i så måte at jeg ikke kan uttale meg om hvordan ektemennene og samboerne til kvinnene i dette datamaterialet opplever blant annet likestilling i hjemmet, og prosessen ved å etablere seg. Her kan jeg kun ta utgangspunkt i kvinnens vinkling av hvordan de fordeler arbeid og avgjørelser som skal taes mellom partene, og deres opplevelse ved etableringen. Det kommer frem i mitt materiale at kvinnene ønsker at mennene skal være engasjerte og ta del i hvordan hjemmet deres skal utformes. De sier også at mannen tar ansvar og engasjerer seg i hjemmet, at de føler det likestilt. Det er likevel noe som kan tyde på at kvinnen er den som ofte tar den siste avgjørelsen når det kommer til utformingen av hjemmet. En av grunnene til at kvinnene antakeligvis ønsker å være den som tar beslutningene i hjemmet er at hun, i større grad enn mannen, blir bedømt ut fra hvordan hjemmet oppfattes av andre.

“A woman’s respectability is tied to how she keeps home and children and how she manages her sexuality” (Gullestad 1992: 101).

Det å holde et hus og ha en familie er tilsynelatende større i dets konsekvens for kvinnen enn for mannen. De små avgjørelsene som for mannen ofte kan virke så irrelevante eller som unødvendige bagateller kan for kvinnen i større grad fremstå som viktige detaljer. Mannen tar mer ansvar i hjemmet i dag enn hva som har vært vanlig blant tidligere generasjoner, men arbeidet som utføres i hjemmet i dag er til tross for det i stor grad delt mellom kjønnene. Kvinner bruker mindre tid til husholdsarbeid i dag enn på begynnelsen av 1970-tallet, mens menn bruker mer tid enn hva de tradisjonelt har gjort. Kvinner bruker allikevel mer tid enn menn på

husholdsarbeid¹¹. Arbeidet er tildels kjønnnet, og blant annet dekorering av huset blir ofte foretrukket, eller som oftest utført av kvinnen (Gullestad 1992). I følge kvinnene i mitt materiale er det for det meste mannen som tar ansvaret for de tekniske tingene, hvor det er han som ser til at de kommer i hus og at de blir oppdatert ettersom det kommer nye modeller på markedet.

”Den tv`n har vi hatt i mange år. Det var han som fikk den for mange år siden. Og med tanke på hvor opptatt han er av teknologiske ting så er jeg veldig imponert over at vi ikke har flatskjerm tv ennå. Og litt stolt med tanke på hvor mye tid og ressurser han bruker på sånn ellers”.

Dette er en del av hjemmet som flere av kvinnene har liten eller ingen oversikt, eller kontroll over. De fleste sier at dette ikke er viktig for dem, og lar mannen få styre selv.

I:” Dere har dvd og cd spiller?”

”Dvd spiller, og platespiller. Det er samboeren min som er opptatt av det der. Jeg er ikke så opptatt av det. Jeg kan godt høre på en gammel kassettspiller og ikke bry meg katta om dårlig lydkvalitet”.

For de fleste kvinnene ble det viktig å holde mannen noe igjen i sine ønsker og planer for nye teknologiske gjenstander som han mente de behøvde. Ulike diskusjoner om tv er noe som har vært oppe hos nesten alle husstandene. Bortsett fra i det hjemmet der de har valgt å ikke ha tv i det hele tatt, der var begge enige om at tv var noe de ikke ønsket.

Ansvarsområdene varierer mellom kjønnene. Kvinnene er særs opptatt av måltider. Når det eventuelt kommer barn, eller når barna blir store nok blir det viktig for kvinnene å innføre faste måltider for hele familien. Samle alle til for eksempel middag hverdag til et fast klokkeslett, slik som de selv var vant med fra sin egen oppvekst. Hva familien spiser og at alle tilbringer den tiden sammen hver dag

¹¹ <http://www.ssb.no/likestilling/> (25.05.08)

fremstår som særst viktig for kvinnene spesielt.

”Samboeren min er ikke så opptatt av det som jeg er. Men jeg har gjort det helt klart at når datteren vår er blitt så stor at hun har begynt å spise selv så vil jeg gjerne ha det. [...] Også føler jeg kanskje at vi spiser litt usunt nå sammenlignet med hva jeg tenker at vi skal gjøre når hun blir litt eldre. Ikke godterier på hverdag og slikt sånn som det blir litt av nå”.

I tillegg til å være opptatt av felles måltider og at familien spiser generelt sunt, er innredningen av huset ofte viktig for de fleste kvinnene i mitt materiale. Samtidig som de ønsker at mannen skal engasjere seg i hjemmet og være delaktig i valg om hvordan de skal ha det var det mange av kvinnene som refererte til diskusjoner de hadde hatt med sine menn hvor de alle kunne si at de til slutt hadde trukket det siste strået, de hadde vunnet diskusjonene. De ønsker at mannen skal delta i de valg som skal gjøres i hjemmet, men de vil tilsynelatende også være den som har det siste ordet.

”Ja, vi har hatt noen diskusjoner ja, jeg prøver nå å være lyttende for det er jo fort at det er damene som tar kontroll over hjemmeområdet. Det er nok mange ganger jeg kunne ha tenkt meg å ha kontroll, men hvis det er noe som gjør at jeg helt hadde stoppet så gir han seg for det er som regel ikke like viktig for han. Men jeg synes det er greit at han bryr seg, at han bryr seg om hvordan det skal være. Hvis det er noe han har med seg og synes er fint og vil ha så nekter jeg ikke, hvis det ikke er noe jeg virkelig ikke liker, og det har det vært dessverre. Men sånn er han med meg også, prøver å gjøre det litt likeverdig”.

Det er også de kvinnene som ikke er noe videre opptatt av hvordan hjemmet er. De er ikke opptatt av ulike stilarter eller at møbler står i stil, men at det er en plass de trives og at det er komfortabelt som blir det viktigste. Og at det da ikke er en stil, eller innredet med tanke på fargesammensetninger eller lignende har ingen betydning for hvorvidt de mener hjemmet er koselig eller lunt, slik andre kvinner i materiale har uttalt. Her er det mannen som har valgt ut møbler og satt sammen, mens kvinnen har flyttet inn hos han uten å gjøre noen estetiske endringer.

”Men det er ikke så store endringer, jeg bryr meg ikke så veldig mye om hvordan ting ser ut. Folk sier ”hvor er stilen din, da”? Så blir jeg litt sånn, nei vet ikke, jeg tenker ikke på det. Men, det er en stol, fint, den fungerer som en stol. Sofa, det er fint. Men alt som skaper komfort uten at det nødvendigvis trenger å se stilig ut er jeg opptatt av da. Men han er mer opptatt av interiør enn det jeg er. Jeg er blitt mer opptatt av det, men det krever masse energi av meg, at jeg må tenke at hvordan skal vi gjøre dette, hvordan skal vi få dette til å match med dette her?”.

Hun ønsker også at hjemmet skal oppfattes som koselig og at det skal være en plass som andre har lyst å komme tilbake på besøk til, et ønske som stod sterkt hos alle informantene mine. Men for denne kvinnen henger nødvendigvis ikke utformingen av huset rent estetisk sammen med hvor koselig eller eventuelt hyggelig det er der. Denne kvinnen ønsker ikke å fremstå som en som bruker tid på den estetiske utformingen av hjemmet.

”Jeg håper at de ikke tenker at vi tenker veldig mye gjennom hvordan ting ser ut, for det gjør vi ikke. At vi er skikkelig opptatt av møbler og interiør og sånn, nei, det har jeg ikke lyst til at de skal tenke”.

Hun ønsker å vise avstand fra en livsstil som ”forventer” at hun som kvinne skal være opptatt av innredning og den estetiske utformingen av hjemmet. En forestilling om kvinnen som forstått ut fra en slik ”kvinnekultur” som står sterkt i samfunnet, hvor det er kvinnen som tradisjonelt sett er ansett som opptatt av hjemmet og slik bidra til å holde dem fast i den hjemlige sfære (Fjørtoft 2003).

6. Avslutning

Jeg har innledningsvis beskrevet mitt teoretiske utgangspunkt, som er kulturteorien til Mary Douglas. Ved å ta utgangspunkt i teoriens to dimensjoner, *mønster* og *gruppe* belyser jeg etableringsprosessen til mine informanter. *Mønsterdimensjonen*, som betegner i hvilken grad informantene lar seg styre av regler og prosedyrer, og *gruppedimensjonene* som sier noe om en tenker eller handler utfra et overordnet kollektivt fellesskap (Innvær 1999: 6), bidrar her til å gi en forklaring på hvorfor etableringsprosessen utarter seg som den gjør for mine informanter. Informantene befinner seg i et spenningsfelt mellom det individuelle og det kollektive. Det individuelle utgangspunktet viser til informantenes egne ønsker og behov i etableringen. Her prøver en å lage seg et eget rom, skape seg noe eget, men samtidig møtes en med både spesifikke og mer diffuse forventninger utenfra. Det kollektive utgangspunktet kjennetegnes blant annet av de forventninger som de nyetablerte møter utenfra, som for eksempel forventninger til hvordan det typisk norske hjemmet skal være og en forventning om at en lever opp til, og ønsker å leve opp til et slikt ideal. Et ideal, som også Douglas tar tak i gjennom sin teori, hvor en blant annet gjennom sitt forbruk viser tilhørighet eller avstand til et gitt ideal. Douglas skisserer opp fire typer idealer, som betegnes som kulturidealer. De forventninger som informantene har til seg selv og de forventninger som stilles til dem er kjennetegn ved den livsfasen de befinner seg i. Etableringsfasen er en prosess av endring. Denne etableringsprosessen består videre av tre faser. Første fase er preget av en individualisme, hvor informantene har hovedfokus på seg selv og sin egen utvikling. Den andre fasen er preget av at en har tatt et valg i større grad om å etablere seg, en ønsker i større grad stabilitet i livet. Mens i den tredje og siste fasen har en tatt et steg lengre og en har gjerne barn som gjør at en skifter fokus fra seg selv, til å ha fokus på familien. Andres forventninger og meninger spiller en større rolle i den siste fasen enn i de to første. En søker i større grad å passe inn og leve opp til et sett med forventninger og regler for det å etablere seg med et hjem i den siste fasen. Sammen utgjør disse tre fasene de overganger som skjer i en etableringsprosess, og det er ved

å se på etableringsprosessen i lys av de tre fasene at en kan gripe tak i de endringer som skjer hos informantene.

6.1 Hjemmet fylles med tradisjon

Betydningen av hjemmet i lys av en etableringsprosess er det som har vært hovedfokuset gjennom denne oppgaven. Jeg har tatt utgangspunkt i de gjenstander som en har fra før, eller ansett som nødvendig å anskaffe seg, og sett på hvordan gjenstandene både brukes og settes sammen i hjemmet ettersom informantene beveger seg inn i en ny fase av livet. Det er både en positiv og en negativ betydning som ilegges gjenstandene, hvor måten å fortolke dem på endres ettersom en søker å skape en identitet og integrasjon. Betydningene som ilegges tingene endrer seg ettersom en beveger seg mellom de tre ulike fasene. Det å skape seg et hjem er noe som forventes når en befinner seg i den livssituasjonen som informantene mine gjør, og kan for mange være en standard som en måles utfra i forhold til hvor langt en er kommet og de valg en har tatt. En anerkjennelse blir gitt på at de valg en gjør er riktig, og slik oppnå en form for integrasjon som ”fullverdige” voksne. Flere av informantene gir inntrykk av at de ønsker å leve opp til en slik forventning, en forventning som de også har til seg selv og sitt eget liv, og som derfor fører til positive tilbakemeldinger fra omverden om at en nå har oppnådd en ny status. Tilbakemeldingen blir positiv i det en selv ønsker og søker den, og for de som ønsker å vise avstand, vil den oppleves som negativ. Dette er ikke en forventning de innfrir til, og derfor ikke opplever en anerkjennelse av på lik linje som de som innfrir forventningen om at en etablerer seg i forhold til de gjeldende konvensjoner og regler, og slik gir et inntrykk av at en ønsker å bli ”voksen”.

Statusen som voksen er det ikke alle som føler seg klar for. Ved å vise avstand, eller tilhørighet, gjennom ens valg av livsstil søker en å formidle hvor en befinner seg i sin egen etableringsprosess. Informanten som er bosatt i en av de mer trendy, urbane og flerkulturelle bydelene er riktig for hvor hun befinner seg i sin livsfase nå. Hun ønsker ikke, og føler seg ikke klar for et

hus utenfor byen. Hun er ikke klar for å bli så voksen, ikke klar for de endringer som det vil medføre. Leiligheten er det som passer inn i hennes livsstil nå, men som hun mener ikke vil være passende om hun skulle få barn. Et liv i leilighet lever ikke opp til de forventninger hun har til det livet hun ønsker når hun får barn. Det er ikke alle informantene som riktig ennå ønsker å fylle de forventninger til endring som skapes i en slik livsfase. Det resulterer derfor i at en viser avstand ved å ikke ta i bruk de symboler som kan indikere en noe voksnere livsstil enn den en selv ønsker å ha. Maten er et eksempel på hvordan informanten viste avstand på. Ved valget av ulike typer kjøtt, her var det kyllingfilet, uttrykte hun hvor hun stod i en etableringsprosess. For informantens samboer fremstod det å spise kyllingfilet som noe som representerte en grad av etablerthet og familieliv, i for stor grad til at han selv ville vedkjenne seg en slik livsstil. Hverdagslivet blir slik en scene hvor en uttrykker både sin avstand og tilhørighet. Det skapes en dynamikk av motstand og en dragning mellom det å være voksen, ung-voksen, eller å bare være ung.

Avstand vises gjennom mat, men også gjennom valg av innredning og valg av møbler. Valget gjøres blant annet utfra et ønske om å ta avstand fra de gjeldene regler og konvensjoner for hvordan det forventes at et møblert hus til et voksent par skal være møblert. Slik viser en avstand til en endring de selv ikke ønsker, eller føler seg klar for selv. Dette kommer frem i materialet gjennom det informantene forteller om de gjenstander som de bevisst har ventet med å ta med hjemmefra. Ventet med å ta med sølvtøy, servise og vaser før en skal etablere seg med "noe ordentlig", nemlig sitt eget hjem. Inntil en er klar for å ha dekketøy til tolv personer velger en å bruke ulike kopper og tallerken, og stearinlysene kan brenne i en tom vinflaske som fungerer som lysestake. En vil gi et inntrykk av at en ikke er etablert, at en ikke er "satt" helt ennå. Gjenstandene skifter betydning og symbolikken endres utfra hvordan avsenderen ønsker at en gjenstand skal bli forstått. En får en aktiv bruk og et aktivt forbruk, hvor det er de relasjoner mellom mennesker og historie som gjenstandene blir satt i forhold til, og den betydning de blir gitt, som blir det sentrale. Det er ikke lysestaken sin funksjon en tar avstand fra, men det er hva lysestaken symboliserer, som en ikke ønsker skal symbolisere ens egen livsstil, en tar avstand fra.

Informantene endrer bolig ettersom deres ønske for å bli mer etablert melder seg. De har alle en idé om hvilken retning utviklingen skal gå, de ønsker etter hvert å eie et hus som også skal øke i størrelse. Ettersom familien øker i antall ser de alle for seg at de kommer til å søke ut av byen, og hjemmet ønsker de skal få mer et preg av å være helhetlig, men også preges av å være deres, med deres minner og deres historie. En bytter ut ett-roms leiligheten med en to-roms, eller en tre-roms, ettersom en blir samboere. Når en utvider familien og får barn ønsker de fleste å flytte ut av bykjernen og anskaffe seg et større hus, eller rekkehus. Dette er endringer som er livsfasebettinget. Det viser seg at en ønsker å oppnå de samme boforholdene en selv vokste opp under, en bruker sin egen historie og erfaring som modell for egne ønsker for hvordan en vil leve selv. En av mine informanter omtaler etableringsprosessen som at målet er å gjøre hjemmet ”mer ordentlig”. Plakatene kommer i rammer, stearinlysene settes ikke i vinflasker lenger, en handler møbler som skal vare lenger, og en henter frem alle tingene som har ligget i foreldrenes bolig og bare ventet på å bli hentet frem.

Arv, og ting som er blitt samlet opp gjennom barndommen og ungdommen er gjenstander som ligger på vent, og skal inn i det nyetablerte hjemmet. Det kommer frem av materialet at de arvede tingene er de gjenstandene som ”skaper” hjemmet, som gjør det deres. Disse gjenstandene trekker trådene tilbake til familie og tradisjon. De gjenstander som er arvet og sett på som nødvendige å ha for at hjemmet skal føles som deres, har en betydning utover deres fysiske funksjon. De får en alternativ mening for eieren, hvor det er eieren som tillegger gjenstanden dens mening. Gjenstandene blir markører for en historie, eller en person av betydning i vedkommendes liv. Gjennom tingene holdes minner og historier om familie, eller personer som er kjær ved like (Money 2007: 367). Gjenstandene er nøytrale i seg selv, men deres betydning kan ansees som brobyggende (Douglas og Isherwood 1996: xv). Identiteten ligger ikke i gjenstandene, men i måten de aktivt brukes på og settes sammen på. Dette kan på en annen side gi en lavere frihetsgrad i forhold til valg. Valgene er gjort for en gjennom å søke tilbake til tradisjoner og mer fastlagte verdier. Bryllupslisten har noe av det samme aspektet av tradisjon ved seg, hvor den viderefører et mønster for et type forbruk som kjennetegnes ved bryllup. Listen er

noe en forholder seg til når en eventuelt skal gifte seg. Da får tingene en ønsket seg og som havner på denne listen en annen betydning. Verdien av servise eller sølvtøy blir da i større grad åpenbar og fremstår derfor som viktig eller mer sentral for prosessen ved det å etablere seg. Prosessen ved å etablere et hjem trekker i stor grad trådene tilbake til familie og tradisjon. Det var flere av informantene som tok avstand fra ideen om bryllupsliste som noe de anså for å være unødvendig og nærmest noe grisket, men det var likevel noe de hadde satt opp til eget bryllup, eller forventet at de kom til å gjøre når de skulle gifte seg. Behovet for å følge tradisjoner, forholde seg til regler og prosedyrer blir viktigere for informantene jo mer etablert de blir. Prosessen ved en etablering fører til en endring hvor informantene øker behovet for å leve etter eksterne levesett og regler. I forhold til Douglas sin modell, Fig.1, ser en at når graden av behov eller ønske om mønster, regler, tradisjon og eksterne levesett øker i hverdagen synker også rommet som har vært for det individuelle (Douglas 1996).

Kvinnene i materialet er i stor grad preget av at etableringen av et hjem er noe en gjør ut fra tradisjon og ikke noe en har tenkt veldig mye over. En del av de endringene som skjer hos informantene i etableringsprosessen, omtales ofte som noe som skjer naturlig og som de sier ikke er gjennomtenkt. Dette gjelder for eksempel måltidene som blir viktigere, turer ut med familie og hvilke gjenstander som en anser som viktig å ha i hjemmet for å skape den "riktige" atmosfæren. Dette er nærmest som en vane eller en rutine og noe en ønsker å videreføre fra sin egen oppvekst. Dette er vaner og rutiner som tufter på de verdier og normer som har vært gjeldende under deres egen oppvekst og som de nå viderefører i sitt eget hjem, i sitt eget familieliv. Slike vanemessige handlinger blir ofte beskrevet som motstykket til rasjonelle og intensjonale handlinger, idet en ikke reflekterer over motivene til vanehandling. Målene for disse vanehandlingene blir ofte tatt for gitt, og en reflekterer ikke over midlene i veldig stor grad (Bugge 2006). Aktiviteten i hverdagen har i lang tid vært nærmest usynlig i samfunnsforskningen på grunn av at de er blitt ansett for å være nærmest trivielle (Gullestad 1998: 13), de er med andre ord usynlige fordi de er så altfor synlige (Gullestad 1998).

6.2 Hjemmet som tradisjon

Jeg startet innledningsvis denne oppgaven med et sitat av Rolness om hjemmet som bygd på en selvfølgelighet. Jeg har her sett denne selvfølgeligheten som et resultat av tradisjon.

I den tredje fasen av informantenes livsfase er det noen som har barn, og det er noen som ønsker å få barn. Flere av informantene uttrykker behov for å gi barna en aktiv barndom, en barndom som kan minne om deres egen. Aktiviteter med barna blir her viktigere, hvor det å skulle skape et fellesskap rundt barna framstår som det mest sentrale. Gjennom barna søker en mot en gruppeorientering, mot det kollektive. En går fra å inkludere venner rundt store spisebord til å snevre inn til kjøkkenbordet sammen med kjernefamilien. Her legges grunnlaget for de verdier og normer som familielivet videre skal bygges på. Betydning av gruppetilhørighet blir sterkere. Ønsker og behov for familien som en gruppe betyr mer enn hva ens eget ønske for kun en selv gjør, hvor familiens behov settes foran ens egne behov. Dette er også kjennetegn ved kulturidealet konservativt hierarki, som Douglas skisserer. Denne gruppens kjennetegn er at den er formell, med etablerte tradisjoner og etablerte institusjoner (Douglas 1996). De søker mot en tettere gruppetilhørighet som etableres gjennom familien.

6.3 Hjemmet preget av kjønn

En identifiserer seg selv utfra hvordan en selv opplevde barndommen. En søker tilbake til det mønster av tradisjoner og grunnverdier som styrte ens egen barndom, og slik viderefører en de verdier og grunnmønster en selv opplevde som barn. Dette kan diskuteres opp mot at jeg her kun har intervjuet kvinner. Om jeg hadde intervjuet menn kan det være at resultatet hadde vært noe annerledes. En antagelse som kan trekkes utfra de tendenser til endring vi har sett i mannsrollen de siste tretti årene, og spesielt de ti siste årene. Mannsrollen har blitt endret i det at den i større grad er blitt trukket inn i hjemmet, noe som igjen resulterer til at mennene må finne andre rollemodeller enn sine fedre som hadde en mindre rolle i oppdragelsen av barna og i

deltakelse av husarbeid. Det "forventes" at menn skal delta i arbeidet knyttet til hjemmet i større grad i dag enn det var forventet blant tidligere generasjoner. Det "forventes" at de i større grad skal delta på lik linje som kvinnene gjør, og har gjort. På grunn av at mannsrollen har endret seg kan en anta at det ikke er like ønskelig for mannen å videreføre familielivet slik han opplevde det under sin oppvekst. En oppvekst hvor fedrene og bestefedrene var mer fraværende i forhold til familien, enn hva menn i dag ønsker å være. De unge fedrene av i dag blir derfor nødt til å søke nye rollemodeller.

De fleste nyetablerte par i dag omtaler seg selv som likestilte. Men det er kvinnene som har tradisjon for å være hjemmesentrert¹² og kvinnene har derfor en lettere tilgang til rollemodeller for hvordan en skaper et hjem. Kvinnen bruker, og kan bruke sine mødre og andre kvinneskikkelser som rollemodeller for etableringen av hjemmet. Det er kvinnene som forvalter kunnskapen om hjemmet, og kvinnene lærer denne kunnskapen av sine mødre. En kunnskap som mennene ikke får ta del i på samme måte som kvinnene. Til tross for at menn i større grad er positivt innstilt til likestilling og statistikken viser at flere menn tar ansvar i hjemmet, er det fremdeles slik at kvinnene utfører det meste av omsorgs- og husarbeidet (Lilleaas 2006).

Som nevnt tidligere anser de fleste informantene seg for å være likestilte og de viser til at et hjem skapes gjennom forhandlinger. Kvinnene ønsker at mennene skal være deltakende i hjemmet, også i spørsmål om hvordan de skal strukturere hjemmet sitt. Jeg har her et utvalg som er skjevt fordelt, men jeg kan på bakgrunn av mitt utvalg si noe om kvinnes forhold til de forhandlinger som skjer. Flere av kvinnene forteller om hvordan de ønsker å inkludere mennene i avgjørelser som skal taes i forhold til innredning av hjemmet. Kvinnene ønsker mennenes meninger og engasjement. Et utgangspunkt hvor det er kvinnene som besitter kunnskapen om hjemmet som er blitt tillært ved å være jente og kvinne, men også utfra en erfaring om at det er kvinnen som blir dømt utfra hvordan hjemmet ser ut, kan en forstå utfra

¹² Jeg ønsker ikke her å anta at kvinner biologisk sett er mer hjemmesentrert enn menn, men at kvinner har historisk sett hatt rollen som utspiller seg i hjemmet.

materialet her at det derfor blir viktigere for kvinnene å ”vinne” forhandlingene. Samtidig som en ønsker at mannen skal engasjere seg i hjemmet, er det samtidig vanskelig å ikke ta den siste avgjørelsen på de forhandlinger om innredning, hvilke bilder som skal henge på veggene, hvor tv-en skal stå, og hvor mye den skal brukes.

6.4 Selvfølgelighet er tradisjon

Gjennom min problemstilling ønsket jeg å belyse hvordan gjenstander bidrar til identitetsbygging og integrasjon gjennom måten de er satt sammen på, og gjennom den aktive bruken i hjemmet. Jeg så også på hvordan hjemmets funksjon som bærer av verdier og identitet kommer frem gjennom prosessen ved en etablering?

Problemstillingen har belyst hvordan det viser seg blant mine informanter at de søker mot det tradisjonelle, det kjente og kjære. Orienteringsfasen som også denne ung-voksen perioden er blitt omtalt som (Frønes 2001: 22), blir ikke en orienteringsfase ved at en søker nye måter å leve og skape sin egen familieidentitet på, men hvor de både søker og ønsker å ende opp som den familien de selv i stor grad var en del av. Deres egen familie, og foreldre fungerer i så måte som rollemodeller, og bilder på hva en ønsker å oppnå. En kan forstå det som at informantene sin orienteringsfase her resulterer i en orientering tilbake til det tradisjonelle og konservative.

Tingene ilegges en annen mening hvor det nå blir med et hovedfokus på konservative verdier hvor familien er viktigst. Det er her ikke snakk om en politisk konservatisme, men en kulturkonservatisme. Jeg har vist at informantene bruker gjenstander på den måten at de ilegges nye verdier, hvor verdigrunnlag som i stadig større grad blir konservativt legger føringer for hvordan gjenstanden brukes for å identifisere seg med en mer etablert livsstil. Gjenstandene i seg selv uttrykker ikke en tilhørighet til en identitet, men det er de verdier som tillegges og det forholdet som gjenstandene brukes i som skaper identiteten, livsstilsidentiteten.

Hjemmet endres i takt med ens egen livsfaseendring, hvor hjemmet skal gjøres på ordentlig, og det blir nå viktig at hjemmet har sjel. Tingene og hjemmet skal ha

sjel, og dette er utgangspunktet for den rammen hjemmet er og skal bli for familien. Med barna kommer endringene, og med endringene kommer tradisjonene og rutinene. En går tilbake til å gjøre det samme som sine egne foreldre gjorde for dem. Dette er en bevegelse fra det individualistiske livsidealet og i større grad mot det hierarkiske livsidealet.

Kildeliste

Bergan, G. Ø. og T. Dysthe (1994). *Hjemme i Norge: tradisjon og fornyelse*. Oslo, Cappelen

Berger, P. L. & T. Luckmann (1979). *Kunskaps sociologi: hur individen oppfattar och formar sin sociala verklighet*. Stockholm, Wahlström & Widstrand

Berger, P. L. & T. Luckmann (2000). *Den samfunnsskapte virkelighet*. Bergen Fagbokforlaget

Bjugn, S.S. og S. Time m.fl. (1981). *Eit Våpen mot vanen: nye norske essay*. Oslo, Samlaget

Björnberg, U. and A - K Kollind (2005). *Individualism and families: equality, autonomy and togetherness*. London, Routledge

Bourdieu, P. (1979) *Algeria 1960: The disenchantment of the world ; The sense of honour ; The Kabyle house or the world reversed / essays by Pierre Bourdieu*. Cambridge, Cambridge University Press

Brusdal, R (1984). "Nyetablerte husholdninger i to lokalsamfunn" i S. Grønmo (red.) *Forbruker, marked og samfunn: perspektiver og resultater fra samfunnsvitenskapelig forbrukerforskning*. Oslo, Universitetsforlaget

Brusdal, R. (2006). "The norwegian home – way of life, way of consuming". World leisure No.1/2006

Bugge, A. (2006). *Å spise middag: en matsosiologisk analyse*. Trondheim, Tapir akademisk

Csikszentmihalyi, M. and E. Rochberg-Halton (1981). *The meaning of things: domestic symbols and the self*. Cambridge, Cambridge University Press

Douglas, M. og B. Isherwood (1996). *The world of goods: towards an anthropology*

of consumption. London, Routledge

Douglas, M (1996). *Thought styles: critical essays on good taste*. London, Sage

Døving, R. (2001). "Vaffelhjertets makt – norske kvinners hushold" i E. D. Holm og S. Meyer (red.) *Varene tar makten – makt og demokratiutredningen 1998-2003*. Oslo, Gyldendal norsk forlag

Fangen, K. (1997). "Fra erfaringsnær til kritisk: fortolkning som samfunnsvitenskapelig utfordring". Oslo, Institutt for sosiologi og samfunnsgeografi, Universitetet i Oslo

Fjørtoft, K. (2002). "Omsorg og rettferdighet" i C. Holst (red.) *Kjønnsrettferdighet: utfordringer for feministisk politikk - makt og demokratiutredningen 1998-2003*. Oslo, Gyldendal Norsk forlag

Fog, J. (1994). *Med samtalen som utgangspunkt: det kvalitative forskningsinterview*. København, Akademisk Forlag

Frantzen, R. B. (1982). *Fritid, forbruk og livsstil: en studie av unge husholdninger i ulike lokalsamfunn*. Forskningsrapport #38, Fondet for markeds- og distribusjonsforskning

Frønes, I og R. Brusdal (2000). *På sporet av den nye tid: kulturelle varsler for en nær fremtid*. Bergen, Fagbokforlaget

Goffman, E. (1959). *The presentation of self in everyday life*. Garden city, N.Y., Doubleday

Goffman, E. (1992). *Vårt rollespill til daglig: en studie i hverdagslivets dramatikk*. Oslo, Pax

Goffman, E. og M. Hviid Jacobsen m.fl. (2004). *Social samhandling og mikrosociologi: en tekstsamling*. København, Hans Reitzel.

Grønmo, S. (1984). "Samfunnsvitenskapeligforbrukerforskning: perspektiver og

problemområder”. i S. Grønmo (red.) Forbruker, marked og samfunn: perspektiver og resultater fra samfunnsvitenskapelig forbrukerforskning. Oslo, Universitetsforlaget

Grønmo, S. (2004). Samfunnsvitenskapelige metoder. Bergen, Fagbokforlaget

Gullestad, M. (1984). *Kitchen-table society: a case study of the family life and friendships of the young working-class mothers in urban Norway*. Oslo, Universitetsforlaget

Gullestad, M. (1989). *Kultur og hverdagsliv: på sporet av det moderne Norge*. Oslo, Universitetsforlaget

Gullestad, M. (1992). *The art of social relations: essays on culture, social action and everyday life in modern Norway*. Oslo, Scandinavian University Press

Gullestad, M. (1993). *Livsstil og likhet: om nærmiljø i byer*. Oslo, Pensumtjeneste

Haavind (1982). ”Makt og kjærlighet i ekteskapet ” i Holter, H. og H, Haavind m.fl.(1982). *Kvinneforskning: bidrag til samfunnsteori: festskrift til Harriet Holter*. Oslo, Universitetsforlaget

Halvorsen, K-B. V. (1998). Mitt bu, min heim: buskikk og heimeinnreidning I Sogn 1940-1995: endring og kontinuitet. Oslo, Norsk Folkemuseum

Innvær, S.(1999).” ”Grip - Group” - analysen i lys av weberiansk metodologi”. Bergen, Institutt for samanliknande politikk, Universitetet i Bergen

Kitterød, H. (2003). ”Min tid, din tid – vårt ansvar?: endring og variasjon i familiearbeidet: empiriske analyser og drøfting av begreper og målemetoder”. Oslo, Institutt for sosiologi og samfunnsgeografi, Universitetet i Oslo: 208 s.

Kjølsrød, L. (1981). ”Å bo som livsprosjekt” Kontrast #6

Kjølsrød, L. og I. Frønes (2005). Det norske samfunn. Oslo, Gyldendal akademisk

4.utg. 2003

Kristiansen, S. (2005). "De nære ting: en etnologisk studie av unge hjem". Oslo.

Lilleaas, U-B. (2006). "Familievaner og likestilling i moderne parforhold" i A. Roness og S. B. Matthiesen (red.) *I klem eller balanse?: om arbeid, stress og familieliv*. Bergen, Fagbokforlaget

Money, A. (2007) "Material culture and the living room: the appropriation and use of goods in everyday life". *Journal of consumer culture* No.7: 355

Repstad, P. (1998). *Mellom nærhet og distanse: kvalitative metoder i samfunnsfag*. Oslo, Universitetsforlaget

Roede, L. og M. Bing m.fl. (1998). *Slik vil vi bo: hjem og bolig gjennom 500 år*. Oslo, Norsk folkemuseum

Rolness, K. (1995). *Med smak skal hjemmet bygges: innredning av det moderne Norge*. Oslo, Aschehoug

Røthing, Å. og H. Aarseth, (2006). "Kjønn og familie" i Mühleisen, W. og J. Lorentzen (red.) *Kjønnsforskning: en grunnbok*. Oslo, Universitetsforlaget

Sandlie, H-C. (1999). "Med teknologi skal hjemmet drives: en forbruksundersøkelse av hva nordmenn har i sine hjem". Lysaker, Statens institutt for forbruksforskning

Sandlie, H-C. (2007). *"To må man være: om ungdoms boligetablering på 1990 – tallet"*. Oslo, Institutt for sosiologi og samfunnsgeografi, Universitetet i Oslo

Schiffman, L. G. and L.L. Kanuk (1987). *Consumer Behavior*. USA, Prentice-Hall International Editions

Storemyr, F. R. (1999). *"Wohnkosmos. Eine Studie über das Wohnen in Norwegen und der Deutschschweiz"* Sveits, Etnologisk Seminar, Universitetet i Zürich

Thagaard, T. (1998). *Systematikk og innlevelse*, Bergen-Sandviken, Fagbokforlaget

Thompson, M. R. Ellis, m.fl. (1990). *Cultural theory*. Boulder, Colo., Westview Press.

Valle, T. d. (1993). *Gendered anthropology*. London, Routledge

Widerberg, K. (2001). *Historien om et kvalitativt forskningsprosjekt: en alternativ lærebok*. Oslo, Universitetsforlaget

Zelizer, V. (2005). "Culture and consumption" i Smelser, N. J. and R. Swedberg (red.) *The Handbook of economic sociology*. Princeton, N. J. , Princeton University Press

<http://www.ssb.no/ekteskap/>

http://www.framtiden.no/filer/Faktaark_forbruk.pdf

<http://www.ssb.no/vis/emner/00/02/20/tidsbruk/art-2002-05-13-02.html>

Alle kilder som er brukt i denne oppgaven er oppgitt.

Antall ord i denne oppgave er: 32.514

Vedlegg

Intervjuguide

I. Beliggenhet

Hvorfor valgte dere å bosette dere i dette området?

Hvordan trives dere her?

Kan du beskrive miljøet rundt dere;

Hva var det med dette området som interesserte dere?

Er folka her forskjellig fra dere selv?

Er det grøntområder her?

Hvilke muligheter har dere til å gjøre ulike ting på fritida?

Er dette et sted dere ønsker å bli værende?

Hva så dere etter da dere var på boligjakt?

Ønsket dere leilighet eller hus?

Ser du forskjellig på det å bo i enten leilighet eller i et hus?

Hvor var du sikker på at du ikke vil bo?

Hvordan gjorde dere dette økonomisk?

Hvor mye penger synes du er kurant å investere i et boligprosjekt?

II. Hjemmet

Kan du beskrive hjemmet ditt for meg?

Hvilke rom har dere?

I hvilket rom føler du deg mest hjemme?

- og hvorfor er det dette rommet?

Har du fått det slik du ønsket deg?

Hva er realistisk og hva er drøm?

Har du noen planer for huset fremover?

Hva var viktig for deg å gjøre her for at det skulle bli et hjem for deg?

ting du måtte ha?

Spesiell måte å innrede på?

Hvor mye penger bruker dere generelt på inventar til huset?

Hvordan har dere finansiert innredning?

Hvordan er ditt syn på å ta opp et lån for å innrede?

Bad

Hva har dere gjort her?

Noen detaljer...

Fliser

Dusjkabinett vs badekar?

Hvordan ønsker du deg badet ditt?

Hva synes du er viktig å ha på et baderom?

Hva er et realistisk mål?

Hvor mye penger er akseptabelt for deg å bruke på badet, hvor mye har du brukt?

Soverom

Hva var ønsket ditt for dette rommet?

Hvordan er det blitt?

Hva synes du er viktig er på et soverom?

Er det et rom dere sover kun, eller har det flere bruksområder?

Hvor mye har dere brukt av penger på soverommet?

Barnerom

Har dere prioritert eget rom for barnet?

Hvordan har dere gjort det?

Har du valgt et tema?

Hva har du latt deg inspirere av? Ikea?

Hva synes du er viktig at er på et barnerom?

Hadde dere lagt av penger til et barnerom?

Stue

Hvordan har du valgt å innrede stua?

Hva synes du er viktig å ha i ei stue?

Hva henger du på veggen?

Er du opptatt av design møbler/ gjenstander?

Hva har dere av brunevarer?

Samles dere foran tv i stua?

Hvilken funksjon har stua?

Hva gjør dere for å kose dere her?

Hva har dere lagt pengene i her?

Hvordan har dere finansiert stua

Har dere tatt opp lån for å skaffe dere noe?

Kjøkken

Hvilke kjøkken drømte du om da dere flyttet hit?

Hva har dere?

Hvorfor valgte dere det slik?

Hva må du ha på ditt kjøkken?

Er du opptatt av design her?

Hvor kjøper du brukstingene dine?

Er du og dere aktive på kjøkkenet? Liker dere å være her?

Hva gjør dere på kjøkkenet?

Hvor mye penger har dere brukt på kjøkkenet?

Kunne du tenke deg å ta opp lån for å investere i kjøkkenmaskiner?

Balkong/Veranda

Har dere det?

Er den viktig for at dere valgte denne boligen?

III. Tradisjoner

Hvor sentral har din egen oppvekst vært for å forme hvordan du ønsker ditt familieliv?

Hvordan var det hjemme hos dere?

Ble du mer tradisjonalistisk da du fikk egne barn?

Gjør dere mye slik som foreldrene dine gjorde det?

Hva synes de om hvordan dere har fått det her?

Hvordan synes du innredningen har endret seg siden dine foreldre skulle innrede sine nye hjem?

Er det noe hjemmefra du var fast bestemt på at du også ville ha når du etablerte ditt første hjem?

Hvordan ser du på hjemmene til vennene dine?

Blir du påvirket av venner når du handler til hjemmet?

Har dere det annerledes enn vennene deres, slik de har innredet sine hjem?

Kunne du tenke deg å bo slik de gjør?

IV. Målet

Føler du det forventes noe annet av deg som ny etablert med familie, enn da du var singel/ student? Rent boligmessig.

Hvor lang tid tenker du at din etableringsfase skal vare?

Stopper den når du har drømmehjemmet?

Hva mener du et hjem må bestå av?

Finnes det grader av hjem?

Hva er ikke et hjem?

Er det et hjem så lenge en har tak over hode?

Hvordan tror du andre vil beskrive ditt hjem?

Hva ønsker du at andre skal synes om ditt hjem?

Hva håper du at de ikke tenker?